

VÄKIVALLAN KIELTÄMISESTÄ KOHTI UUSIA TOIMINTATAPOJA

Psykoterapeuttinen muutos ongelmallisen kokemuksen assimilaationa
parisuhdeväkivaltaan syyllistyneen miehen ryhmämuotoisessa hoidossa

Maija Ritala
Pro gradu -tutkielma
Psykologian laitos
Jyväskylän yliopisto
Toukokuu 2011

RITALA, MAIJA: Väkivallan kieltämisestä kohti uusia toimintatapoja. Psykoterapeuttinen muutos ongelmallisen kokemuksen assimilaationa parisuhdeväkivaltaan syyllistyneen miehen ryhmämuotoisessa hoidossa

Pro gradu -tutkielma, 57 s., 32 liites.

Ohjaajat: Juha Holma ja Aarno Laitila

Psykologia

Toukokuu 2011

Tässä tutkimuksessa tarkastelin psykoterapeuttista muutosta väkivaltaongelman suhteen käyttäen taustateorian ja menetelmänä assimilaatiomallia ja -analyysia. Mallin avulla voidaan selvittää, miten ongelmallisen kokemuksen merkitys muuttuu keskustelussa ja minkä prosessien kautta se hyväksytään osaksi itseä. Tutkimus oli laadullinen tapaustutkimus, jonka kohteena oli parisuhdeväkivaltaan syyllistynyt mies. Hän osallistui kriisikeskus Mobilen ja Jyväskylän yliopiston psykoterapian opetus- ja tutkimusklinikan toteuttaman Vaihtoehto väkivallalle -ohjelman parisuhdeväkivaltaa tehneiden miesten ryhmään. Aineistona käytettiin nauhoitettuja terapiakeskusteluja ja miehen kumppanin täyttämiä strukturoituja lomakkeita ja puolistrukturoituja haastattelulomakkeita. Tutkimuksessa halusin selvittää, onko assimilaatiomalli sovellettavissa väkivaltaongelman suhteen tapahtuvan muutoksen kuvaamiseen kyseisessä aineistossa. Tarkastelin, miten ongelmallisen kokemuksen assimilaatio ilmenee parisuhdeväkivaltaan syyllistyneellä miehellä ja voidaanko löytää yhteyttä puheen perusteella ilmenevän ongelmallisen kokemuksen assimilaation vaiheen ja kumppanin havaitseman väkivallan välillä. Assimilaatiomalli osoittautui mielekkääksi teoriaksi tarkasteltaessa parisuhdeväkivaltaa tehneen miehen psykoterapeuttista muutosta ryhmämuotoisessa hoidossa. Toisaalta tapaustutkimus syvensi ymmärrystä assimilaatiomallista. Kuvasin tutkittavan psykoterapeuttista muutosprosessia sisäisten, tutkittavan ongelmallisina kokemien, muutokseen pyrkivien äänten ja hallitsevien, status quo:ta tukevien äänten, vuoropuheluna. Tutkimus osoitti terapeutista muutosta tapahtuvan istuntojen aikana, mikä ilmeni tutkittavan puheen etenemisessä assimilaation ensimmäisestä vaiheesta (ei-toivotut ajatukset) viidenteen (syventyminen/läpityöskentely) vaiheeseen. Tutkittava hyväksyi väkivallan selitysmalleja osaksi itseä koskevia selitysmalleja. Toisin sanoen muutokseen pyrkivät puolet, alun perin vältellyt ja sitten psyykkistä tuskaa aiheuttaneet äänet tulivat selkiytyneeksi suhteessa toisiinsa, ymmärretyiksi ja lopulta hyväksyttäväksi. Samalla tutkittavan joustavuus ja sallivuus itseä ja muita kohtaan lisääntyivät. Tutkimuksessa väkivaltaisten puolten tarkastelu liittyi tutkittavalla voimakkaasti psyykkistä kasvua ja erillisyyttä koskevaan problematiikkaan. Väkivallan selitysmalleissa tapahtuneen muutoksen myötä tutkittavan omanarvontunto ja kokemus suhteestaan muihin muuttuivat. Tutkimuksessa havaitsin assimilaatioprosessin etenevän non-lineaarisesti. Tämä vaikutti liittyvän tutkittavan väkivallan selitysten vastuullisuuden asteeseen, joka kasvoi assimilaation lisääntymisen myötä. Mahdollisina väkivaltaspesifeinä piirteinä näyttäytyivät assimilaatioprosessissa ilmenevä voimakas häpeä ja ongelman ratkaisun yleistyminen ennen sen ratkeamista parisuhteessa. Jaettu dialogi ryhmän jäsenten ja terapeuttien kanssa edisti assimilaatiota. Puheen muutoksena todettu terapeutin muutos ilmeni myös haastattelujen perusteella tutkittavan behavioraalisenä muutoksena. Muutos ei säilynyt kahden vuoden seurannassa. Parisuhdeväkivaltaa tehneen miehen seurantaan tulisikin kiinnittää erityistä huomiota.

Avainsanat: psykoterapeuttinen muutos, assimilaatiomalli, assimilaatioanalyysi, ongelmallinen kokemus, ongelmallinen ääni, parisuhdeväkivalta

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
1.1	Psykoterapiatutkimus	3
1.2	Assimilaatiomalli.....	4
1.3	Tutkimuskysymykset.....	6
2	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	8
2.1	Tutkittava ja aineisto	8
2.2	Jyväskylän malli	9
2.3	Menetelmä.....	10
2.4	Aineiston analysointi.....	11
2.5	Luotettavuus ja laatu	14
3	TULOKSET	16
3.1	Ongelmallisen kokemuksen assimilaatio muutokseen pyrkivien ja status quo:ta tukevien äänten vuoropuheluna	19
3.1.1	Vaihe 1: Ei-toivotut ajatukset	19
3.1.2	Vaihe 2: Epämääräinen tietoisuus.....	21
3.1.3	Vaihe 3: Ongelman toteaminen/selkeytyminen	24
3.1.4	Vaihe 4: Ymmärrys/oivallus	27
3.1.5	Vaihe 5: Syventyminen/läpityöskentely	30
3.2	Ryhmän dialogi muutosta edistävänä tekijänä	34
3.3	Väkivalta tutkittavan kumppanin näkökulmasta ja sen yhteys assimilaatioon	38
4	POHDINTA	41
	LÄHTEET.....	51

LIITE 1: Taulukko 1. Tiivistelmä assimilaation vaiheista (APES), alatasoista ja esimerkkejä tunnusmerkeistä

LIITE 2: Taulukko 2. Tutkittavan kumppanin parisuhteessa kokema väkivalta osa-alueittain eri haastatteluajankohtina sekä ajan myötä tapahtuva muutos väkivallassa. ACBI-lomakkeella raportoituna.

LIITE 3: KYSELYLOMAKE naisiin kohdistetusta hyväksikäytöstä ja väkivallasta

LIITE 4: Vaihtoehto väkivallalle -ryhmään tulevien miesten kumppaneiden/ex-kumppaneiden haastattelulomake/ALKUHAASTATTELU

LIITE 5: Vaihtoehto väkivallalle – ryhmän miesten (ex)kumppaneiden haastattelulomake/LOPPUHAASTATTELU

LIITE 6: Vaihtoehto väkivallalle – ryhmän miesten (ex)kumppaneiden haastattelulomake/SEURANTAHAASTATTELU

1 JOHDANTO

Tässä tutkielmassa tarkastelen puheen tasolla tapahtuvaa psykoterapeuttista muutosta assimilaatiomallin ja -analyysin (Stiles ym., 1990) avulla. Menetelmä auttaa ymmärtämään psykoterapeuttista muutosta ongelmallisen kokemuksen merkityksen muutoksena (Stiles, Meshot, Anderson, & Sloan, 1992). Assimilaatiomallin sovellusalue on rajoittunut suurelta osin yksilöterapeuttisen asetelman tarkasteluun. Poikkeuksena tähän ovat Laitilan ja Aaltosen (1998) tutkimus avoimen reflektiivisestä perheterapeuttisesta hoidosta sekä Laineen ja Metsäpellon (1997) tutkimus kognitiivis-konstruktiivisesta ryhmäterapiasta. Assimilaatioanalyysia ei ole aiemmin käytetty myöskään väkivaltaongelman tutkimisessa tekijän näkökulmasta. Tutkimuksessani arvioin, miten assimilaatiomalli ja -analyysi soveltuvat ongelmallisen kokemuksen ymmärtämiseen ja selittämiseen ryhmäterapeuttisessa ympäristössä sekä miten psykoterapeuttinen muutos tapahtuu väkivaltaongelman suhteen. Tutkimus on laadullinen tapaustutkimus, jonka kohteena on parisuhdeväkivaltaan syyllistynyt mies.

E erityisen kiinnostavaksi assimilaatiomallin soveltumisen tarkastelun tekee parisuhdeväkivallan erityislaatuisuus, mikä tulee ilmi siinä, miten hankalaa väkivaltaisen käyttäytymisen tunnustaminen näyttää useiden tutkimusten valossa miehille olevan. Luostarin (2005) tutkimuksessa miehillä, varsinkin väkivallan hoito-ohjelman alussa, ilmeni torjuntaa väkivallasta puhumista kohtaan. Miehillä on huomattu olevan taipumusta vähätellä käyttämänsä väkivaltaa (Dobash, Dobash, Cavanagh, & Lewis, 2000; Keisala, 2006; Kelly, 2001) ja siirtää vastuuta väkivallasta itsensä ulkopuolelle; ympäristöön ja kumppanilleen (Ajo & Grönroos, 2005; Dobash ym., 2000; Kapanen, 2005; Husso, 2003), usein hoidon päättymisen jälkeenkin (Nyqvist, 2001). Vaihtoehto väkivallalle -ryhmässä vastuun siirtoa on havaittu tapaamisten alussa yhteisesti jaetussa uhripuheessa (Alasaarela, 2005) sekä luonnollisuus-, kontrolloimattomuus- ja ahdistetuksi tulemisen puheessa (Ajo & Grönroos, 2005). Väkivaltapuheessaan miesten on havaittu pohtivan väkivaltaiseen käyttäytymiseensä johtaneita syitä (Nyqvist, 2001; Luostari, 2005), kun taas naiset tunnistavat paremmin väkivallan seuraukset ja eri muodot (Nyqvist, 2001; Keisala, 2006). Muu kuin fyysinen väkivalta jää mieheltä helpommin tunnistamatta (Nyqvist, 2001). Koska parisuhdeväkivallan tunnustaminen ja siitä puhuminen on miehille niin ongelmallista, on väkivaltaa tehneen miehen terapeuttista muutosprosessia mielenkiintoista ja tärkeää tarkastella yksityiskohtaisemmin. Tällöin voidaan nähdä, miten assimilaatioanalyysi tavoittaa terapian edetessä tapahtuvan muutoksen

kokemuksessa omasta väkivaltaisuudesta ja sen merkityksestä. Koska assimilaatioanalyysillä voidaan tarkastella muutosta pienissä osissa, sen avulla voidaan havaita, viivytäänkö jossain assimilaation vaiheessa pitkään ja mihin vaiheeseen muutos terapiassa etenee. Lisäksi muutosprosessin mahdollisten väkivaltaespesifien erityispiirteiden tavoittamisella saattaisi olla väkivaltaa tehneen miehen terapian kannalta merkitystä.

Assimilaation edetessä henkilö tulee aiempaa tietoisemmaksi käyttäytymistään ohjaavista tekijöistä (Stiles ym., 1990) ongelmallisen kokemuksen tai toimintaa ohjaavien ongelmallisten äänten tullessa tietoisuuden piiriin. Tullakseen osaksi itseä koskevia selontekoja täytyy omaa väkivaltaista käyttäytymistä koskevien selontekojen tulla ymmärretyiksi ja työstetyiksi. Näin ollen, jos väkivallan syy nähdään olevan kontrolloitavissa, on syyllisyyden syntymiselle edellytyksiä. Toisin sanoen syyllisyys on yhdistetty vastuun kokemiseen (Weiner, 1985) ja ominaisuuksiin, jotka mahdollistavat, ohjaavat korjaamaan tilanteen (Lewis, 2000). Kun ongelmallisen kokemuksen assimilaation edistymisen tulisi näkyä myös ongelmien helpottumisena käytännössä (mm. Honos-Webb & Stiles, 1998), on kiinnostavaa tietää, edistääkö assimilaatio terapeuttisena prosessina väkivallan vähenemistä.

Parisuhteessa ilmenevän väkivallan tutkimusta on viime aikoina toteutettu enenevässä määrin väkivaltaa käyttäneen miehen näkökulmasta käsin (Ajo ym., 2005). Kyseessä oleva tutkimus on tehty Jyväskylän Vaihtoehto väkivallalle -ohjelman puitteissa. Ohjelman parisuhdeväkivaltaa tehneiden miesten ryhmistä on tehty pääosin laadullista puheen tutkimusta, jota on aiemmin koottu muun muassa Iskuryhmä-kirjaan (Holma & Wahlström, 2005). Puheen tutkimisen merkittävyyttä, erityisesti kontekstissaan, voidaan perustella keskustelun roolissa merkitysten muodostajana (mm. Hermans, 2004 b; Wahlström, 1992) ja psyyken rakentajana (Harré, 1986). Vaihtoehto väkivallalle -ohjelman parisuhdeväkivaltaan syyllistyneiden miesten ryhmistä on vuoden 2010 loppuun mennessä valmistunut 21 pro gradu -tutkielmaa ja yksi väitöskirja sekä useita tieteellisiä artikkeleita ja muita julkaisuja. Ohjelman puitteissa Keltanen ja Räsänen (2007) ovat tutkineet psykoterapeuttisen muutoksen rakentumista refleksiivisyyden näkökulmasta. He toteavat refleksiivisyyden kehittyessä muutosprosessin edetessä keskeistä olevan ongelman uudelleenmuotoilun ja siihen liittyvä itselähtöisyyden ymmärtämisen. Vornanen (2008) on tutkinut ohjelmaan osallistuneiden miesten traumapuhetta. Pitkänen (2008) on tutkinut miesten selitysmallien ja vastuunoton muutosta ja niiden vaikutusta parisuhdeväkivallan muutoksiin. Hän havaitsi selittämisen vähenevän terapian loppua kohden. Vastuunoton lisääntymisellä ei kuitenkaan ollut vaikutusta väkivallan vähenemiseen.

1.1 Psykoterapiatutkimus

Psykoterapiatutkimus on jakautunut tuloksellisuustutkimukseen, joka tutkii terapian aikaista asiakkaassa tapahtuvan muutoksen laajuutta, ja prosessitutkimukseen, joka tutkii terapian sisäisiä tapahtumia (Elliot, Slatick, & Urman, 2001). Tuloksellisuustutkimuksen ja prosessitutkimuksen rinnalle on ilmestynyt tutkimuksia, jotka voidaan luokitella kuuluvan muutosprosessitutkimuksiin (change process research) (Elliot ym., 2001). Kyseinen tutkimushaara yhdistää tuloksellisuus- ja prosessitutkimukset keskittyen siihen, miten ja miksi muutos tapahtuu. Suurin osa tästä tutkimuksesta on ollut määrällistä ja pyrkinyt löytämään yhteyksiä terapiaprosessin määrällisten muuttujien ja lopputuloksen välillä (process-outcome-studies) (Elliot ym., 2001).

Psykoterapiatutkimuksessa on pitkään ollut vallalla lääketieteestä lainattu ajattelutapa, jonka mukaan eri terapioissa vaikuttavat tietyt psykologiset tai interpersoonalliset ainesosat. Näillä ainesosilla ajatellaan olevan parantava vaikutus tiettyyn häiriöön tai ongelmaan, jolla on tietty psykologinen selitys, jonka mukaan hoito on toteutettavissa (Wampold, 2001). Lääketieteellinen malli ennustaa joidenkin hoitojen olevan toisia tehokkaampia, koska tietyt ainesosat ovat parempia kuin toiset (Wampold, 2001). Laajassa katsauksessaan psykoterapiatutkimusten meta-analyyseiin Wampold toteaa, ettei erityisten ainesosien ja tulosten välistä yhteyttä ole voitu johdonmukaisesti osoittaa. Tulosten ristiriitaisuus ilmenee ennen muuta ekvivalenssiparadoksina, jonka mukaan eri terapiat tuottavat vastaavia tuloksia, vaikka niissä vaikuttavat eri prosessit (Stiles, 1999). Psykoterapiamuotoa kuvaavat muuttujat siten hukkuvat aineiston kokonaisvaihteluun (Leiman, 2004). Terapian erityisten ainesosien vaikutusten mittaamiseen käytettyä prosessi-tulostutkimusta on kritisoitu muun muassa terapeuttiseen vuorovaikutukseen liittyvän responsiivisuuden yksinkertaistamisesta (Stiles, 1999). Terapeutin ollessa joustava ja reagoimalla hoitoa edistävällä tavalla kulloisenkin kontekstin mukaisesti positiivisia korrelaatioita prosessikomponenttien ja tuloksen välillä on hankala löytää.

1.2 Assimilaatiomalli

Assimilaatiomalli (Stiles ym., 1990) on kehitetty tarpeesta vastata ekvivalenssiparadoksiin. Malli kuvaa terapian tuloksellisuutta vaihe vaiheelta terapiaprosessissa tapahtuvan asiakkaan sisäisen, keskusteluissa ilmenevän muutoksen avulla. Siten malli tarjoaa välineen tutkia terapiaprosessia osamuutoksina, ja yhdistää näin terapian prosessi- ja tuloksellisuustutkimuksen (Stiles, 1999). Terapian edetessä ongelmallisen kokemuksen suhteen tapahtuvat kognitiivis-emotionaaliset muutokset voidaankin nähdä sekä prosessina että tuloksena (Stiles ym., 1991). Malli kehitettiin kuvaamaan onnistuneen terapian etenemistä (Stiles ym., 1990) (ks. poikkeus Honos-Webb, Stiles, Greenberg, & Goldman, 1998). Laadullinen analyysi, jossa prosessia seurataan terapiakeskustelujen avulla, on saanut tukea muun muassa prosessiekspertiaalisen (Honos-Webb ym., 1998; Honos-Webb, Greenberg, & Stiles, 2003; Honos-Webb, Surko, Stiles, & Greenberg, 1999), asiakaskeskeisen (Glick Brinegar, Salvi, Stiles, & Greenberg, 2006), psykoanalyttisen (Varvin & Stiles, 1999), perheterapeuttisen (Laitila & Aaltonen, 1998) ja kognitiivis-konstruktivistisen ryhmäterapian (Laine & Metsäpelto, 1997; Sandhu & Äikäs, 1999) tutkimuksissa. Assimilaatiomalli on rakennettu useasta eri lähteestä tunnistamalla yhteisiä muutosprosesseja ja systemaattisia eroja lähestymistapojen välillä (Stiles ym., 1990). Malli on kehitetty kuvaamaan terapioissa vaikuttavaa yleistä muutosprosessia.

Assimilaatiomallin mukaan asiakas käy terapiaprosessissa tiettyjen, ennakoitavissa olevien vaiheiden kautta läpi hankalia, tuskallisia kokemuksia sisällyttäen ne lopulta osaksi itseään. Alkuperäisessä muotoilussa (Stiles ym., 1990), jossa Stiles lainaa Piaget'n (ks. esim. Piaget, 1987) termejä assimilaatio, akkommodaatio ja skeema, ongelmalliset kokemukset sulautetaan pikkuhiljaa (assimilation) osaksi omia mielensisäisiä kognitiivisia rakenteita, skeemoja, jotka luodaan tai nostetaan esiin terapeutin ja asiakkaan välisessä vuorovaikutuksessa. Tässä prosessissa sekä skeema että kokemus muuttuvat (accommodation) ollakseen yhteensopivia. Skeema määritellään laajasti viittamaan teoriaan, metaforaan, narratiiviin, toimintamalliin, assosiaatioiden verkkoon tai aktiiviseen minäkäsitykseen. Se voi koostua toisiinsa yhteydessä olevista kokemuksista. Ongelmallisella kokemuksella (problematic experience) voidaan tarkoittaa havaintoa, aikomusta, impulssia, asennetta, toivetta, fantasiaa tai ajatusta, joka aiheuttaa psykologista epämukavuutta tullessaan tietoisuuteen tai toimintaan. Hankalien kokemusten ajatellaan olevan käytettävissä olevien skeemojen ulkopuolella. Onnistunut assimilaatioprosessi etenee torjutun, ongelmallisen kokemuksen muuttumisesta tuskalliseksi ja tulemisesta tietoisuuden piirin, sen nimeämisestä

ongelmaksi, ymmärtämisestä, hyväksymisestä osaksi itseään ja lopulta ongelman hallinnaksi (Stiles ym., 1990). Muutos voidaan siten käsittää kokemuksen merkityksen muutoksena (Stiles ym., 1992).

Alkuperäisen mallin lisäksi mallista on kehitetty uudempia versioita (mm. Honos-Webb & Stiles, 1998; Leiman & Stiles, 2001; Williams, Stiles, & Shapiro, 1999), joiden ajatellaan tarjoavan eri näkökulmia samaan asiaan. Eri versioiden erot voidaan nähdä lähinnä teoreettisina niiden kuvatessa samoja rakenteita eri termein (Stiles & Angus, 2001). Tutkimuksen teoriataustana tulee olemaan sisäistä kompleksisuutta korostava assimilaatiomallin ”ääniin” (voices) pohjautuva muotoilu (Honos-Webb & Stiles, 1998; Stiles, 1999), joka on yksi monista henkilön sisäistä moniäänisyyttä ja dialogisuutta korostavista psykologisista teorioista. Uuden muotoilun hyödyllisyyttä perustellaan sen mahdollisuudella helpottaa ja selkeyttää aineiston tulkintaa sekä parantaa reliabiliteettia (Honos-Webb & Stiles, 1998). Kyseisessä muotoilussa (Stiles, 1999) ihmisten oletetaan koostuvan äänistä, jotka edustavat kohtaamiamme ihmisiä tai kokemiimme tapahtumia tai merkkien (esim. sanat, eleet, tarinat) kautta välittyneitä ajatuksia ja muita mielensisältöjämme. Kokemusten jättämät jäljet, äänet, aktivoituvat uudelleen jonkin alkuperäistä kokemusta muistuttavan tapahtuman johdosta, jolloin niistä tulee aktiivisia toimijoita (Stiles, Osatuke, Glick, & Mackay, 2004). Assimilaatioprosessi nähdään sisäisten äänten dialogin lisääntymisenä: aiemmin torjutun, ei-halutun äänen ja hallitsevan äänen yhteisön edustajan välille syntyy pikkuhiljaa ymmärrys, niin sanottu merkityssilta (Honos-Webb & Stiles, 1998). Ymmärtääkseen toisiaan kummankin äänen on muututtava. Näin käyttäytymistä ja asenteita ohjanneet äänet tulevat tietoisuuden piiriin. Ongelmallista kokemusta tässä muotoilussa edustaa ei-haluttu, aktiivinen ääni, jolla muiden äänten ohella oletetaan olevan tunteita, motiiveja ja tiedollinen sisältö. Ongelmallinen kokemus assimiloituu skeeman sijasta äänten yhteisöön, eli itseen. Tuloksena on entistä moniulotteisempi itse, jossa eri puolet (äänet) ovat hyväksytyjä ja voivat joustavasti vaihdella (Honos-Webb & Stiles, 1998). Tällöin äänet toimivat resursseina toisilleen muuttuvissa ympäristöissä (Stiles ym., 2004).

Ongelmallisen kokemuksen muutoksen käsittäminen äänten välisten suhteiden muutoksena pohjaa minän dialogiseen teoriaan (dialogical theory of self) (Hermans, Kempen, & van Loon, 1992), jossa ihmisten väliset sosiaaliset suhteet nähdään esikuvina minän sisäisille suhteille. Hermans ym. käsitteellistävät itsen suhteellisten itsenäisten, dynaamisten minäpositioiden (I-positions) joukkona. Minä voi liikkua positiosta toiseen kontekstien vaihtuessa. Johtuen sen kyvystä varustaa omista näkökulmistaan puhuvat positiot eri äänillä, positioiden väliset dialogiset suhteet ovat mahdollisia. Vaikka dialoginen ja (inter)subjektiivisen minä ottaa eri positioita, se säilyy samana yhtenäisyyden ja monimuotoisuuden ollessa minän vastakkaisia mutta yhdistyneitä puolia (Salgado & Hermans, 2005). Sisäiseen dialogisuuteen liittyy myös näkemys (Hermans, 2004a)

minäpositioiden välisestä vallan epätasapainosta, johon vaikuttavat muun muassa yhteiskunnassa vallitsevat normit. Psykoterapian tehtävänä voidaankin nähdä tämän epätasapainon muuttaminen organisoimalla minäpositioiden joukkoa. Monissa psykoterapeuttisissa käytännöissä käytetään hyväksi moniäänisyyttä, jolloin se käsitetään joustavuutta lisäävänä sisäisen kasvun välineenä. Toisaalta moniäänisyys voidaan ymmärtää myös patologisena ominaisuutena viitaten esimerkiksi sisäiseen hajanaisuuteen, jolloin äänten yhteydet toisiinsa, merkityssillat, ovat heikkoja ja sisäinen kommunikaatio vähintäänkin toimimatonta (Stiles, 1999).

1.3 Tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten ja millaisten prosessien kautta tutkittava, parisuhteessaan väkivaltaa tehnyt mies keskustelutapaamisten edetessä puheessaan assimiloii eli yhdistää omaan toimintaansa liittyvän ongelmallisen kokemuksen osaksi skeemojaan tai itseymmärrystään. Yleisenä tutkimusongelmana näyttäytyy kysymys: Onko assimilaatiomalli sovellettavissa muutoksen kuvaamisen yleisenä kehikkona parisuhdeväkivaltaan syyllistyneiden miesten ryhmämuotoisen hoidon tutkimukseen? Tutkimusongelmaa lähestytään kahden tutkimuskysymyksen avulla.

1. Miten ongelmallisen kokemuksen assimilaatio ilmenee parisuhdeväkivaltaan syyllistyneellä miehellä: Antaako assimilaatioanalyysi uutta ymmärrystä nimenomaan väkivaltaisten tekojen ottamisesta itseä koskevien selontekojen osaksi?
2. Onko miehen puheen perusteella ilmenevällä ongelmallisen kokemuksen assimilaation vaiheella yhteyttä kyselylomakkeella ja puolistrukturoidulla haastattelulla mitattuun väkivaltaan?

Tutkimukseni kohteena olevaa ilmiötä, parisuhdeväkivaltaa, ei aiemmin ole tutkittu assimilaatioanalyysin avulla. Tästä johtuen en aseta varsinaisia hypoteeseja sen suhteen, miten väkivalta ongelmallisena kokemuksena tulee käsitellyksi. Väkivallan ollessa yksi keskeisimmistä puheenaiheista ryhmässä tämän kokemuksen käsittelyn voisi ajatella etenevän ainakin ongelman tiedostamisen vaiheeseen. Toisaalta vain tullakseen valituksi ryhmään täytyy miesten olla riittävän motivoituneita muutokseen ja nähdä väkivaltainen käyttäytymisensä epäoikeutettuna. Tämä

varmistetaan yhdestä kuuteen kuukauteen kestävillä yksilötapaamisilla, joissa miehet käyvät ennen ryhmään tuloaan (Holma, Partanen, Wahlström, Laitila, & Seikkula, 2006). Vuosina 2001–2003 ryhmätapaamiset aloittikin vain 13 % Vaihtoehto väkivallalle -ohjelmaan tulleista miehistä (Holma ym., 2006). Toisaalta oletan ryhmän dialogin vaikuttanevan miesten tapaan puhua väkivallasta ja siten väistämättä myös siihen, miten ongelmallisen kokemuksen assimilaatio etenee.

Assimilaatiomalliin sisältyy oletus, että ongelmallisen kokemuksen assimilaation edetessä muutos alkaa näkyä myös käyttäytymisessä (mm. Honos-Webb & Stiles, 1998). Näin ollen oletan puheen tasolla ilmenevän assimilaation lisääntymisen näkyvän myös väkivaltaisen käyttäytymisen vähenemisessä. Tätä kysymystä tarkastelen tutkittavan kumppanin puolistrukturoitujen haastattelulomakkeiden ja inventaarilomakkeiden avulla väkivallan määrän ja laadun suhteen. Saman asian tarkastelu usealla eri tavalla, huomioiden kumppanin näkökulman ja eri aineistonkeruumenetelmät (haastattelu ja digitaalinen tallenne puheesta ryhmässä) rikastaa kuvaa tutkittavan miehen terapeuttisesta muutoksesta. Väkivaltututkimuksessa (Keisala, 2006; Luostari, 2005; Nyqvist, 2001) onkin havaittu eri sukupuolten, uhrin ja tekijän, raportoivan väkivaltaa ja siinä tapahtuneita muutoksia toisistaan poikkeavasti.

2 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

2.1 Tutkittava ja aineisto

Kokemus parisuhdeväkivaltaan syylistymisestä psykoterapeuttisen muutoksen kohteena on assimilaatiomallin näkökulmasta niin ainutlaatuista ja ennestään tutkimatonta, että jo yhden tapauksen tutkiminen on perusteltavaa (ks. Yin, 2009). Tutkittavaksi valitsin Vaihtoehto väkivallalle -ohjelman miesten ryhmään osallistuneen keski-ikäisen miehen, joka kävi ryhmässä vuoden ajan. Keijolle (nimi muutettu) käyntejä kertyi yhteensä 26 /27. Hän on akateemisesti koulutettu, työssäkäyvä perheenisä, joka on ollut noin 20 vuotta naimisissa saman kumppanin kanssa. Tutkittava kertoi käyneensä terapiassa noin puoli vuotta ennen ryhmään tuloaan. Hän aloitti terapian uudelleen noin puolesta välissä ryhmän etenemistä ja jatkoi siellä käymistä rinnakkain ryhmätapaamisten kanssa. Kyseessä olevasta tutkittavasta mielenkiintoisen teki muun muassa voimakas tunteenilmaisu. Lisäksi tärkeä valintaperuste oli tutkittavan sitoutuminen ryhmätapaamisiin niiden alusta loppuun saakka, jolloin edistymistä kyettiin seuraamaan tiheästi ja mahdollisimman pitkällä aikavälillä.

Keijon puheen tutkimuksessa pyrin huomioimaan myös ryhmän dialogia siinä määrin kuin se välittömästi liittyi Keijon puheeseen. Ryhmä oli puoliavoin, ja sen kaksi ohjaajaa olivat miehiä ja perheterapeutteja. Ryhmä kokoontui kerran viikossa puolentoista tunnin ajaksi. Poikkeuksena tähän olivat joulutauko, jolloin tapaaminen jäi välistä kaksi kertaa, viikon tauko hiihtolomalla ja lähes neljän kuukauden kesätauko. Miesten aloittaessa ryhmän kaikki ryhmän jäsenistä (3) olivat uusia. Ryhmän kokoonpano säilyi syksyn ajan samana lukuun ottamatta neljättä miestä, joka kävi kerran syksyllä ryhmässä. Vuoden alussa ryhmään liittyi uusi mies ja keväällä ryhmä sai kolme uutta jäsentä. Ryhmässä miehet sitoutuivat vähintään 15 tapaamiskertaan ja allekirjoittivat väkivallattomuussopimuksen, jolla sitoutuivat olemaan käyttämättä väkivaltaa ryhmän aikana. Ensimmäisellä tapaamiskerralla heiltä kysyttiin myös lupa saada käyttää aineistoa psykoterapian opetus- ja tutkimuslinikalla suoritettavaan tutkimukseen sekä istuntojen videointiin. Ennen ryhmään tuloa miehet kävivät tutkimus- ja motivointikäynneillä Mobilessa 1-6 kuukauden ajan (Holma, Laitila, Wahlström, & Sveins, 2005).

Tutkimuksen aineisto muodostui 26 istunnossa kuvatuista dvd-tallenteista sekä tutkittavan kumppanin alku-, loppu- ja seurantahaastattelujen haastattelulomakkeista ja the Abusive and Controlling Behaviour Inventory -lomakkeista (Davies, Holmes, Lundy, & Urquhart, 1995, ks. Liite 2) (myöhemmin ACBI-lomake). Analyysia suoritin tallennetuista istunnoista litteroimani terapiapuheen sekä muistiinpanojeni avulla. Alkuhaastattelu (Holma & Wahlström, 2005, ks. Liite 4) järjestettiin syksyllä Vaihtoehto väkivallalle -ryhmän alettua, loppuhaastattelu (Holma & Wahlström, 2005, ks. Liite 5) ryhmän päätyttyä ja seurantahaastattelu (Holma & Wahlström, 2005, ks. Liite 6) noin kaksi vuotta ryhmän päättymisen jälkeen. Haastatteluissa kartoitetaan muun muassa parisuhteen tilannetta kumppanin käyttämän väkivallan suhteen, väkivallan vaikutuksia sekä ryhmän vaikutusta kumppanin käytökseen. Näiden puolistrukturoitujen haastattelujen lisäksi tietoa väkivallasta kerättiin strukturoidulla ACBI-kyselylomakkeella, jonka haastateltava täytti itsenäisesti jokaisen haastattelun yhteydessä. Kyselylomakkeessa kartoitetaan kumppanin käyttämää emotionaalista ja psykologista, seksuaalista sekä fyysistä väkivaltaa ja henkilökohtaisia väkivallan vaikutuksia. Haastattelut olivat haastateltavalle vapaaehtoisia. Haastattelujen lopussa kysyttiin lupaa haastatteluaineiston käyttöön tieteellisessä tutkimuksessa. Tutkittavan miehen kumppanin haastattelijat olivat naisia, jotka eivät osallistuneet miehen hoitoon.

2.2 Jyväskylän malli

Jyväskylässä parisuhdeväkivallan ehkäisy ja hoito tehostui vuonna 1996, kun Vaihtoehto väkivallalle -ohjelma aloitti toimintansa Jyväskylän yliopiston psykoterapian opetus- ja tutkimusklinikan ja kriisikeskus Mobilen yhteistyönä (Holma ym., 2005). Ohjelman esikuva tulee Norjasta vuodesta 1987 lähtien toimineesta Alternativ til Vold -klinikasta. Ohjelmaan kuuluu Mobilessa toteutettavaa toimintaa pahoinpidellylle naiselle ja pahoinpidelleelle miehelle, viranomaisverkoston muodostaminen ja väkivaltaan syyllistyneiden miesten ryhmät. Tavoitteena on ensinnäkin naiseen kohdistuvan väkivallan ehkäiseminen ja toisaalta vaihtoehtoisten toimintatapojen löytyminen väkivaltaan syyllistyneille miehille.

Vaihtoehto väkivallalle -ohjelman periaatteisiin kuuluvat kriisi-, verkosto- ja perhekeskeisyys sekä rikosnäkökulma (Holma ym., 2005). Kriisinäkökulman huomioiminen toteutuu nopeassa yhteydenotossa mieheen tämän kumppanin ja lasten hakeuduttua turvaan ja yhteistyön mahdollistavassa kohtaamisessa väkivaltaan syyllistyneen miehen kanssa. Verkostokeskeisyys tulee

näkyviin joustavassa jo olemassa olevien viranomaisverkostojen yhteistyössä mitä tulee hoitoon ohjaamiseen ja hoidon toteuttamiseen kullekin perheelle soveltuvimmalla tavalla. Yhteistyö poliisin kanssa on tärkeää rikosilmoitusten tekemisen kannalta. Rikosnäkökulma merkitsee myös väkivallan lainvastaisuuden korostamista ja ilmoitusvelvollisuuden ensisijaisuutta vaitiolovelvollisuuteen nähden. Perhekeskeisyys ilmenee ajatuksessa koko perheestä hoidon kohteena. Naisille ja lapsille tarjotaan omaa ohjelmaa Mobilessa, muun muassa vertaistukiryhmien muodossa. Myös miesten ryhmien keskusteluissa perhe otetaan huomioon.

Vaihtoehto väkivallalle -ohjelmassa väkivalta hahmotetaan miestutkimuksen tavoin kulttuurisesti muotoutuvan identiteetin näkökulmasta (Ajo ym., 2005). Parisuhdeväkivalta käsitetään toisaalta myös vuorovaikutusongelmien sijaan voimankäyttöön perustuvana vallankäyttönä, jolloin väkivaltaan syyllistyneet miehet nähdään vastuullisina toimijoina (Holma ym., 2005). Tällainen näkemys väkivallasta auttaa ymmärtämään miesten ja naisten väkivaltaisuuden eron. Miesten väkivalta herättää uhrissa pelkoa, jota on henkisen väkivallan avulla mahdollista ylläpitää.

Vaihtoehto väkivallalle -ohjelma nähdään ensisijaisesti hoito-ohjelmana, jota ohjaa terapeutin asenne ja yksilöllisten tarpeiden huomioiminen sekä ryhmissä että hoidon suunnittelussa kokonaisuudessaan (Holma ym., 2005). Parisuhteessaan väkivaltaan syyllistyneiden miesten ryhmään osallistuminen on vapaaehtoista (Holma ym., 2005).

2.3 Menetelmä

Tutkimuksessa käytin menetelmänä assimilaatiomallin teoreettisiin perusteisiin, erityisesti äänimuotoiluun nojaavaa assimilaatioanalyysia. Analyysissa pyritään kartoittamaan asiakkaan ongelmallisen kokemuksen käsittelyä kuvaamalla sen etenemistä Assimilation of Problematic Experiences Scale -asteikolla (APES) (Stiles ym., 1991), jossa kognitiiviset ja affektiiviset elementit muuttuvat assimilaation edetessä. Asteikko pohjautuu Elliotin (1985) ”välittömien terapeuttien vaikutusten” listaan, jonka hän laati asiakkaiden kokemien terapiaistunnoissa ilmenevien vähiten ja eniten ”auttavien tapahtumien” (helpful events) pohjalta. APES:n vaiheet edustavat rajapyykkejä assimilaation etenemisessä jatkumolla nolasta kahdeksaan (Leiman & Stiles, 2001). Ongelman käsittely terapiassa saattaa alkaa miltä vaiheelta hyvänsä. Vaiheet ovat 0. torjutut ajatukset, 1. ei-toivotut ajatukset, 2. epämääräinen tietoisuus, 3. ongelman

toteaminen/selkiytyminen, 4. ymmärrys/oivallus, 5. syventyminen/läpityöskentely, 6. ongelman ratkaisu ja 7. ongelman hallinta (Stiles ym., 1991, oma käännös). Teoreettisesti vaiheiden voidaan ajatella edustavan hallitsevan äänen yhteisön ja ongelmallisen äänen välisen suhteen muutosta (Stiles & Osatuke, 2000). Analyysi pohjautui assimilaation vaiheiden (mm. Stiles ja Osatuke, 2000; Glick Brinegar ym., 2006) lisäksi niitä kuvaaviin tunnusmerkkeihin (Honos-Webb ym., 2003), jotka on esitetty taulukossa 1 (Liite 1). Honos-Webb ym. kuvaavat tunnusmerkkejä terapian sisäisinä tapahtumina, asiakkaan prosessin ulkoisina merkkeinä. Assimilaation vaiheiden ollessa kyseessä ne ovat psykoterapiadiskurssissa henkilöstä toiseen toistuvia tekijöitä, jotka ilmaisevat, miten pitkällä assimilaation jatkumossa ongelma on edennyt.

Seuratessani henkilön sisäistä ja henkilöiden välistä dialogia pidin mielessäni assimilaatiomallin ja -analyysin lisäksi ryhmän muiden jäsenten puheen ja pelkän läsnäolonkin merkityksen tutkittavan tuottaman puheen ja kasvavan ymmärryksen kannalta. Jaettujen puhekäytäntöjen merkitystä auttaa ymmärtämään Harrén (1983, teoksessa Wahlström, 1992) määrittely yksilöllisyyden muodostumisessa tapahtuvista siirtymistä. Julkiset ja kollektiiviset puhe- ja toimintakäytännöt muuttuvat privaateiksi mutta kollektiivisiksi itselle omaksumisen kautta ja edelleen privaateiksi ja yksilöllisiksi yksilön niihin kohdistamien muunnosten kautta (Wahlström, 1992). Näin ryhmässä esiintyvät väkivallan puhettavat voivat vaikuttaa yksilön omaan toiminnan määrittelyyn. Toisaalta, itselle omaksutut puhe- ja toimintakäytännöt muunnoksineen julkistetaan, eli siirretään yksilöllisiksi mutta julkisiksi käytännöiksi ja altistetaan toisten arvioitavaksi (Wahlström, 1992). Tämän prosessin tuotos on yksilön tuottamaa puhetta ryhmässä. Dialogin merkitystä yksilölle havainnollistaa myös Bakhtinin (1975) näkemys vastauksen ja ymmärryksen riippuvuudesta toisiinsa. Hänen mukaansa ”Ymmärtäminen kypsyy vasta vastauksessa.” (s.102).

2.4 Aineiston analysointi

Assimilaatioanalyysin suorittamista varten on ehdotettu neljän vaiheen mallia (Stiles & Osatuke, 2000). Ensimmäisessä vaiheessa tutustutaan aineistoon systemaattisesti ja intensiivisesti samalla laatien muistiinpanoja sekä luetteloidaan ja numeroidaan aineistossa ilmenevät asiakkaiden mainitsevat aiheet. Aihe voidaan määritellä objektiin kohdistuvaksi asenteeksi tai toiminnaksi. Aloitin aineistoon tutustumisen katsomalla tallenteet yhdestä 27:ään. Tallenteita ei ollut litteroitu, joten tein niiden pohjalta kustakin istunnosta yksityiskohtaiset muistiinpanot. Stilesin ja Osatuken

(2000) mukaan assimilaatioanalyysin voi suorittaa mistä tahansa saatavilla olevasta informaatiosta, joten tässä vaiheessa terapia-aineiston litterointiin en ajatellut olevan aihetta. Jokaisesta istunnosta laadin tiivistelmän, josta keskustelun aiheet olisi nopeasti nähtävissä. Katsoin nauhat vielä kertaalleen tutustuakseni paremmin aineistoon ilman muistiinpanojen tekemisen ajatuksia kahlitsevaa vaikutusta. Toisella katselukerralla täydensin muistiinpanojani. Watt (2007) painottaa tutkimuksen herättämien ajatusten ylös kirjaamisen ja sitä kautta refleksiivisyyden merkitystä muun muassa prosessin ja ilmiön ymmärrykselle sekä omien ajatusten ja tunteiden ja niiden tutkimusta häiritsevän vaikutuksen tiedostamiselle. Alusta lähtien kirjasin ylös työskentelyn ja terapianauhoitusten minussa herättämiä ajatuksia ja tunteita, sekä miesten puheen muun muassa lisäksi äänen sävyjä, volyyymia ja naurahduksia. Toisella katselukerralla koettaessani katsoa nauhoja mahdollisimman avoimin mielin koin toisinaan roolini tutkijana ja tutkimuksen fokuksen hämärtyvän. Empaattisen asenteen omaksuminen aineistoon (ks. mm. Stiles, 1993) vei minut hyvin lähelle tutkittavan kokemuksia, minkä koin hyödylliseksi tutkimukselle, mutta ajoittain haitalliseksi jaksamiselleni. Purin ajatuksiani kirjoittamalla ja keskustelemalla ystäväieni ja ohjaajieni kanssa.

Analyysin toiseen vaiheeseen kuuluu teeman, ongelmallisen kokemuksen tai äänen tunnistaminen ja valitseminen (Stiles & Osatuke, 2000). Teema on keskusteluissa usein esiintyvä aihe, jonka valintaa perustellaan sillä, että se on keskeinen terapian kannalta, siinä on tapahtunut paljon tai vähän edistymistä tai se on muuten kiinnostava. Teeman valinnassa auttaa vaiheen APES 3 (ongelman toteaminen/selkeytyminen) tai 4 (ymmärrys/oivallus) etsiminen aineistosta. Teeman valinnan jälkeen se voidaan alustavasti nimetä. Omassa analyysissäni teema, väkivalta oli valittu jo ennen analyysia, mutta tarkensin sitä muistiinpanojen ja tiivistelmien avulla. Toinen, alun perin erillisyydeksi nimetty, mutta myöhemmin sisällöltään laajemmaksi psyykkiseksi kasvuksi tarkentunut teema, nousi selkeämmin vain aineistosta. Se esiintyi usein tutkittavan puheessa ja vaikutti keskeiseltä aiheelta. Teemojen etsimisessä ja nimeämisessä käytin apuna vaiheen APES 3 etsimistä. Myöhemmin palasin aineistoon uudelleen etsien analyysin ja tulkinnan tarkentamiseksi ja selkeyttämiseksi ongelmallisen kokemuksen ääntä sekä sitä vastustavaa hallitsevaa ääntä. Analyysin kohteeksi tarkentui pikkuhiljaa kaksi erityisen ongelmallista ääntä. Pyrin kiinnittämään huomiota jossain määrin myös tutkittavan puheäänien, kuten volyyymiin, taukojen ja tunteita ilmaisevien piirteiden vaihteluihin. Toisistaan poikkeavan sisällön ja tunteiden lisäksi äänet voivat myös kuulostavaa toisistaan poikkeavilta (Osatuke ym., 2005). Tämä vaihe oli päällekkäinen kolmannen ja erityisesti neljännen vaiheen kanssa.

Assimilaatioanalyysin kolmanteen vaiheeseen kuuluu ongelmallisen kokemuksen tai valitun teeman käsittelyä sisältävien kappaleiden valikointi analyysin kohteeksi (Stiles & Osatuke, 2000). Tämä voi tapahtua liikkumalla ongelman toteamiskohdasta eteen- ja taaksepäin ensimmäisessä

vaiheessa muodostettua teemaluetteloa apuna käyttäen. Sanat, joilla teemasta keskustellaan, saattavat muuttua istuntojen edetessä ongelmallisen kokemuksen assimiloituessa (Stiles & Osatuke, 2000). Omassa analyysissäni ongelmallisen kokemuksen käsittelyn sisältävien istuntojen ja kappaleiden tunnistaminen alkoi jo ensimmäisellä katselukerralla. Pidin tärkeinä istuntoja, joissa tutkittava puhui väkivallasta tai siihen läheisesti liittyvistä tuntemuksistaan. Koin hyvin vaikeana poimia erityisesti väkivaltaa käsitteleviä istuntoja, sillä tutkittavan puheessa oma väkivaltaisuus liittyi useisiin muihinkin teemoihin. Väkivallan pyrin käsittämään sekä henkisenä että fyysisenä väkivaltana (ks. esim. ACBI-lomake, Liite 3), vaikka tutkittava ei itse olisi käyttäytymistään väkivallaksi luokitellut. Kasvava ymmärrys tapauksesta vaikutti alun perin ajateltua laajemman aineiston ottamiseen analysoitavaksi. Käytin apuna tekemiäni tiivistelmiä ja muistiinpanoja, joita luin useaan kertaan. Koska kirjoitin muistiinpanot istunnoista paperille, en voinut merkitä ja valita tärkeitä kappaleita samoin, kuin muistiinpanojen ollessa sähköisessä muodossa. Omassa analyysissä tämä vaihe liittyi kiinteästi Stilesin ja Osatukan muotoilemaan seuraavaan, assimilaatioprosessin kuvailuvaiheeseen.

Assimilaatioanalyysin neljännessä vaiheessa pyrin tarkastelemaan ongelmallisen kokemuksen ja siihen liittyvien äänten terapeutista muutosprosessia assimilaatiomallin ja siinä määriteltyjen vaiheiden (APES) pohjalta. Päädyin luokittelemaan kaikki istunnot assimilaatiovaiheiden mukaan. Käytin luokittelussa apuna myös Glick Brinegarin ym. (2006) määrittämiä kolmannen vaiheen alatasoja ja vaiheita kuvaavia markkereita (ks. Honos-Webb ym., 2003; Honos-Webb ym., 1999). Pyrin olemaan avoin sille, ettei muutosprosessi välttämättä etene suoraviivaisesti tai ilmennä selkeästi assimilaation vaiheita siten kuin ne on määritelty. Aineiston analysoinnissa pyrin kiinnittämään huomiota tutkittavan puheen lisäksi myös hänen vuorovaikutukseensa ryhmäläisten ja ohjaajien kanssa. Minua kiinnosti, missä määrin ryhmäkeskustelu ohjaa yksilön puheenvuoroja ja erityisesti, edesauttaako tai häiritseekö ryhmän dialogi ja muiden kommentit tutkittavan ongelmallisen kokemuksen assimilaatiota. Tarkastin ja muokkasin tekemiäni analyysia useasti ja litteroin aineistoa siltä osin, kuin näin sen analyysin kannalta tarpeelliseksi. Litteroitua tekstiä kertyi lopulta 57 sivua. Tutkimuksen kuluessa aineiston analysointi ja kirjallisuuteen tutustuminen vuorottelivat.

Suoritettuani assimilaatioanalyysin analysoin tutkittavan kumppanin haastattelumateriaalia tarkastellakseni toista tutkimuskysymystä koskien miehen puheen perusteella ilmenevän ongelmallisen kokemuksen assimilaation vaiheen yhteyttä kyselylomakkeella ja puolistrukturoidulla haastattelulla mitattuun väkivaltaan. Vastaukset alkuhaastattelun ACBI-lomakkeen kysymyksiin kuvaavat väkivaltaa ryhmää edeltäneenä vuotena, loppuhaastattelun ACBI-lomake kuvaa ryhmän aikaista väkivaltaa ja seuranta-haastattelun ACBI-lomake kuvaa väkivaltaa

vuoden aikana alkaen vuosi ryhmän päättymisen jälkeen. Analyysin avuksi laadin väkivallan muodoista (emotionaalinen ja psykologinen, seksuaalinen sekä fyysinen) ja väkivallan vaikutuksista alku-, loppu- ja seuranta-haastattelun ACBI-lomakkeiden vastausten perusteella Excel-tilin, johon kirjasin vastaukset arvoina 1–6 numeerisiksi arvoiksi (1–55) muutettuihin kysymyksiin. Saadakseni selville tutkittavan kumppanin kokemaa muutosta väkivallassa ryhmän aikana ja sen jälkeen laskin taulukkoon kunkin kysymyksen osalta saatujen vastausten arvojen erotukset alku- ja loppuhaastattelun, loppu- ja seuranta-haastattelun sekä alku- ja seuranta-haastattelun välillä. Lisäksi laskin yhteispistemäärät väkivallan muotojen osalta alku-, loppu- ja seuranta-haastatteluissa sekä edellä kuvaamieni erotusten summat. Seksuaalista väkivaltaa koskeva kysymys (kysymys 28) ”Kuinka usein kumppanisi on pidättäytynyt hellyydenosoituksista?” poistettiin analyysistä loppuhaastattelussa annetusta epäselvästä vastauksesta johtuen.

Väkivallan kartoittamisen apuna ACBI -lomakkeiden vastausten ohella tarkastelin kumppanin vastauksia puolistrukturoitujen alku-, loppu- ja seuranta-haastattelujen muihin paitsi lapsia koskeviin kysymyksiin. Kysymykset koskivat miehen tekemää fyysistä väkivaltaa, hyväksikäyttöä ja kontrollia sekä puolisoitten välistä suhdetta ja kokemusta omasta asemastaan suhteessa.

2.5 Luotettavuus ja laatu

Laadullisen tutkimuksen poiketessa määrällisestä tutkimuksesta muun muassa tutkimustulosten esittämistavan, havainnoinnin henkilökohtaisuuden sekä raportoinnin ja tulkinnan kontekstuaalisuuden suhteen (Stiles, 1993) myös kriteerit arvioida tutkimuksen laatua ja luotettavuutta eroavat määrällisen tutkimuksen kriteereistä. Laadullisen tutkimuksen päämääränä objektiivisuus voidaan korvata ymmärryksen valmiudella muutokseen uusien havaintojen edessä (Stiles, 1993, 2003). Tällöin reliabiliteettia, havaintojen ja aineiston luotettavuutta arvioidaan sillä, missä määrin tutkijan ymmärrys voi sisällyttää havaintoja ja muuttua niiden toimesta. Totuuden sijasta taas päämääränä voidaan nähdä tulkinnan ymmärrettävyys eri henkilöiden näkökulmista. Tällöin validiteetilla ymmärretään tulkintojen ja johtopäätösten luotettavuus ennemminkin lukijan, tutkittavan ja tutkijan kuin universaalien standardien näkökulmasta. Tulosten uskottavuuden arvioinnissa sekä reliabiliteetin että validiteetin näkökulmasta on ennen muuta tärkeää tapauksen riittävän yksityiskohtainen ja syvä kuvaus muun muassa ymmärryksen muuttumisesta, minkä pohjalta lukija voi arvioida ja soveltaa tuloksia (Stiles, 1993, 2003; Syrjälä, 1994).

Reliabiliteettia voidaan parantaa tutkimuksessa muun muassa iteraatiolla, tulkintojen jatkuvalla tarkastelulla ja muotoilulla uudelleen uusien havaintojen pohjalta (Stiles, 1993, 2003). Tämä toteutui tutkimuksessani teorian ja tekstin (terapiapuheen) sekä tekstin ja tulkinnan jatkuvana kohtaamisena johtaen tulkinnan uudelleenmuotoiluun. Reliabiliteettia voidaan arvioida myös systemaattisella menetelmien kuvaamisella sekä tapaustutkimuksen ollessa arvosidonnaista tutkijan esiymmärryksen paljastamisella ja tutkimuksen ja tulkintojen aikaisten tutkijan sisäisten prosessien raportoinnilla (Stiles, 1993, 2003; Syrjälä, 1994; Watt, 2007). Johdannossa pyrin selventämään tutkimuksen sijoittumista tutkimus- ja teoriakenttään, sekä tutkimusprojektin lähtökohtaoletuksia. Kappaleessa ”Aineiston analysointi” kuvasin tutkimuksen herättämien ajatusten ja tunteiden kirjaamista.

Validiteetin arvioinnissa kiinnitetään huomiota muun muassa sisäiseen johdonmukaisuuteen ja siihen, että tulkinnan tulisi kattaa sekä uudet että vanhat havainnot (Stiles, 1993, 2003). Toisaalta tutkijan ymmärryksen ja teorioiden tulisi olla joustavia ja voida muuttua uusien havaintojen myötä (Stiles, 1993, 2003). Näihin seikkoihin pyrin kiinnittämään huomioita tulosten esittämisessä ja analyysissä. Analyysityökalun joustavan käytön, assimilaatiomallin mukaisen ymmärryksen yhdistämisen kokonaisvaltaiseen ilmiön ymmärtämiseen koin ajoittain haasteelliseksi. Tärkeäksi validiteettiin pyrkimisessä on nähty myös triangulaatio, informaation etsiminen useista lähteistä, käyttäen useita menetelmiä, teorioita ja tulkintoja (Elliot ym., 2001; Metsämuuronen, 2003; Stiles, 1993, 2003). Terapiatekstin lisäksi käytin tutkimuksessani miesten kumppanien täyttämiä haastattelulomakkeita täydentämään ymmärrystä terapiassa tapahtuvasta muutoksesta.

Tutustuin tutkittavan kumppanin haastattelulomakkeisiin koskien tutkittavan käyttämää väkivaltaa ennen ja jälkeen ryhmän vasta varmistuttuani laadullisen assimilaatioanalyysin tuloksista. Toivoin tämän käytännön estävän analyysin vääristymistä ja väritymistä tiedoilla koskien kumppanin käsitystä tutkittavan käyttäytymisestä.

3 TULOKSET

Tutkittavan psykoterapeuttinen muutosprosessi koskien kokemusta itsestä väkivallan tekijänä liittyi selkeimmin kahden erillisen, mutta toisiinsa monin tavoin kytköksissä olevan teeman, väkivallan ja psyykkisen kasvun käsittelyyn. Psyykkinen kasvu -teeman puitteissa tutkittava käsitteli suhdettaan myös perhettä laajempaan ihmissuhdeverkostoon. Tutkittavan puheessa oli havaittavissa muutokseen pyrkiviä, ongelmallisina koettuja ääniä sekä ”status quo:ta” eli vallitsevaa tilaa tukevia, tutkittavan äänten yhteisöä hallitsevia ääniä. Äänet olivat vaihtelevassa suhteessa kytköksissä edellä mainittuihin teemoihin.

Ongelmalliset, muutokseen pyrkivät äänet nimesin tutkittavan parisuhteessaan pääläelleen kääntyneeksi kokemaan valtatasapainoa palauttamaan tai korjaamaan pyrkiväksi sekä psyykkiseen kasvuun pyrkiväksi ääneksi. Kumpikin ääni reagoi tutkittavan kokemukseen vallankäytöstä parisuhteessa ja pyrki itselleen ominaisella tavalla nostamaan tutkittavan itsetuntoa ja omanarvontuntoa. Parisuhteen valtatasapainoa korjaamaan pyrkivää ääntä luonnehti tutkittavan puheessa usein hänen perheeseensä kohdistama armottomuus, ankaruus ja kostonhimo, mitä seuraavat tekstiotteet havainnollistavat. 13. istunnolla tutkittava totesi: ”.hhh (kyl) mä muutaman kerran (.) tunnistan sen että nyt mä haluaisin kyllä niinku nipistää sua oikein kunnolla...”. Toisella istunnolla tutkittava kertoi uhanneensa tappaa perheensä ja mietti, mitä uhkauksen taustalla on: ”...ni se on niinku joskus pannu sillä tavalla niinku ajattelemaan että pitää saada vähän tasotusta että .hhh että: annetaan niiden ees tuntea la- nahoissansa että tota...”. Tutkittava kuvasi äänen oikeuttamaa henkistä ja fyysistä väkivaltaa muun muassa uhkailuna, alistamisena, oikeassa olemisen tarpeena ja lapsiin kohdistuvana rankaisuna. Väkiältä oli tietoista, tarkoituksella aiheutettua. Parisuhteen valtatasapainoa korjaamaan pyrkivän äänen ongelmallisuus selittyi äänten yhteisössä alisteisen aseman lisäksi tutkittavan maskuliinisuuden kokemuksessa ilmenevillä ristiriidoilla ja itsen näkemisenä oman isän kaltaisena miehenä ja isänä. Kyseinen ääni saattoikin muistuttaa tutkittavan isän ääntä.

Ongelmallinen, psyykkiseen kasvuun pyrkivä ääni liittyi tutkittavan tarpeeseen ja lisääntyvään valmiuteen kokea itsenäisyyttä, oman arvon tunnetta, kypsyyttä ja itsevarmuutta. Toisella istunnolla Keijon oivallus osoitti siirtymistä vaiheeseen APES 3: ”...olimpa mä mikä tahansa (.) tyyppi ni mulla on arvo ihmisenä (1) olemassaan on käytös hyvää tai huonoa...”. Tutkittava puhui psyykkiseen kasvuun pyrkivällä äänellä monessa eri asiayhteydessä erillisyydestä ja ajoittain sen yhteydessä ja synonyyminä yksinäisyydestä. Tullakseen tunnustetuksi äänten edustaja tunsu vihaa ja

epätoivoa, kuten 17. istunnolla: ”...nyt mua taas vahdataan ((hieman hurjistuneesti)) (2) mua taas niinku (.) pannaan niin sanotusti köysiin...”. Masennus, pessimismi ja alistetuksi tulemisen tunne nostivat useimmiten psyykkiseen kasvuun pyrkivän äänen esiin. Tällöin ääni nousi haastamaan hallitsevaa, minän kypsytöntä puolta ilmentävää ääntä.

Tutkittavan puheessa hallitsevat, status quo:ta tukevat äänet oli jaoteltavissa väkivallan tahattomuuteen vetoavaan ja tutkittavan kypsytöntä puolta ilmentävään ääneen. Nämäkään äänet eivät näyttäytyneet puheessa täysin ongelmattomina. Tahattomuuteen vetoava ääni vähätteli väkivallan käyttöä. Se puhui väkivallasta huutamisena todeten, että ”hermot eivät pidä” ja ”kiehuu yli”. Väkivaltaisen käyttäytymisen tunnustaminen ja erittely nostivat tahattomuuteen vetoavan äänen usein esiin, kuten 11. istunnolla, jolloin tutkittavan kokema syyllisyys ja häpeä saivat äänen puolustautumaan keskeyttämällä valtasapainoa korjaavan äänen puheenvuoron: ”...tai no ei se nyt oo ollu kiristystä mut en mäkään m- mielestäni kuitekaan oo niiku oo ollu sillä lailla et mä niinku tahallaan ((puhuu nopeasti)) tehny sitä että (.) mä niinku olisin niinku (.) harjoittanut sitä et se on tullut aina sitte semmosessa .hhh voimakkaassa (.) mielen- (2) sekoituksessa...”. Tahattomuuteen vetoamalla tutkittava perusteli sekä fyysistä että henkistä väkivaltaa.

Tutkittavan kypsytöntä puolta ilmentävä, uhriudesta puhuva ääni selitti tutkittavan kokemaa väkivallan tekoja edeltävää ja niistä riippumatonta häpeää, vaimoon ja muihin kohdistuvaa pelkoa, arvottomuuden, turvattomuuden ja kypsytttömyyden tunnetta sekä erityisesti vaimoon ja äitiin kohdistuvaa liiallista tarvitsevuutta (tutkittavan kokemana ja puheen perusteella liiallisena näyttäytyvänä). Neljännellä istunnolla väkivallan tunnustaminen nosti pintaan syvään juurtuneet häpeän tunteet. Keijon alustava ymmärrys häpeästä harjoittamansa alistamisen lähteenä osoitti edistymistä assimilaation toisessa vaiheessa. Keijon sanoin: ”...oikeestaan se häpeä on ollu semmonen suurin nimittäjä mun kaikelle olemiselleni alusta (.) elämäni alusta lähtien että siellä missä ihmisen arvokkuus ja oma arvo pitäisi istua ni siel on istunu häpeä...”. Kypsytttömyyttä ilmentävän äänen taustalla vaikuttivat ongelmalliset suhteet vanhempiin, äitiin, johon tutkittava koki jääneensä emotionaalisesti kiinni ja isään, jonka tutkittava koki olleen hyvin ankara häntä kohtaan. Ääni puhui myös ongelmallisesta suhteesta vaimoon. Keijo kertoi 17. istunnolla vaimon kiusaavan häntä, mikä sai hänet uhkaamaan vaimoaan itsensä tai tämän tappamisella: ”...että ku hän vaan rassas ja niinku öö hhh hän sano että ku hänellä on oikeus puhua ja sanoa oma mielipiteensä se oli niinku ehkä hän rassas niinku puukkoo haavassa koko ajan se teki niin kipeetä...”.

Hallitsevat äänet liittyivät läheisesti toisiinsa esimerkiksi korostaessaan tutkittavan uhriutta. Äänet puhuivat väkivaltaan liittyvästä avuttomuudesta, mikä ilmeni tutkittavan kokemana kyvyttömyytenä tunteiden käsittelyyn sekä tunteiden ja käyttäytymisen hallintaan. Avuttomuuteen

liittyi voimakkaiden tunteiden ja lapsuudesta kumpuavien traumojen aiheuttamaa tahattomuutta. Vedoten hallitsemattomiin ”traumatakaumiin” tutkittava vältti voimakkaasti vastuuta käyttäytymisestään. Toisaalta puhuen esimerkiksi keinottomuudestaan tutkittava otti enemmän vastuuta itselleen. Kun jätetään huomiotta äänten työskentely yhdessä väkivallan ymmärtämiseksi ja muutoksen aikaansaamiseksi, äänistä valtatasaapainoa korjaavat äänet näyttivät kantavan eniten vastuuta väkivallasta puhuen siitä tarkoituksellisena toimintana.

Havainnollistan tekstissä Keijon ääniä seuraavanlaisesti: *ongelmalliset, muutokseen pyrkivät äänet (kursivoitu)* ja **vallitsevat, status quo:ta tukevat äänet (lihavoitu)**. Assimilaatioasteikon (APES) vaiheisiin viitataan numerolla yhdestä kuuteen (1–6). Tekstiotteet olen kirjoittanut sanasta sanaan dvd-tallenteiden perusteella. Tekstiotteiden valinnassa olen ottanut huomioon niiden merkityksellisyyden, havainnollisuuden kulloinkin kuvattavan asian kannalta sekä pituuden. Tästä huolimatta useita otteita olen joutunut lyhentämään pääosin tilankäyttöön liittyen. Puheen tauot on merkitty sekunteja kuvaavina lukuina ja sekuntia lyhempiä taukoja pisteellä sulkujen sisällä. Äänenpainot on merkitty alleviivauksena ja tutkijan huomiot muun muassa tutkittavan äänen sävystä tuplasulkein (ks. litterointimerkit Ajo ym., 2005, s.23). Tutkittavan miehen, Keijon lisäksi puheotteissa esiintyvään ryhmän jäsenen viitataan lyhenteellä M2 ja terapeutteihin lyhenteillä T1 ja T2. Istunnot on numeroitu 1–26 alkaen ensimmäisestä istunnosta, johon tutkittava otti osaa.

Keijon puheessa oli havaittavissa useita hänelle tyypillisiä piirteitä. Hän käytti pitkiä puheenvuoroja, runsaasti metaforia, lainauksia ja psykologista termistöä. Tutkittava ilmaisi voimakkaasti tunteitaan, mikä ilmeni puheen sisällön ohella muun muassa äänen ja eleiden käytössä. Huomionarvoista assimilaatiovaiheiden ilmenemisessä oli se, että vaiheissa APES 1–3 tutkittavan käyttämät äänet ilmenivät puheessa erillään, mutta pikkuhiljaa vaiheesta APES 4 alkaen, äänten pehmentyessä ja pyrkiessä rakentamaan yhteisymmärrystä ne eivät olleet enää niin selkeästi toisistaan erotettavissa. Vaiheissa APES 4 ja 5 myös teemat, väkivalta ja psyykkinen kasvu näyttivät tulevan varhaisempia vaiheita enemmän samanaikaisesti käsitellyiksi. Tyypillistä Keijon ongelmallisten äänten assimilaatiolle oli myös keskenään dialogissa olevien äänten runsaus. Dialogissa oli erotettavissa usein kolmesta neljään ääntä, jolloin hallitsevat tai ongelmalliset, muutokseen pyrkivät äänet saattoivat keskustella keskenään. Tällaista dialogia oli havaittavissa vaiheissa APES 3 ongelmallisen kokemuksen alkaessa selkiytyä tutkittavalle. Dialogi saattoi liittyä tutkittavan alustavaan ymmärrykseen väkivallan ja arvottomuuden tunteen kytkeytymisestä toisiinsa tai äänten aggressiiviseen esiintymiseen Keijon koettua tullessa alistetuksi.

Jäljempänä esittelen tutkimuksen tuloksia kolmessa osassa, joista kaksi ensimmäistä pyrkivät vastaamaan ensimmäiseen tutkimuskysymykseen: Miten ongelmallisen kokemuksen assimilaatio ilmenee parisuhdeväkivaltaan syyllystyneellä miehellä: Antaako assimilaatioanalyysi uutta

ymmärrystä nimenomaan väkivaltaisten tekojen ottamisesta itseä koskevien selontekojen osaksi? Kolmas osa koskee toista tutkimuskysymystä: Onko miehen puheen perusteella ilmenevällä ongelmallisen kokemuksen assimilaation vaiheella yhteyttä kyselylomakkeella ja puolistrukturoidulla haastattelulla mitattuun väkivaltaan?

3.1 Ongelmallisen kokemuksen assimilaatio muutokseen pyrkivien ja status quo:ta tukevien äänten vuoropuheluna

Tutkittavan psykoterapeuttinen muutosprosessi eteni non-lineaaristen poikkeamien kautta alkaen ensimmäisen istunnon vaiheesta APES 1 päättyen viimeisessä istunnossa vaiheeseen APES 5. Toisin sanoen ongelmallisen kokemuksen assimilaatiota kuvaavat vaiheet eivät ilmenneet tutkittavan puheessa täysin kronologisesti tai APES:n mukaisessa järjestyksessä. Sen sijaan assimilaatioprosessi oli ymmärrettävissä jatkuvana ”sahaamisena” siten, että lineaarisessa etenemisessä tapahtui usean vaiheen poikkeamia sekä eteen- että taaksepäin. Non-lineaarisuus näytti liittyvän tekijöihin, jotka eri tavoin vaikeuttivat vastuun ottamista väkivaltaisesta käyttäytymisestä. Seuraavassa tarkastelen tutkittavan assimilaatioprosessia selkeyden vuoksi APES:n mukaisessa järjestyksessä eritellen muun muassa syitä ja äänten suhdetta non-lineaarisuuteen sekä sitä, missä määrin vaiheet noudattavat assimilaatiomallin ja -asteikon piirteitä. Kuvaan myös äänten suhdetta assimilaatioprosessin myötä lisääntyvään vastuuseen.

3.1.1 Vaihe 1: Ei-toivotut ajatukset

Keijon ensimmäinen istunto havainnollisti hyvin assimilaation ensimmäistä, ei-toivottujen ajatusten vaihetta (assimilaatiosta ja sen vaiheista ks. tarkemmin Johdanto, s.4–6 ja Menetelmä s.10–11 sekä Liite 1). Vaiheelle ominaisesti Keijo koki väkivallasta puhumisen hyvin vaikeana. Kun terapeutti pyysi häntä kertomaan syistään ryhmään tulemiseen, ongelmallinen, parisuhteen valtasapainoa korjaamaan pyrkivä ääni tuli esille tunnustaen väkivallan tekoja, mutta hallitseva, väkivallan tahattomuuteen vetoava ääni vei siltä tilaa vähätellen väkivaltaa ja pyrkien oikeuttamaan sen voimakkailla tunnereaktioilla. Tahattomuuteen vetoava ääni selitti tutkittavan väkivaltaisuutta muun muassa tunteiden käsittelyn vaikeuksilla. Keijo siirsi vastuuta vaimolleen vetoamalla vaimon

keskusteluhaluttomuuteen, minkä voi käsittää yhtenä vaiheen APES 1 tunnusmerkeistä, keskittymisenä ulkoisiin asioihin. Tästä kerrottaessa puheen kiihtyminen, vilkas elehdintä ja väkivallan tahattomuuteen vetoavan äänen vihainen sävy viittasivat haluttomuuteen käsitellä asiaa.

Keijo: ...(.) **mulla oli** ((puheen tahti kiihtyy, käsi liikkuu)) **hirmunen tuska** .hhh ja mää (.) juttelin vaimolleni halusin kyl- kuulla häneltä niitä juttuja mitä hän ajattelee asiasta ja kun hää vaan vaikeni ni mä tartuin häntä leuasta kiinni ((heiluttaa kättä)) sano nyt (.) **että sen verran mä oon käyny viime aikoina kiinni mutta se ei ollu sitä että mää olisin hakannu häntä** ((vihaisesti)) **vaan mää halusin vastauksen** ((todella painokkaasti)) (1) että missä se viipyy kun se ei tule ((rauhallisemmin)) (.) **että se ei sitä mää en luokittele niinku sellaseks että mää (.) olisin niinku vihaani** ((heristää lähes nyrkissä olevaa kättä)) **hänelle purkanu vaan mul- oli tuska mää halusin kuulla ääntä** (.) ((rykii)) et jos ei puhuta niin se tuntuu pahalta (2) ((rykii)) **kymmenen vuotta sitten mää oon viimeks** (.) **kiskassu vaimoani letistä (...)** **onhan mun käyttäytyminen ollu vähän sellasta uhkaavaa jo että ku mä en (.) mä en todellakaan ajoittain tiedä** mitä pahalla olollani **teen** että mä en pysty niinku (.) niin sanotusti (1) **hhh tekeen sellasta psyykkistä työtä että mä käsittelisin** (1) **jollakin tavalla et mä tunnistasin mistä tunteesta on kysymys et mulla on jääny vähän tunnepaletti vähän vajaaks (1,5) mä en tunnista niitä .hhh ...**

T1: (.) (mut) yleensä se sun kiihtynyt tila näkyy ulospäin sillailla et sää (1,5) ää (.) huudat kovaa (.) tai miten se näkyy?

Keijo: =nii (.) no joo (.) se on (.) se on tällasta tai (2) **hhh joo (.) no ei välttämättä huuda (.) kamalasti (.) m- mää käyttäisin sanaa vaahtominen**

T1: =[mm

Keijo: =että] **mä puhun hirveesti ja pyörötän jotain juttua joka niinku saa mut ihan (.) tuohduksiin (1) tolalta pois ja (2)...**

Väkivallasta puhuvan ongelmallisen äänen ilmestyminen aiheutti tutkittavassa voimakkaita negatiivisia tunteita, kuten syyllisyyttä, ahdistusta ja katkeruutta, mikä havainnollisti assimilaation toisen, epämääräisen tietoisuuden vaiheen lähestymistä. Keijon puhe keinottomuudesta puolestaan ilmensi vielä vaiheelle APES 1 ominaista keskittymistä ulkoisiin asioihin. Hän puhui väkivaltaisesta käytöksestään ikään kuin siirtäen siitä vastuuta jollekin ulkoiselle taholle.

Keijo: kyllä se aika hhh syvältä hhh repii (1,5) mä kerron sulle tästä (.) elinkautisesta että (.) täähän on niinku elinkautinen että joka asia minkä teet niin siitä jälki jää (.) joskus hyvä joskus vähän huonompi et sä kannat sen arpesi loppuun asti (2) että (.) että (...) herää kysymys että miks ei ole saanut niitä (.) keinoja (.) joilla niinku tällasesta välttyä? (1) miks toiset (.) saa (.) ne voi niinku esitellä puhdasta tiliä et hei mun tilillä ei oo tämmösiä?

Assimilaation ensimmäisessä vaiheessa status quo:ta tukevat, väkivallan tahattomuuteen ja tutkittavan kypsymättömyyteen vetoavat äänet selittivät pääosin tutkittavan väkivallan tekoja. Niiden tarjoamat selitykset pyrkivät ulkoistamaan vastuun väkivallasta täydellisesti selittäen väkivaltaa muun muassa vaimon ja tyttären taholta koetulla epäoikeudenmukaisuudella ja terapian vaikutuksilla. Enemmän vastuuta käyttäytymisestään Keijo kantoi mainitessaan loppuun palamisen, toisin sanoen ajautumisen väkivallan syynä sekä puhuen väkivallan tahattomuuteen vetoavalla äänellä tunteiden käsittelyn vaikeudesta. Hänellä oli vaikeuksia tunnustaa haluavansa lisää valtaa

parisuhteessa ja keinoja, joilla oli siihen pyrkinyt, koska tarvitseva ja riippuvainen puoli, tutkittavan kypsymättömyyttä ilmentävä ääni, oli niin voimakas.

3.1.2 Vaihe 2: Epämääräinen tietoisuus

Vaiheessa APES 1 väkivaltapuheen myötä tuli tietoisuuteen ongelmallinen, parisuhteen valtatasapainoa korjaamaan pyrkivä ääni. Assimilaation edettyä toiseen, epämääräisen tietoisuuden vaiheeseen tuli Keijon puheessa esiin toinen ongelmallinen, psyykkiseen kasvuun pyrkivä ääni mahdollistaen monipuolisemman tutkittavan käyttäytymisen motiivien tarkastelun. Tässä vaiheessa tutkittava kykeni tunnustamaan ja erittelemään väkivallan tekojaan hieman aiempaa paremmin. 11. istunnon alkupuolella tutkittava kertoi fyysisistä väkivallan teoistaan ja jatkoi: ”...enemmän mulla on ollu sitte ollu tällasta henkistä ((rykii)) pahoinpitelyä sillä lailla että (1,5) hhh on tällasta uhkailua ja (2) tappamisella uhkailua ja (2) muuta tallasta (.) vastaavaa (1) kiristystä...”. Tutkittavan puhe ilmensi assimilaation toista vaihetta odotetusti ryhmätapaamisten alkutaipaleella kolmannella ja neljännellä sekä myöhemmin vielä 11., 13. ja 14. istunnolla. Neljännellä, 11. ja 13. istunnolla tutkittavan puhe assimilaation toisessa vaiheessa edusti poikkeamaa APES:n mukaisesta lineaarisesta etenemisestä, sillä näitä istuntoja edeltävillä istunnoilla assimilaatioprosessi oli edennyt assimilaation toista vaihetta pidemmälle.

Istunnoissa, joissa ilmeni assimilaation toiseen vaiheeseen palauttavia takapakkeja, tutkittavaa muistutettiin tekemästään väkivallasta, joko niin, että ryhmään saapuneelle uudelle miehelle pyydettiin kertomaan omista ryhmään tuloon liittyneistä syistä tai keskusteltiin istunnossa täytetystä väkivaltaa kartoittavasta ACBI-lomakkeesta. Väkivallan tunnustaminen aiheutti tutkittavassa voimakasta syyllisyyttä ja häpeää, mikä sai status quo:ta tukevat äänet nousemaan puolustuskanalle. Syyllisyys väkivallasta oli ajoittain toimintaa lamauttavaa. Keijo kertoi 11. istunnolla perheessään jatkamansa vanhempien huonon kasvatusperinteen aiheuttamasta voimakkaasta syyllisyydestä: ”... et mä aina jauhan sitä että .hhh kun mä oon syyllinen tähän et mä en niinku taho päästä siitä (.) syyllisyydestä siihen tilaanteeseen että nyt täytys tehdä jotain sitte...”.

Keijo puhui 13. istunnolla kyvyttömyydestään hallita henkisen väkivallan käyttöä. Valtatasapainoa korjaamaan pyrkivä ääni tuli tietoisuuteen tunnustaen ajoittaisen halun väkivaltaan ottaen samalla vastuuta tutkittavan teoista. Väkivallan tahattomuuteen vetoava ääni kuitenkin keskeytti sen ja selvästi voimakkaampana kielsi kaiken vastuun väkivallasta vedoten traumoihin, joiden aktualisoituessa väkivalta oli dissosiativista, niin että ”todellisuus katoaa hetkittäin”.

Tekstiotteessa tulee esiin vaiheelle APES 2 tyypillinen piirre, hallitsevien äänten voimakkuus ja suhteellisen puheosuuden suurempi osuus verrattuna muutokseen pyrkiviin ääniin.

T2: tosta noin (.) tosiaan vielä tosta (2) tosta ACBI:sta tosta (.) tutkimuksesta että mitä se (2) herätti (.) sillo viime kerralla (tai nyt täytettiin) (4) oliksiinä mitään mikä yllätti?

(...)

Keijo: sen mä itestä huomasin että ku (1) siellä (2) tai (.) tuli mieleen siinä yhteydessä se että tuotaa (1) **.hhh hhh mä äärimmäisen harvoin (.) lopulta (1) teen tahallaan (2) semmosta (1) henkistä väkivaltaa (1) et mä teen sitä kyllä (.) mut se lähtee ihan traumapohjaisesti .hhh että ku tuolta perältä lähtee joku (.) tunnekokemus (.) ni se lähtee just siitä ((näyttää käsillään)) .hhh hhh ja mä (se ma-) ihan hallitsematsematon sen kans (1) se on (.) täysin (.) mahdoton hallita kunnes se menee ohi tai mä jollakin tavalla .hhh tajuan et mistä on kysymys tai .hhh lähen käveleen tai jotai muuta (.) et se menee ohi et on aikaa vähän niinku (1) et on pitemmässä langassa (2) että (.) **en mä niinku .hhh luonteelleni ole semmone (.) pahasydäminen että mä (.) haluaisin ehdoin tahdoin toista niinku kiusata ((sanoo erilaisella äänellä)) .hhh (kyl) mä muutaman kerran (.) tunnistan sen että nyt mä haluaisin kyllä niinku nipistää sua oikein kunnolla .hhh mutta että (.) se se on semmosta hallitsematonta .hhh mikä lähtee jostakin hhh tuolta (2) tulee vaa joku mielikuva tai miellelyhtymä joka (.) laukasee sitten sen .hhh ja (.) se vie sitten (1) .hhh kun pässiä narussa****

Neljännellä istunnolla väkivaltaisen käyttäytymisen tunnustaminen nosti pintaan syvään juurtuneet, varhaiset häpeän tunteet, joista puhuessaan kypsymätöntä puolta ilmentävä ääni vei huomattavasti eniten tilaa. Tuleva tekstiote on hyvä esimerkki voimakkaista negatiivisista tunteista, häpeästä ja tuskaisuudesta, jotka kyseisellä istunnolla olivat erityisen korostuneita suhteessa tunteiden ilmenemiseen jopa muissa vaiheen APES 2 istunnoissa. Keijo oli alavireinen, uupunut, hyvin epätoivoinen ja suhtautui asioihin hyvin negatiivisesti. Puheotteen lopussa muutokseen pyrkivä ääni, joka tavallisesti puhui psyykkisestä kasvusta, ei nähnyt muuta keinoa tilanteen muuttamiseen kuin luovuttamisen. Puhe havainnollistaa hyvin Keijon keinottomuutta: arvottomuuden ja häpeän kokemukset johtivat joko toisiin kohdistuvaan väkivaltaan tai itsemurhan uhkaan. Kuoleman toiveen voi ajatella olleen äärimmilleen vietyä erillisyyteen pyrkimistä, etäisyyden ottoa muista. Seuraavalla istunnolla Keijo kuvasi halun kuolla johtavan henkiseen kasvuun.

Keijo: ((puhuu hyvin rauhallisesti ja melko hiljaa)) ...**oikeestaan se häpeä on ollu semmonen suurin nimittäjä mun kaikelle olemiselleni alusta (.) elämäni alusta lähtien että siellä missä ihmisen arvokkuus ja oma arvo pitäisi istua ni siel on istunu häpeä (1) mä olen hävennyt itseäni (.) joka paikassa ja (1) ja tuota se *häpeä on pannu minut sitte (.) yleensä hakkailemaan muita* (1) silloin ku mä olen sitä tehny (1) **se oman arvon olemattomuus (.) se et mä en ole mitään ja muut ovat jotain** (1) se on ollut se (.) ehkä se yhteinen nimittäjä kaikelle sille (.) touhulle ja se vieläkin vaivaa sama juttu (1) *vieläkin ärsyttää tällaiset ihmiset jotka (1) kuvittelee olevansa jotain (1) hhh erikoisesti asettuvat muiden yläpuolelle...***

(...)

T1: miten sää ((Keijo)) mitä sää aattelet miten tää sopii sun tilanteeseen kun sä puhut tosta häpeästä joka on jotenkin leimannu (1) sun elämää kauan aikaa niin onks se sellanen asia kans joka saa niinku tulkitsemaan (1) tiettyjä asioita niinku tietyllä tapaa kun tällä- (.) tällanen perus:sointi tavallaan omassa mielessä?

Keijo: (2) kyllä (...) ((Eino)) Leino pohti näitä asioita kanssa ja (1) sitte pääty sellaseen tulokseen että (3) ((köhii)) mä tahdon soittoni särkyneen viedä suurelle virittäjälleen (...) mulla oli samanlaisia kokemuksia viime viikonloppuna (että) (.) **mä oon niinku kyllästyny tähän elämään että (1) mulla ei niinku ole (2) ole tuota ni elämisen potentiaalia** ((puhuu hiljaa ja rauhallisesti)) (1) **mä en oikeen jaksa (3) itsemurha on kielletty (1) se on häpeällinen (1) mut on pienempi häpeä (.) toivoa itselleen kuolemaa (2) et m- mä en tee tällä elämällä mä sain tän lahjaks mä en tee tällä mitään (1) mä en osaa käyttää (.) se lyö aina kynsille (.) mä saan kipua häpeää (1) kärsimystä (1) mitä mä teen tällä (.) (ku) mä en saa sitä tuottamaan mitään hyvää itelleni (1) mä törmään (.) kotona (.) työpaikalla (.) muissa ihmissuhteissa (.) aina näihin (.) tämmösiin rankkoihin juttuihin jotka (.) repii muo sisältä ja riipoo (.) vaikka mä yritän (.) ni mä aina lankeen (.) ja aina teen virhettä (.) mä en jaksa sitä ((ääni hieman kiihtyneempi)) (1) (että) mää haluaisin antaa tän pois (1) ei ole silloin varmasti väärin toivoa kuolemaa (oon) mää jo oon kuullu tämmösiä jotka (.) jo vanhettuaan (.) ni toivos että pääsisivät täältä pois (?) mul on vähä samanlainen fiilis että (.) mitä hittoa mä täällä teen (1) tulis luoti ja tappas (1) ku Lahtinen sano (2)...**

Toiselle assimilaatiovaiheelle epätyypillisesti edeltävän puheotteen alussa ilmeni Keijon kypsytöntä puolta ilmentävän äänen ja valtasapainoa korjaamaan pyrkivän äänen alustava ymmärrys häpeästä väkivallalla alistamisen lähteenä. Äänen keskinäinen ymmärrys viittaa toista vaihetta edistyneempään assimilaatioon. Toisaalta negatiiviset tunteet olivat vielä hyvin ilmeisiä ja tutkittava samaisti itsensä hallitsevaan, arvottomuutta kokevaan, kypsytöntä puolta ilmentävään ääneen, mikä puolestaan viittaa voimakkaasti assimilaation toiseen vaiheeseen. Epätyypillistä vaiheelle APES 2 olivat myös Keijon puheessa muutaman kerran ilmenevät ongelmanratkaisuyritykset. Hän kertoi pyrkimyksensä rakentavampaan riitelyyn ja riidan kärjistymisen estämiseen lähtemällä tilanteesta pois, jos tunnekuuhu yllättää. 11. istunnolla tutkittava kuvasti ”pientä edistystä” tulleen.

Assimilaation toisessa vaiheessa väkivaltainen käytös sai monia uusia merkityksiä ja selityksiä. Valtaosa väkivallan selityksistä oli ei-lainkaan tai vain vähän vastuuta sisältäviä, täysin ulkoistavia tai väkivallan kontrolloimattomuuteen liittyviä selityksiä. Tässäkin suhteessa tutkittavan assimilaation toinen vaihe poikkesi assimilaatiomallin määrittelystä, jonka mukaan ongelman ulkoistaminen on tyypillistä ensimmäiselle, ei-toivottujen ajatusten vaiheelle. Keijon kypsytön, häpeävä puoli selitti väkivaltaa ulkoistaen vastuun täysin ja vedoten vaimon ominaisuuksiin ja käyttäytymiseen. Väkivallan tahattomuuteen vetoava ääni selitti väkivaltaa sen kontrolloimattomuudella. Jotkin selitykset liittyivät Keijon epävarmuuteen ja häpeään, mutta kypsytönmän puolen ollessa äänessä tutkittava kantoi käyttäytymisestään tällöinkin vain hyvin vähän vastuuta. Eniten vastuuta väkivallasta tutkittava kantoi valtasapainoa korjaamaan pyrkivän äänen vedotessa tutkittavan luonteenpiirteisiin, jotka liittyvät haluun kiusata.

3.1.3 Vaihe 3: Ongelman toteaminen/selkeytyminen

Keijon ongelmallisten, muutokseen pyrkivien äänten ja status quo:ta tukevien äänten dialogin edettyä assimilaation kolmanteen, ongelman toteamisen vaiheeseen, hän koki yhä edellisen vaiheen tavoin voimakkaan kielteisiä tunteita. Tunneilmaisuus oli kuitenkin aiempaa hallitumpaa, mikä on ominaista vaiheelle APES 3. Yhteistä istunnoille oli muutokseen pyrkivien äänten voimistuminen niin, että ne saivat Keijon puheessa yhtä paljon tilaa kuin status quo:ta tukevat äänet, mikä on assimilaatiomallin mukaan odotettavissa. Assimilaatioprosessin etenemisen myötä myös Keijon selontekojen vastuullisuus kasvoi hieman niin, että väkivallan selitykset, joissa hän otti käyttäytymisestään jossain määrin tai lähes täyden vastuun, lisääntyivät. Tutkittavan puhe oli tulkittavissa kuvaavan assimilaation kolmatta vaihetta toisella, kolmannella, yhdeksännellä, 12. ja 17. istunnolla. Istunnot 9 ja 17 edustivat non-lineaarista poikkeamaa neljänneltä assimilaatiovaiheelta. Toisella istunnolla sitä vastoin assimilaatio eteni ensimmäisen istunnon jälkeen harpaten kaksi vaihetta eteenpäin.

Assimilaation eteneminen poikkesi 17. istunnolla edellisen analysoidun istunnon vaiheesta APES 4,8 vaiheeseen APES 3,2 (ongelman toteaminen/selkiytyminen, nopea ristituli). Tutkittavan ristiriitainen kokemus mielialälääkkeiden aloituksesta vaikutti edesauttaneen tätä terapeutin muutoksen hetkellistä notkahdusta. Keijo koki vaimon toiveen lääkityksestä uusintavan menneisyyden alistamiskokemuksia. Psykkiseen kasvuun pyrkivä ääni keskusteli kiihkeästi ja vihaisena tutkittavan kypsymätöntä puolta ilmentävän äänen kanssa. Valtatasapainoa korjaamaan pyrkivä ääni puhui uhkauksesta tappa vaimo. Vaiheeseen APES 3,2 viittasi muun muassa puheenvuorojen lyhyys ja nopeat vaihdokset. Vaikka Keijo määritteli käyttämäänsä väkivaltaa menneisyyden ja nykyisyyden alistamiskokemusten aiheuttamana alttiutena pitää voimakkaasti puoliaan parisuhteessa, ei ongelma vielä vaikuttanut täysin selkiytyneeltä. Tutkittavan puheessa oli viitteitä vaiheesta APES 4 hänen osoittaessaan ymmärtävänsä väkivallan henkilökohtaista historiallista taustaa ja vaiheesta APES 5 hänen pyrkiessään arjessa ongelmanratkaisuun aloittamalla mielialälääkityksen ja käymällä ”voimaantumiskoulutuksessa”.

Keijo: se rupes kysylee multa sitten sitä (.). *hhh taas tuli suoraan niinku menneisyydestä* ((ääni muuttuu, käsi liikkuu)) (1) ku hän (.) esittää tän kysymyksen et ootsä saanu ne pillerit *.hhh että nyt mua taas vahdataan* ((hieman hurjistuneesti)) (2) *mua taas niinku (.) pannaan niin sanotusti köysiin* (1) että tota (1) ((rykäisee)) (1) ((ääni taas rauhallinen)) **ku aikoinaan mä läksin (.) vaimon (.) kehotuksesta (1) terapiaan (2) oikeestaa vaimon kehotuksesta (.) tuli nämä et ota ne pilleritkin (2) koska hänen mielestään hän (.) hän tarttee että sulla on pillerit (1) että hän ei jaks (.) et mulla ei oo niinku sellasta aikuisen vapautta (2) mä en ((rykäisee)) mä en niinku kokenu sellasta ollenkaan että (.) mä hhh oon iso mies ja mä tiedän ite onko mulla ne vai ei (1) mutta se kysymys (.) **muistutti jostain sellasesta tilanteesta tuolla päässä (.) jollo (1) mua oli niinku alistettu (...)** ne o ollu niin sellasia (.) niin**

rajuja nee (.) alistamisjutut (...) oikeestaan tää (.) lähti siitä ku (1) *mä sitte uhkasin vaimoni vaimoani itteni et mä mä (.) teen joko tapan itteni tai mä tapan sinut ((ääni hieman vihainen)) (...)* **ku mulla oli oikein (.) taas sitten joku hhh ((nopea)) menneisyyden takauma tuli (.) jossa mä (.) koin niin kipeesti (.) yhdistyneenä tähän päivään (...)** **että ku hän vaan rassas (...)** *sen seurauksena mä niinku sovin sitte että no mä otan ne pillerit et jos niillä saahaan jotain (1) jotain mun päässä niinku pysähtymään ni (1) sitte se (2) on niinku hänen (.) takiansa mutta en mä o- niinku itteni takia ota (.) ottais niitä että (.) mä kyllä ((rykäisee)) kestän niitä kipuja...*

Puhumalla sekä psyykkiseen kasvuun pyrkivällä että kypsytöntä puolta ilmentävällä äänellä Keijo vältti voimakkaasti vastuuta väkivallasta ulkoistaen sitä vaimolle ja vaikeaan menneisyyteen. Muutos tulisi tapahtumaan vaimon toiveesta ja vaimon vuoksi. Puheotteen lopussa psyykkiseen kasvuun pyrkivä ääni hyväksyi vastuuta myöntymällä lääkkeiden ottoon. Myöhemmin istunnolla puheessa oli vielä nähtävissä runsaasti pessimismia ja itsesääliä suruun ja katumukseen sekoittuneena. Ryhmän jäsenten ja ohjaajien kannustus oli tuloksetonta. Puheessa oli kuitenkin myös optimismia, luottamusta käyttäytymisen hallinnan paranemiseen.

Tutkittavan assimilaatioprosessi oli 9. istunnolla taantunut vaiheeseen APES 3,4 (ongelman toteaminen/selkeytyminen, oikeutus) edellisen analysoidun istunnon neljänneltä vaiheelta. Dialogin non-lineaarisuutta saattoi edesauttaa terapia, jossa Keijo kävi ryhmäistuntojen rinnalla. Hän kertoi terapiassa käsitellyn työyhteisössä ilmeneviä ongelmia, jotka heijastuivat istunnossa kokemuksena alistamisesta ja kypsytömyydestä. Istunnolla muutokseen pyrkivät äänet, pääosin psyykkiseen kasvuun pyrkivä ääni, kävivät vuoropuhelua tutkittavan kypsytöntä puolta ilmentävän äänen kanssa. Edellä mainitut äänet näyttävät tukevan toisiaan huolimatta erilaisista puhetavoista. Puhuen psyykkiseen kasvuun pyrkivällä äänellä Keijo eritteli tarkasti puuttuvaa erillisyyden kokemusta ja sen suhdetta muun muassa läheisyyteen. Tullakseen kuulluksi ääni raivasi tiensä keskusteluun voimakkaasti tilaa vaatien ja vihaa pursuen. Se puhui uhmakkaasti ja aggressiivisesti. Tunteenilmaisu oli kuitenkin tavoitteellista ja harkittua, mikä viittasi tutkittavan pyrkimykseen vedota muihin omassa keinottomuudessaan tavoitella itsemääräämisoikeutta ja erillisyyttä laajemminkin. Keijon puheessa esiintyi vielä pessimismia ja epätoivoa muutoksen suhteen.

Keijo: ...**(4) perusongelmat (.) on vielä oikeestaan (.) aika paljon käsittelemättä (1) mun elämässä () (yks niistä on semmonen) tahto (5) omat rajat (2) oma koskemattomuus (4) lapsuudessa ((peukalo nousee ylös)) (.) mennen tullen mun yli käytiin (1,5) annettiin selkään (.) henkisesti kiristettiin (.) ahdistettiin puristettiin painostettiin (1) tänä päivänä ei kukaan enää käy tuskin () käydä mun yli (.) fyysisesti (2) mutta: henkisesti kyllä (.) **mä olen vielä se sama lapsi (1) henkisesti (.) mitä mille tasolle mä jäin silloin kun (.) mun yli (.) hyökättiin (...)** *milloinka mä voin sanoa sanan ei hermostumatta ((huutaa viimeisen sanan)) (3) ei (1) ja se sana pätee ja puree (.) miks mun täytyy nostaa volyymit ((ääni alkaa taas voimistua)) korkeelle (.) että mä koen että nyt (.) mun hyökkäävä asenne estää muita tulemasta lähelle (...)* **että missä kulkee mun raja (1) minkä yli muut ei saa käydä (...)** *millo mä uskallan pelkäämättä ((ääni alkaa voimistua)) (.) häpeämättä (.) hylkäämistä pelkäämättä sanoo (ei, et tule, enkä lähe) (...)* **enkö mä mene välttämättä muiden tontille (.) mut jos mä koen että mun alueella käydään jatkuvasti niinku ryöstämässä ((ääni taas kiivas)) (.) ni kyllä mä lähden****

ryöstöretkelle kanssa (2) ((rykäisee)) esimerkiksi (.) ((sormi nousee)) voin sanoa tämmösestä (.) ku rakkaus (...) jos mun rakkaus on sitä (.) että mä menen tekemään jonkun asian toisen puolesta (.) saadakseni sen asian sujumaan (.) mä tiedän (.) että jos mä meen sille ihmiselle ihmiselle huomauttaa (.) siit tulee rähinä (.) huuto (.) se voi tulla mun tontille (...) mut mä meen tekemään sen (.) hänen puolestansa se on väärää rakkautta (.) ei se ole rakkautta o- ensinkään (1) se o- sehän on toisen tontille menemistä (1) tottakai ((sanoo sanan rauhallisesti)) (2) nää rajat missä kulkee mun rajat missä toisen (raja) (.) ne on mulle epäselvät ku on mennen tullen käyty mun yli (1) sanalla ei ei oo merkitystä

Dialogi 9. istunnolla havainnollisti vaiheessa APES 3 tapahtuvaa ongelmanmäärittelyä. Keijo määritteli ongelmaa kypsymättömyydestään johtuvaksi turhaksi hermostumiseksi, väkivaltaa ainoaksi keinoksi omien rajojen, koskemattomuuden suojeluun. Vastuunotto käytöksen suhteen oli heikkoa. Keijo kuvasi olevansa lapsuuden ja työpaikan olosuhteiden uhri. Kun väkivalta oli ainut käytettävissä oleva keino itsemääräämisoikeuden toteuttamiseen, myös vastuu väkivallasta lankesi toisille psyykkiseen kasvuun pyrkivän ja Keijon kypsymätöntä puolta ilmentävän äänen syyttäessä persoonallisuuden muotoutumisen ongelmista muita. Puhumalla keinottomuudestaan psyykkiseen kasvuun pyrkivällä äänellä Keijo otti hieman vastuuta itselleen. Eniten hän hyväksyi vastuuta parisuhteen valtatasapainoa korjaamaan pyrkivän äänen tuodessa koston esiin väkivallan motiivina.

Tutkittava jatkoi ongelmanmäärittelyä vielä 12. istunnolla, jolloin hän syyllisyyttä kokien muisteli pahoinpitelyä, johon nuorena osallistui ja jonka koki olleen siihenastisista pahoinpitelyistä vakavin. Keijo puhui väkivallan tahattomuuteen vetoavasta äänestä ja valtatasapainoa korjaamaan pyrkivästä äänestä todeten ajatusten ja arvojen tasolla vallitsevan ristiriidan: ”...mä oon miettiny että o- (1,5) haluanko mä niinku paeta sitä kuvaa (1) väittämällä että (.) mä en tee väkivaltaa ja sit mä kuitenkin haluan (1) kuulla taas sitä samaa parkua (1) mitä mä kuulin sillon...”.

Ongelmallisten äänten assimilaatioprosessi eteni edelleen assimilaation kolmannessa vaiheessa tutkittavan toisella istunnolla. Keijon puhe saavutti vaiheen APES 3 oltuaan ensimmäisellä istunnolla vaiheessa APES 1. Todennäköisesti tästä johtuen ongelman muotoilu ja ymmärrys väkivallan syistä ei ollut niin monipuolista tai jalostunutta kuin edellä käsitellyssä (9.) istunnossa. Istunnolla psyykkiseen kasvuun pyrkivä ääni ja tutkittavan kypsymätöntä puolta ilmentävä ääni tulivat keskusteluun parisuhteen valtatasapainoa korjaamaan pyrkivän äänen kuvatessa Keijon perheeseensä kohdistamaa ”henkistä kiusaa”. Puheotteessa istunnon alusta muutokseen pyrkivät äänet vaihtoivat osia niin, että psyykkiseen kasvuun pyrkivä ääni oli dialogissa puheotteen noin puolesta välistä ”...minäkin olen ja minullakin pitäis olla arvo...” alkaen. Väkivallan tunnustaminen, jonka aiemmin havaittiin saaneen assimilaation palaamaan toiseen vaiheeseen, ei enää saanut väkivallan tahattomuuteen vetoavaa ääntä puolustuskannalle. Puheen toiveikkuus kasvoi puheotteen loppua kohden, jolloin Keijo osoitti selvästi ymmärtävänsä väkivaltaa tehneen

parisuhteen valtatasapainoon pyrkivän äänen olevan vain yksi puoli itsestään, mikä on vaiheelle APES 3 tyypillistä.

Keijo: ...**(1)** ((vuosina)) määhän paloin loppuun omassa työssäni (...) **sen (1) palveluhenkisyteni vuoksi mikä mulla on että mä en osaa sanoa et kiitos nyt riitti** (...) niin tuota mää olin ihan puhki jo **(2) mää olin siihen asti aina niinku (. julistanu (1) surmaavani itseni** (...) eniin sitten mää (. niinku: (.) *sain niin paljon voimaa et mä jo julistin mä tapan koko jälkeläiskatraani että .hhh että tuota mää en halua että tämä geenistö enää siirtyy seuraavaan sukupolveen* ((puhuu rauhallisesti)) **(2)** ja tota: hhh .hhh ((nopea)) mä oon niinku sitä miettiny et mistä (nuo) nousee niinkun nämä (. tämmöset tuhotuhoajatukset ja (.) sitä mä oon () viikolla niinku miettiny ja **yks on semmonen arvottomuuden kokemus (2) mikä mulla on (. ihan perustavaa laatua ollu** (.) mä oon kyllä osannu nähdä että noilla muilla on arvo (1) mutta tuota että mulla olis vielä sitten arvoa (1) *ni se on niinku joskus pannu sillä tavalla niinku ajattelemaan että pitää saada vähän tasotusta että .hhh että: annetaan niiden ees tuntea la- nahoissansa että tota (.) että minäkin olen (.) ja minullakin pitäis olla arvo mutta kun sitä ei o- niinku aa mullon niinku itellä puuttunu kokemus siitä (. omassa itsessäni että kaikilla luoduilla on arvo (.) jo ihan pelkän olemassaolon (. sen takia että ne on luotu (2) se on niinku on se mullistava (.) uutuus jonka mä oon niinku löytäny ei nyt tällä viikolla vaan se on vahvistunu vahvistumisestaan että (.) että *olimpa mä mikä tahansa (.) tyyppi ni mulla on arvo ihmisenä (1) olemassaan on käytös hyvää tai huonoa (1) ei se niinku mun ihmisarvoani heikennä* (...) niinku semmosta: semmosta niinkun myötätuntoa niinku löytyy ihmisiä kohtaan että mää (.) kun oon löytäny sen jonkunlaisen kokemuksen itsestäni niin niin ei niinku sit enää tarte sitä etsiä (.) muilta*

Keijon saavuttama oivallus arvottomuuden ja väkivallan yhteydestä, mikä näkyi aiemmin toisiaan vastustaneiden äänten vuoropuheluna, oli ilmeinen ja tärkeä. Tämä ymmärrys ja sen puheotteessa ilmenevä orastava vaikutus muiden ihmisten kohteluun viittaavat assimilaation neljänteen (ymmärrys/oivallus) vaiheeseen. Alustavaan ongelmanratkaisuun, mikä on assimilaatiomallin mukaan vielä kolmannelle vaiheelle epätyypillistä, tutkittava kertoi pyrkineensä myös pyytämällä käytöstään anteeksi perheenjäseniltään. Ihmisarvosta puhuneen psyykkiseen kasvuun pyrkivän äänen kasvavan hyväksyttävyyden voitiin siten nähdä johtavan vastuun kantamisen lisääntymiseen. Keijon kypsymätöntä puolta ilmentävä ääni puhui arvottomuudesta ja burnoutista, joka johtui hänen persoonallisista ominaisuuksista, väkivaltaan johtaneina tekijöinä, ja kantoi siten jossain määrin vastuuta. Puhuessaan kostosta väkivallan motiivina, siitä että ”pitää saada vähän tasotusta”, parisuhteen valtatasapainoa korjaava ääni hyväksyi lähes täyden vastuun väkivallasta.

3.1.4 Vaihe 4: Ymmärrys/oivallus

Ongelmallisten, muutokseen pyrkivien ja muutosta vastustavien äänten keskinäisen ymmärryksen lisääntyminen merkitsi dialogin siirtymistä assimilaatioprosessissa neljänteen, ymmärryksen/oivalluksen vaiheeseen. Kolmannen vaiheen puhe kypsymättömyydestä, alistetuksi tulemisesta ja tarpeesta itsemääräämisoikeuteen vaihtui neljännessä vaiheessa paljolti puheeksi

”erillisyydestä”. Keijo puhui erillisyyden kokemisesta, tarkasteli sitä historiallisessa valossa ja pohti sen suhdetta väkivaltaan. Tutkittavan puhe saavutti vaiheen APES 4 varhain, ensimmäistä kertaa tutkittavan toisella istunnolla. Tällöin neljäs vaihe ilmeni tutkittavan puheessa kuitenkin vain melko lyhyen hetken. Muutoin tutkittavan dialogi ilmensi assimilaation neljättä vaihetta joka toisella tai kolmannella analysoiduista istunnoista (istunnot 2, 5, 7, 12, 15 ja 19), 19. istuntoon saakka. Millään istunnolla käyty dialogi ei edustanut varsinaista poikkeamaa viidenneltä vaiheelta.

Assimilaation neljännessä vaiheessa äänet alkoivat pehmetä niin, ettei puhe ollut enää vihaista tai kiihkeää – äänten ei tarvinnut haastaa toisiaan. Tunneilmapiiri istunnoilla vaihteli surumielisestä neutraalin ja varovaisen toiveikkaan kautta myönteiseen. Kuten mallin perusteella saattoi odottaa, äänet eivät olleet Keijon puheessa aina enää selkeästi erotettavissa, vaan lähenivät toisiaan pyrkien yhteiseen päämäärään, muutokseen tutkittavan ajattelutavoissa ja käytöksessä. Äänten tullessa yksittäin esiin ne olivat suvaitsevaisia toisilleen ja valtaosin palvelivat yhteisen ymmärryksen saavuttamista. Puheotteessa toiselta istunnolta Keijon puhuessa arvottomuuden ja armottomuuden yhteydestä näytti parisuhteen valtasapainoon pyrkivän ja tutkittavan kypsymättömyyttä ilmentävän äänen välille syntyvän ymmärrys, eli merkityssilta. Puheessaan vaiheelle APES 4 tyypillisesti Keijo pyrki ymmärtämään itseen kohdistuvan ankaruuden historiallista taustaa ja yhteyksiä muihin kohdistuvaan ankaruuteen.

Keijo: niin joo ((rykäisee)) arvottomuus ja armottomuus ne on (.) aika lailla (.) niinku: käsi kädessä (2) että tuota siitä nousee no j- en mä tiedä onko se a- armottomuus niinku painanu musta pois sen .hhh arvokkuuden kokonaan ihmisenä (2) mutta hyvin kova mä olen ollut itselleni mutta (.) mun (.) sisareni kerto et mun isä oli aivan ankara mua kohtaan (.) rangaistuksissaan että (.) ne oli aivan (.) niinku (.) epäsuhdassa siihen mitä mä olin aina tehny että (1) ja tuota (1) **jotenkin mä opin niinkun (.) rankkomaan itseäni ja (.) ja tota: ehkä sitä kautta niinku lähti semmonen (.) oravanpyörä pyörimään nii et mä en nähny itselläni (.) arvoa (...)** sitten ku ihmisten kanssa alkaa olla (.) tätä ankaruutta ni (1) .hhh hhh niin (1) se on ollu semmonen (2) tuhoisa yhdistelmä (.) arvottomuus ja ankaruus...

Vaiheessa APES 4 Keijo kertoi saavuttamistaan oivalluksista, mikä oli teorian mukaan odotettavissa. Nämä olivat tärkeitä hetkiltä muun muassa optimismin ja sitä kautta muutosmotivaation lisääntymisen kannalta. Oivallukset vaikuttivat kuitenkin syntyneen valtaosin istuntojen ulkopuolella. Kuudennella istunnolla kuolemanhalu sai Keijon oivaltamaan väkivallan yhteyden erillisyyden tavoitteluun sekä mahdollisuuteen ja välttämättömyyteen saavuttaa erillisyyden väkivallattomasti. Oteesta 12. istunnolta tutkittava kertoo arjessa oivaltamastaan ja kokemastaan erillisyydestä sekä näiden kokemusten tuomista positiivisista muutoksista vuorovaikutukseen. Psykkiseen kasvuun pyrkivän äänen puhuttua puheotteen alussa äänet tekevät yhteistyötä eivätkä ole toisistaan selkeästi erotettavissa.

Keijo: ... (4) toinen mitä mä oon niinku tän (.) tässä (.) viikonlopun aikana (1) taas hoksasin (2) hhh muutamia kertoja mä oon (.) hoksannu tämän (.) asian se liittyy jotenkin oman arvon kokemiseen (1) ja itsensä tiedostamiseen (1,5) *oman erillisyytensä näkeminen* ((lievä painotus)) (1) ni mä olen eri yksikkö ja toi ajattelee omalla tavallaan ja se (.) et mä näen että tässä on selvä (.) niinku näkymätön rajapinta ((osoittaa kädellään)) tässä meidän välillä että (.) toi on toi ihminen ja se on sen ajatukset ja mullon omat ajatukset ja (.) ja ja ne saa olla (1) ompa ne hyviä tai huonoja (2,5) ja (.) jotenkin oon oppinu hahmottaa sitä että (.) mikä on mun teko ja (3) ((maiskauttaa)) mä en osaa oikein (.) vielä hahmottaa täysin sitä (...) nyt se on pysynyt pitempään päällä tää (1) tila että mäni niinku: (.) erotan että (.) jos sul on paha olla ((edellinen lempeästi)) ni (.) se ei siirry minuun se paha olo et mä en ota sitä itseeni sitä toisen pahaa oloa (1) jaa ahdistu siitä (...) enkä rupee (.) kokemaan (.) itse (.) syyllisyyttä (.) jostakin hänen pahasta näöstä olostaa (.) tuntemuksesta (.) tekemisestään (2) enemmän mä pystyn niinku säätään itseäni ja (.) niinku hallitsee (1) itteeni (3) vähän tuntuu niinku et pystys sillon niinku jopa toista auttamaan ja mennä () kysyy et mistähän tämä sinun pahannäköisyys olo (.) johtuu (1) niinku (.) syntys sellasta empatiaa toista kohtaan...

Assimilaatioprosessin edetessä ymmärryksen lisääntyä myös päättäväisyys muutoksen suhteen kasvoi. Keijo koki toimintaansa vaikuttamisen mahdollisena ja halusi tavoitella muutosta. Samalla vastuuntunto näytti lisääntyvän. Tekstiote 15. istunnon puolivälistä (APES 4,8) kuvaa hyvin tutkittavan vastuullista puhetta. Hän erittelee rauhallisesti ja täysin neutraalisti väkivallan suhteen saavutettua monipuolista ymmärrystä. Äänet työskentelevät yhdessä. Puheesta käy selvästi ilmi Keijon käsitys siitä, että väkivalta on lähtöisin itsestä. Väkivaltaan ja sitä tukevaan ajatteluun hän kertoo varmasti ja päättäväisesti haluavansa muutoksen, jonka aikaansaamiseksi tarvittavia elementtejä hän yksityiskohtaisesti erittelee.

Keijo: kyl mä oon niinku oon sitä mieltä et jotain mun ajattelussa täytyy niinku (.) totaalisesti nikahtaa että .hhh että niinku tämmönen (4) ((maiskauttaa)) henkinen tai fyysinen väkivalta niinku (.) loppuu (2) hhh (1) minkä takia mä niinku täällä istun (2) et totaa kyl mun niinku pitää jollain lailla niinku (.) ymmärtää (1) ää omat rajani (.) kuka minä olen mis- mitä mä ajattelen (.) ja nähdä se toinen erillisenä omana ajattelevana yksilönä joka o- vapaa tekemään omat (1) ää omat (.) temppunsa sitte ajatustensa mukaa (1) ja sovittamaan oman olemiseni siihen (1) ja pyrkiä niinku puheella (1) asiallisella puheella niinku (.) ö pääsemään yhteisymmärrykseen (2) et jokatapaukses niinku tämmöseen (.) jo- tulemaan on tultava (1) ja ajattelun on oltava sen mukaista eikä (.) sellasta että mäni niinku (.) rupeen hhh niinku projisioimaan omia .hhh öö kestävämpiä (.) kokemuksiani (1) sietämätöntä (.) ää olotilaa ää toiseen (.) niin että mä (2) saan hänet uskomaan ettäh (.) mitä mi- m- mitä se projektio on milleen sitä yritetään siirtä sitä pahaa oloa toi- .hhh nii (.) kyllä mun on niinku pystyttävä ite ne pahat olot tunnistaa ja kestää ja nime- nimittämään ja .hhh käsittelee...

Assimilaation neljännessä vaiheessa tutkittava kuvasi aiempaa enemmän ongelmanratkaisuyrityksiä sekä ajattelun ja käyttäytymisen suhteen tapahtuneita muutoksia. Hän kertoi tapauksista, joissa kykeni toimimaan esimiehen ja työkalvereiden kanssa itsevarmasti ja rauhallisesti sekä kantamaan vastuuta syyllistymättä. Keijo kertoi rauhallisesta toiminnasta tyttären kanssa sekä kokemuksesta itsehillinnästä, paremmasta tunteiden käsittelystä ja empatiakyvystä. Muutoksista toiminnassa vaimon kanssa hän ei kuitenkaan vielä kertonut.

Assimilaation neljännessä vaiheessa Keijon väkivaltaiselle käyttäytymiselleen antamat selitykset vähenivät edelliseen vaiheeseen verrattuna niin, että kaikilla istunnolla hän ei edes pyrkinyt selittämään väkivaltaa. Pääosassa väkivallan selityksistä nähtiin se, mikä oli vaiheessa APES 4 muutoinkin nähtävissä – muutokseen pyrkivät ja muutosta vastustavat äänet pyrkivät yhteiseen ymmärrykseen. Niiden selitykset sisälsivät jonkin verran vastuuta koskien tutkittavan heikkouksina näyttäytyviä ominaisuuksia, kuten arvottomuutta, kypsymättömyyttä ja vaikeutta sietää kielteisiä tunteita. Vastuun täydellistä ulkoistamista tahattomuuteen vetoavan äänen vedotessa vaimon ”terävään kieleen” tapahtui vain kerran.

3.1.5 Vaihe 5: Syventyminen/läpityöskentely

Tutkittavan dialogi saavutti assimilaation viidennen, läpityöskentely-vaiheen ensimmäistä kertaa 14. istunnolla. Tällöin oli kuitenkin havaittavissa vielä selviä merkkejä assimilaation toisesta vaiheesta väkivallan tahattomuuteen vetoavan äänen vähätellessä väkivaltaa, ”hillitöntä vihastumista”, jonka yllättävyydestä oli juuri puhunut. 20. istunnosta lähtien assimilaatioprosessi vakiintui läpityöskentelyvaiheeseen, mistä huolimatta ilmeni vielä vähäistä non-lineaarisuutta. 24. istunnolla tutkittavan puhe viittasi assimilaation toiseen tai kolmanteen vaiheeseen. Kypsymätöntä puolta ilmentävä ääni puhui melko pitkään alavireisesti ja turhautuneena muutoksen hitaudesta. Myöhemmin samalla istunnolla Keijo kertoi vaimon ”kyttäävän” häntä kyselemällä puhelimitse lasten kuulumisia. Kypsymätöntä puolta ilmentävä ääni syytti vaimoa: ”hän siis (.) koko ajan niinku (.) ikäänkun tekee mulle kiusaa (.) eikä halua tunnustaa sitä että hei (.) toikin jätkä osaa (1) se on niinku kunnioituksen puutetta mun mielestä häneltä (4) siinä mielessä hän käyttäytyy samalla lailla kun mun vanhemmat aikanaan...”.

Vaiheessa APES 5 positiiviset tunteet, tyytyväisyys ja optimismi, lisääntyivät selvästi, mikä oli assimilaatiomallin mukaan odotettavissa. Näillä tunteilla vaikutti olevan yhteyttä häpeän vähenemiseen ja Keijon lisääntyvään armeliaisuuteen itseään kohtaan sekä hänen raportoimiinsa edistysaskeleisiin. Tutkittava kertoi heikkouksiensa työstämisen ja hyväksymisen vaatineen surutyötä. Istunnoilla oli kuitenkin vielä ajoittain havaittavissa pessimismiiä, mutta se ei enää ollut lamauttavaa, muutosta hidastavaa. Puhuttuaan pessimistiseen sävyyn muutoksesta tutkittava kykeni pian positiiviseen ajatteluun – ajattelun mustavalkoisuus oli vähentynyt ja joustavuus lisääntynyt. 20. istunnolla tutkittava totesi: ”...näin ja näin paljon on (.) käytetty aikaa ja (.) tulos on (1) nolla (1) mut siitä vaan sitte noustava uudelleen” kertoen pian muutoksista käyttäytymisessään.

Läpityöskentelyvaiheessa tutkittava puhui usein häpeän väistymisestä syyllisyyden tieltä. 22. istunnossa hän ilmaisi ymmärtävänsä ongelmallisen äänen tai puolen olevan vain osa itseä: ”nii et määh (.) mielestäni koen että (.) en mä nyt niin huono ole että se on vaan mun (1) huonoa (1) öää käyttäytymismekanismia (1) jota voi niinku vähän parannella (1) m- e- eikä se ole välttämättä minä ole huono”. Lisäksi assimilaation edetessä tutkittavan itsetunto ja omanarvontunto vaikuttivat parantuvan. Samalla tunne erillisyydestä kasvoi. Tätä havainnollistaa puheote 21. istunnolta. Tutkittava oli juuri kertonut kokeneensa voivan käsitellä, ”valita” tunteita aiempaa paremmin.

T2: m- mutta m- mä mietin mikä sul on lisänny sitä valinnan (.) mahdollisuutta saat sää siitä kiinni?

Keijo: (1) en mä osaa sitä sanoa (1) ehkä se on sellanen rohkeus ja (.) uskallus tulla (.) ulos itsestään (1) että (3) ja semmone oma häpeä (1) omista ajatuksistaan ja omasta itsestään on niinku väistyny ja uskaltaa niinkun (2) olla niinkun omineen (1) o- hhh (2) siis jo- jo- jos siis niinku pystyy niinku hyväksyy sen että (.) mikä itse on että ei niinku häpeä eikä peitä eikä salaa itsestään mitään vaan (1) todella voi lyödä ne huonotkin korttinsa pöytään että näillä mä pelaan ja (1) ja totaa (.) mitenhän se näillä vois mennä eteenpäin (1) niinku (.) semmoneeh (.) se on varmaan niinku avoimuutta myös sitte sitä (.) puolisoa kohtaan .hhh hhh (1) ni ei siinä sitte tartte enää sitte välttämättä (2) niin äkäilläkkään sen kanssa...

Oivalluksista, joita tutkittava koki ja jotka assimilaatiomallissa liitetään vaiheeseen APES 4, Keijo raportoi vielä assimilaation viidennessä vaiheessa, 21. ja 25. istunnolla. 21. istunnolla tutkittava pohti aiempaa monipuolisemmin edistymistään tunteiden tunnistamisessa ja käsittelyssä. Hän kertoi oivaltaneensa voivansa toimia eri tavalla kuin aiemmin. Tässä tuli esiin eri vaihtoehtojen harkintaa, mikä on ominaista tasolle APES 5. Myöhemmin (ks. puheote edellä) tutkittava kertoi edistymisen tunteiden käsittelyssä liittyvän erillisyyden kokemukseen liittyvään uskallukseen kohdata omat tunteet. Ongelmallisten puolien, parisuhteen valtatasapainoon pyrkivän äänen ja psyykkiseen kasvuun pyrkivän äänen, hyväksyminen osaksi itseä koskevia selitysmalleja oli tuonut Keijolle lisää keinoja arjen tilanteista selviämiseen, muun muassa joustavuutta riitatilanteisiin.

Keijo: ...yks tärkeä juttu (1) minkä mä olen niinku (.) hoksannu tässä (2) en tiiä minkä vaikutuksesta se on tullu ni (1) on tämmönen että (2) että voi niinku melkein aina valita sen (2) minkä tunteen (.) niinku haluaa ottaa että .hhh jos sitä (.) esimes mykkäkoulu ni .hhh sehän on niinku omasta tunteesta kiinni pitämistä vähän että mä oon (.) loukkaannuin ja määh haluan (.) pitää siitä loukkaantumisesta kiinni (1) hirveen pitkään ja (.) esimes mulla niin se o (.) ollu alkuunsa kaks viikkoo se (.) ennätys ((naurahtaa)) vaimo on kertonu et se on siitä sitten lyhentyny lyhentyny se o ollu jo (.) päivissä luettavissa että (1) kauanko se kestää ja (.) ja (.) niinku mä oon niinku mielestäni hoksannu sen että .hhh mähän voin heittää takkini pois välittömästi (...) että niinku voi niinku (.) jo ehkä (.) ää on niinku tullu sillä tavalla lisää tunteita skaalaan ja (.) ja voi niinku (.) valita niistä että mikähän tää että pystyy niinku vähän niinku nimittelee niitä .hhh jaa (...) valitsee ihan positiivisenkin vaikk- kaikesta tuohtumuksesta huolimatta (...) et se on niinku (.) semmone (1) minkä mä oon niinku tässä vastikään niinku (.) se on niinku ruvennu niinku ilmeisesti toimimaan jollain lailla ja mä oon niinku sitte pystyny sen hahmottamaan täst täs on kysymys

Psyykkiseen kasvuun pyrkivä ääni oli pehmentynyt niin, ettei Keijo enää kokenut tarvetta yksinäisyyteen tai mykkäkouluun oman tahtonsa oikeuttamiseksi. Hän otti vastuuta käyttäytymisestään viitaten parisuhteen valtatasapainoa korjaavaan ääneen kertoessaan pyrkineensä mykkäkoululla hallitsemaan muita.

Keijo: ... (3) muttaa on kai se jonkunlaista (.) aa palkkio ollu ilmeisesti sitten joku tämmösellä mykkäkoululla hallitseminen (2) että (.) on saanu (.) muut varpeilleen ja (2) ja sillä pelon ilmapiirillä niinku (.) pitää muita liekassa (2) jos se on sitte ollu sitä (1) palkintoa siitä miks sitä on kannattanu pitää että (.) on niinku saanu sitä tahtoansa läpi että ku mä en saa puhumalla ni mää saan sitte .hhh pitämällä suuni kiinni

25. istunnolla, istuntojen alettua uudelleen lähes neljän kuukauden kesätauon jälkeen tutkittava kertoi ongelmanratkaisuyrityksestä, ”avioliittoleiristä”, jolle hän oli vaimonsa kanssa osallistunut. Keijo oli kokenut tapahtuman rankkana, mutta vastuullisuutta lisäävänä ja parisuhdetta parantavana: ”kattosin että vaimon kanssa niinku (1) on paremmin ja paremmin menny koko ajan että (7) ((maiskauttaa)) sen jälkeen (2) hhh tai oikeestaan koko kesäkin oikeestaan niinku (1) ohjas mua siihen että (2) että tota (3) sitä niinku (1) lakkas niinku (.) syyttelemästä toista”. Keijo kertoi useista kesän aikana ja leirin myötä saavuttamistaan oivalluksista. Oivallukset rakastamisesta voidaan käsittää viittaavan vaiheeseen APES 6, saavutetun ymmärryksen ja ongelman ratkaisun soveltamisena muihin ongelmiin. Alla olevan tekstiotteen viimeinen lause kiteyttää saavutetun ymmärryksen. Keijon koettua erillisyyden tunnetta ymmärtäen myös tarvitsevansa toisia näytti kypsytöntä, ylitarvitsevaa puolta ilmentävän äänen ja psyykkiseen kasvuun pyrkivän äänen välille syntyvän kompromissi. Keijo ei enää kokenut tarvetta väkivaltaan oman tahtonsa oikeuttamiseksi ja rajan tekemiseksi itsen ja toisen välille. Parisuhteen valtatasapainoon pyrkivä ääni oli vähintäänkin pehmentynyt.

T2: mikä siinä (.) siinä leirissä vei asioita eteenpäin sä kuvasit sitä et se oli rankka kokemus sulle mutta (2) mm mikä siinä on niinku auttanu (.) jotenkin mä ymmärsin että myös niinku välit on menny parempaan suuntaan että

Keijo: (2) noo j- varmaan semmonen mä ymmärsin että tota (5) että tuottaa (2) jos rakastat toista ni ilmase se (3) jos et pysty suullisesti (.) ilmaseen ni tee jotain (2) että e- (2) ei niinku (2) hhh ((raskaasti)) (2) et jos mää en rakasta itteeni (2) enkä pysty ottaa rakkautta vastaan (1) niin (3) niin tuota määhän jään aikalailla yksin (3) ja jos mä en pysty toiselle sitte antamaan rakkautta (.) niin sekin jää yksin (3) ja jos jotain pitäis niinku sitte kuitenkin syntyä (2) niin (.) siinä täytyy jonkun verran kuitenkin kestää sit sitä pahaa oloa ja yrittää kuitenkin jotain (2) tehdä jotain (2) jospa ne tunteet sitte kääntys (3) tää on niinku semmonen että (2) mä oon niinku jollain lailla (1) jaksanu niinku tehdä tunteitani vastaan ja (2) ja tota (2) enkä aina jää niihin kiinni että nyt on paha tunne...

T2: onks toi vähän niinku et ei jää niinku oottamaan niitä (.) niitä välittämisen tunteita vaan osottaa sitä välittämistä ja ja [sit

Keijo: mm]

T2: se voi lähteen niinku siitä

Keijo: että mä en oo niinku jääny siihe niinku odottamaan sitä rakkautta vaan (2) eiköhän se oo enemmän sitä että sitä annetaan (...) jos mä oon löytäny itteni ni (.) mä en enää sitä etsi toisesta (1) vaan mä jaan sitä mitä mul on...

Istunnon 25 tavoin myös 23. istunnolla oli nähtävissä vaiheeseen APES 6 viittaavaa ratkaisun soveltamista muihin ongelmiin tutkittavan kertoessa muuttuneesta suhteestaan vanhempiinsa. Ennen puheotteen alkua Keijo oli kertonut vaihtoehtoisista toimintatavoista vaimon kanssa. Puheotteessa hän vertaa avioliittoaan hänen ja vanhempien väliseen suhteeseen ja puhuu kypsytöntä puolta ilmentävästä äänestä. Vertaus vaimon ja vanhempien välillä tarjoaa Keijolle mahdollisuuden ymmärtää syvemmin reagoititapojaan, kuten vaimoon kohdistunutta pelkoa ja kontrolloimattomina kokemiaan, yhtäkkisistä ”traumatkaumista” nousevia vihanpurkauksia.

Keijo: ...kun nn sitä hankkii puolison itelleen ni sitä hakee sellasta niinku omaa isä ja äiti (2) sitä turvaa (.) hakee siitä puolisostaan ku omasta isästä ja äidistään ja (2) ja sitä hankkii vielä sit semmosen puolison (.) jossa on sitten (.) sekin ominaisuus että (2) saa jatkaa niitä lapsuudessa (.) kesken jääneitten asioitten (1) loppuun saattamista (2) niin se puoli (1) tulee siihen (1) usein sitten mukaan (1) siihen nykyhetkeen iskeytyy että (.) hhh kokee niinku että (.) vanhemmat ei niinkun anna lupaa (.) tehdä jotain (2) niin (.) kokee niinku (.) usein vaimonkin kanssa sen saman (...) hänessä ((vaimossa)) on niinku (.) isäni ja äitini ominaisuuksia myös

T1: (1) mut sä oot (.) onnistunut nyt sitte kuitenkin sitä (.) muuttamaan jotenki sun (1) aikasempaa (.) tapaa (2) tuoda niitä asioita esille

Keijo: joo (1) ja mä huomaan et se on (.) muuttunu sitte jollain lailla se mun suhde omiin vanhempiinikin samalla

T1: mm

Keijo: että siinä korjautuu niinku (1) .hhh hhh niinku (.) yhdellä (1) kaks (1) kolme muuta suhdetta ((naurahtaa)) semmone havainto

Assimilaation viidennessä vaiheessa Keijon saavuttamasta luottamuksesta itseän ja toiminnan muutokseen kertoi se, että hän puhui enemmän jo tapahtuneista muutoksista kuin työskentelystä muutosten eteen. Väkivaltaa Keijo pyrki selittämään vain kahdella istunnolla, muiden hallinnalla mykkäkoululla ja ”pedanttisuudestaan” johtuneella mielipiteiden jyräämisellä viitaten valtatasapainoa korjaamaan pyrkineeseen ääneen. Vastoin kuin vaiheessa APES 4, vaiheessa APES 5 Keijo raportoi jo muutoksista toiminnassa vaimon kanssa. Muutokset kuvasivat riitatilanteiden muuttumista vastuullisemmiksi, kuten tunteiden käsittelyn ja hallinnan kehittymistä, halua selvittää riita, sekä ajattelun ja toiminnan joustavuutta. Ennen kahta viimeisintä istuntoa tutkittava vaikutti kuitenkin vielä hieman epävarmalta käytännön tuloksista. Viimeisellä, 26. istunnolla vedettäessä yhteen ryhmän vaikutuksia Keijo oli optimistinen ja varma muutoksen suhteen.

T1: mitä sä aattelet et mihin suuntaan sun (1) varmuus siitä oman (.) käyttäytymisen (.) kontrollista on menny tän ryhmän aikana onk se lisääntyny vai (.) mihin suuntaan se on menny?

Keijo: ...tuli semmonen kokemus että (2) kyllä (1) mun tapaus on (.) niinku hoidettavissa (2) sillä lailla että mä pystyn sen niinku saamaan (.) mielestäni (1) omaan hallintaani että mä en (4) ihan (1) niinkun

(2) hallitsemattomasti (1) purski sitä vihaani (3) ympärilleni vaan (2) mä pystyn tuota (2) sitä myös hallitsemaan

3.2 Ryhmän dialogi muutosta edistävänä tekijänä

Edellä nähtiin vastuun ottamisen lisääntyneen tutkittavan sisäisten äänten dialogin kasvaessa. Tutkimuksessa havaitsin myös dialogin ryhmän jäsenten sekä terapeuttien ja tutkittavan välillä vaikuttavan terapeuttisesti tutkittavaan. Assimilaation etenemistä tuettiin syventämällä Keijon ymmärrystä tai rohkaisemalla ongelmallisia ääniä. Dialogissa terapeuttisen muutoksen edistäjinä toimivat terapeutin tapa osoittaa vastuuta, osoittaa edistymistä ja luoda optimismia sekä edesauttaa ymmärryksen syvenemistä väkivallan historiallisesta taustasta ja sen vaikutuksesta kokemuksen ongelmallisuuteen. Ryhmän muiden jäsenten omien kokemusten jakaminen sai tutkittavan ymmärtämään omaakin käyttäytymistään paremmin.

Keijo pohti toisella istunnolla arvottomuuden ja armottomuuden yhteyttä. Juuri ennen seuraavaa tekstiotetta hän oli kertonut armottomuuden itsessään liittyvän isän ankaruuteen häntä kohtaan. Keijo koki voimakasta syyllisyyttä. Hänen oli vaikeaa hyväksyä terapeutin tarjoamaa vertausta oman ja isän toiminnan välillä. Terapeutti pyrki kysymyksillään edistämään Keijon reflektiota tuoden aihetta yhä uudelleen esiin. Tämän seurauksena Keijo vaikutti alkavan työstää suhdetta isään ja pohtia itsen ja isän samankaltaisuutta, mitä kuvastaa erityisesti viimeinen kommentti.

T1: mitäs sä aattelet o- jos joku ulkopuolinen katsoo sinua (.) ja sun käyttäytymistä (1) ainakin silloin joskus kun niinhän sä puhuit tällasesta sä oot uhanu tappa

Keijo: =ymm

T1: koko perheen ja sitten sun oma isäs (2) käyttäytymistä onks niissä jotain samaa?

Keijo: (2) noo on varmaankin ((rykii)) jouduin siellä toisaalta olemaan hhh isäni henkivartija (.) joissakin tilanteissa ettei tapa itteensä ku se oli niin (.) hullu joskus

(...)

T1: (2) mitä se on huomata itsessään sellasia piirteitä mitä ei (2) mitenkään voi nähdä (1) myönteisiksi ja mitä on kokenu itse sitte (2) jonkun läheisen ihmisen taholta?

Keijo: ((maiskauttaa)) (2) hhh no (2) ku mä usein (.) lapsena näin isässäni niitä kielteisiä piirteitä ni helpotti aina ku hän ei ollu näkyvissä ((naura)) muttaa sit ku ne rupee ((sanoo nauraen)) näkymään minussa ni ((rykii)) se isäni kaltaisuus ni (2) ((naureskelee)) eihän siinä voi (4) oon se aika järkyttävää että (1) tämmönen (.) on ni (1) just tämmöseen tilanteeseen tämä että mä olen kuitenkin arvokas

T1: mm

Keijo: (1) hhh mun on ollu hirveen vaikee niinku erottaa ihmistä ihmisen teoista (1) että jos toimii tyhmästi ni sä oot totaalisen tyhmä (2) että: ykskään hyvä teko ei hyvitä sitä syyllisyyttä enää sen jälkeen sitte...

(...)

T1: niin (2) kyllä varmaan niinku vois kuvitella että se on aika musertavaa oman arvon arvolle tai omalle .hhh niinku se että -t kun näkee sellasia asioita hyvin kielteisiä asioita mitä on niin läheisesti hhh kokenu itse sitte

Keijo: mmm (1) kyllä niinku toisten ihmisten kanssa oleminen (.) kun tuollakin kuljen ja (.) kaupungilla ja ajattelen että (1) tietäisivät nuo millanen murhamies tässä kulkee ni (1) ni tuota ((nauraa)) kyllä (.) rakoa syntyisi ((nauraa))...

(...)

Keijo: ...että semmosta (1) aitoa (1) rehellistä (.) lämmintä (1) välittämistä (.) en niinku (2) kotonani (.) sisältäni saanu (2) ja see (1) toimintamalli oli mullakin hyvin pitkään (.) mä oon joutunu niinku (.) ihan (1) särkemään sen (1) itsessäni (1) ja löytää jotain (2) suurempaa ja (1) reilumpaa tapaa...

Terapeutti pyrki kyseenalaistamaan kolmannella istunnolla Keijon pyrkimystä siirtää vastuuta väkivallasta vaimolle. Tutkittava puhui kypsytöntä puolta ilmentävällä äänellä tuottaen uhriutta ja käsitystä vaimosta vallankäyttäjänä psyykkiseen kasvuun pyrkivän äänen vedotessa Keijon omien toimintamahdollisuuksien puolesta. Dialogi havainnollistaa assimilaation toista vaihetta. Terapeutin kysymysten ja kommenttien kautta Keijo alkoi ymmärtää ja myöntää, että oma parisuhteessa alistaiseksi koettu asema johtui ennemminkin lapsuuden kokemuksista, lapsena sisäistetystä äänestä. Tekstiotteen viimeisessä lauseessa Keijo identifioi hallitsevan kypsytöntä puolta ilmentävän äänen, toisin sanoen hallitseva ääni ilmestyi ongelmallisen äänen näkökulmasta, mikä viittaa siirtymiseen vaiheeseen APES 3. Tutkittava ei puhunut hallitsevalla äänellä, vaan hallitsevasta äänestä.

Keijo: ... (1) mulla (2) niinkun (.) usein keittää sitte vaimon kanssa sillä tavalla että (.) **hän on hyvin vahva (2) vahva tyyppi niinkun sanomaan omia ajatuksia ja mielipiteitä ja (1) hän joissakin asioissa joissa liikutaan mulle hyvin herkällä alueella (1) (ni) mä koen (.) koen tällasta omaa kasvamattomuuttani (.) kasvamattomuuttani ja epävarmuuttani ja (2) ja näkemyksettömyyttä (...)** mulla ei ole sellasta (...) turvallisuuden tunnetta että no (.) eihän tässä mitenkään (.) sen on hänen mielipiteensä (.) mä (1) teen niinkun must hyvältä tuntuu (...) se sama tunne mikä mul oli sillo lapsena ni mul on edelleen se (2) .hhh hhh siitä että tulee niinku ylikävellyksi ((lievä painotus))

T1: (2) nyt se on vaan suhteessa vaimoon?

Keijo: (1) nii ((hieman naurahtaa)) ja hän on astunu äitini paikalle .hsiinä

T1: (2) mitä sää aattelet onk- onko sun (1) v- vaimon tarkoitus tehdä tällasia jotenkin

Keijo: (2) tahallaan?

T1: nii

Keijo: eii ((varman kuuloinen))

T1: et se on s- sun niinku [niinku tavallaan ()

Keijo: ei se on vaan] hän vaan spontaanisti katsoo että hänellä on oikeus sanoa oma mielipiteensä ja (1) mun on niinku määrä kestää se (1) näinhän se (.) pitää olla (...) ei hän käytä sitä vallan välikappaleena (2) että hän nujertais minua mutta koenhan mä sen sellasena nujertavana mutta

(...)

Keijo: ...**mutta joku kieltää täällä minun sisälläni sanomasta omaa mielipidettäni (1) ja mä taas kuulen että jaa äiti s- sanoo näin että ((nauraa)) mulla onkin näiltä vanhoilta ajoilta tällainen sanonta että selvä pomo ((nauraa)) kun vaimo sanoo jotain ((nauraa))...**

Tutkittava pyrki 13. istunnolla välttämään vastuuta kertomalla henkisen väkivallan johtuvan vanhoista traumaista, joiden aktivoituessa arjessa tutkittava oli täysin kykenemätön hallitsemaan

itseään. Korostamalla traumaattisuutta ja tekemällä vaimon toiminnan naurunalaiseksi terapeutti toi paradoksaalisesti esiin Keijon tapaa ulkoistaa vastuuta, puhua kypsytöntä puolta ilmentävällä äänellä. Tämä vaikutti rohkaisevan psyykkiseen kasvuun pyrkivää ääntä tekemällä tutkittavan oman muutosmotivaation näkyväksi. Assimilaatiossa oltiin kuitenkin vielä toisessa vaiheessa.

T2: mä mietin sitä et mitä (2) ee- et et s- s- sillon ku se toiminta on tietosta ja tahallista (2) niin niin ((muminaa)) se on jotenki selkeää aatella et mitä on mitä on vastuu sen toiminnan suhteen

Keijo: mm

T2: mitä sä aattelet mitä niinkun (.) vastuu tarkoittaa tän tyyppisten asioiden (suhteen)?

Keijo: no kyllä vaimo edellyttää multa aikuisen vastuuta (2) että (.) että tuota

T2: riippumatta sun nn mahdollisista traumaista?

Keijo: nii

T2: joo

Keijo: (2) et tuota mun pitää niinkun (2) huomata itse se että nyt menee yli (2) ja tehdä jotain (3) että mä en voi vedota et mä oon sairas (2) tai kipee

T2: (1) se ei käy selitykseks vai ((naurahtaa))?

Keijo: ei

T2: ((naurahtaa))

Keijo: ei (1) *enkä mä halua sitä leimaa et mä haluan oppia tän homman*

Pian samalla istunnolla toinen ryhmän mies (M2) sai tutkittavan pohtimaan käyttäytymistään parisuhteen riitatilanteessa. Mies pyrki kysymyksillään osoittamaan toimineensa aiemmin tutkittavan kaltaisesti ja toi kumppanin näkökulmaa esiin kertomalla tämän kokemuksista. Keijo näytti oivaltavan voivansa toimia parisuhteessa toisella, rakentavalla tavalla, minkä terapeutinkin huomioi. Tutkittavan puheessa oli positiivinen sävy.

M2: ...jos se asia (1) jos siihen ei saa selvyttä (.) niin et onks se tavallaan niinku se (1) se pelin viheltäminen poikki siinä vaiheessa kun rupee tavallaan keittämään ni o- onks siinä semmonen vaikeus?

Keijo: (2) .hhh niin kyllä mä oon (.) sillä lailla hhh

M2: =se jää tavallaan niinku käsittelemättä et tulee semmonen tunne siitä että tai tuleeko siitä?

Keijo: (2) nii kyllä mä oon vähän semmonen tyyppi oon että mä roikun siinä niin kauan aikaa siinä asiassa myös itse että (.) se tulee selväks (.) että ((nauraa)) en mä niinku voi sitä tunnetta jättää (2) ja antaa sen olla et kyllä se täytyy munkin puolelta käsitellä että mä intän ja intän...

M2: oma puoliso kokee (.) tai on kokenut sen että (.) et justiinsa tavallaan et jos (2) minä ku oon ku aikasemmin ku tuli semmonen tunne että et se nyt ei mee jakeluun ni mä kanssa intin ja intin niin kauan ku ((naurahtaa)) tuli se tunne että no nyt se on menny perille

Keijo: joo

M2: ni se koki sen että (.) et se on tavallaan niinku ahistavaa että (3) et et (1) ja sit (.) siin (.) sit (.) joutu tavallaan opettelee sitä että no (.) se asia (1) et jos se (1) ei mee jakeluun ni eihän (.) siis (1) eihän se minun asia jos ei se toinen ymmärrä sitä

Keijo: niin kyllä toisaalta myös ymmärrän tämänkin että (.) on joitakin asioita jotka ei niinku mee ja jos mä tiedän et mä oon oikeessa siinä .hhh tai rehellinen itelleni (.) niin (.) mitäs se nyt haittaa jos siitä tulee .hhh ratkaisematon tästä tilanteesta että (1) että tota (.) vaimolla on oma näkemys mul on oma näkemys (1) ja jos mä uskallan vaan väittää sitä mielestäni i- itelleni että se on oikein niin (.) silloha mä rauhotun siihen

T2: o- onks tää ää niinku jotain uutta vai (1) ooksä aina jotenki pystyny aattelee tollai et ()?

Keijo: (2) een välttämättä ai- aikasemmin ole (2) tai sanotaan et mä en muista enää että (1) että totaa (1) mul on (2) muistikin menny sitte tässä ((nauraa))...

Keijo kertoi 14. istunnolla tilanteesta, jossa vaimon sanat muistuttivat menneestä, mikä sai hänet yllättäen raivostumaan vaimolleen. Seuraavassa tekstiotteessa, jossa Keijo vaikutti ensimmäistä kertaa saavuttaneen vaiheen APES 5, terapeutti aloittaa kysymällä, oliko Keijon toimintatavoissa jotain uutta verrattuna aiempien suuttumisten jälkeiseen tilanteeseen. Terapeutti pyrki osoittamaan tarkentavilla kysymyksillä ja vahvistamaan toistamalla Keijon tekemän huomion, että kaikesta huolimatta edistystä oli tapahtunut ja samalla vahvistamaan tutkittavan uskoa itseensä. Lopussa Keijo vaikutti olevan melko tyytyväinen, mikä ilmeni myös naurahduksissa. Dialogin loppupuolella terapeutin ja tutkittavan päällekkäiset puheenvuorot, jotka rakentuivat toistensa varaan niin, että tutkittava tarkensi ja jatkoi terapeutin puhetta, kertoivat yhteisen ymmärryksen rakentamisesta.

T1: oliko tässä mitään sellasta mitä .hhh mitä ois (1) kun sä sanoit et sä aika nopeasti palaat (1) sit tavallaan (1) todellisuuteen ((nauraen)) tai sellaseen että sä huomaat että mitäs mitäs mä nyt näin tein .hhh oo- onks aina tapahtunu näin että o- onks tää jotakin uutta et sä aika nopeesti pystyt luopumaan siitä?

Keijo: (2) no (1) joo (1) tai et mä pystyn niinku palauttaa .hhh ihmissuhteet hhh normaaliksi (.) ennen se on varmaan mulla (.) ollu niin et mä oon sitten menny mykkäkouluun

T1: mm

Keijo: (1) et mun on ollu hirveen (.) vaikee niinku (.) peräännyä (2) jaa (1) huomata se oma moka

T1: mm

Keijo: (1) ja myöntää se (1) nyt sen niinku myöntää (2) että nyt meni yli taas (2) että sitä on tullu sillä lailla (1) reversiivimmäks

T1: mm (.) mm

Keijo: ((nauraa)) palautuvaksi

T1: mm

Keijo: ((naureskelee))

T1: oo- onkse niinku (2) onkse niinku hyvä asia?

Keijo: (1) minusta se on hyvä

T1: joo (1) et sä pystyt näkemään että se on hyvä asia

Keijo: niin

T1: =että se ei ei tuota niinku enempää tuskaa että ku joutuu [()

Keijo: siitä] pääsee nopeemmin eroon siitä [tuskasta

T1: siitä] ei joo (.) siitä kiertämällä tai yrittämällä [pitää

Keijo: niin]

T1: päässänsä kiinni ni oikeestaan vaan pahentaa [sitä

Keijo: pahentaa] sitä ihmissuhdetta ja pahentaa omaa oloansa

T1: mm

Keijo: kumpikin pahenee sitten

T1: (7) se on mun mielestä kuiteski aika iso askel

Keijo: (3) on ((rauhallisesti, nyökkäillen)) (1) kyl mä pidän sitä hyvänä että .hhh uskaltaa myöntää (2) omat töppäilynsä ja sillo (1) helpommin pääsee siihen (1) syillisyyteen (2) ja korjaamaan sitä (1) mitä on korjattavissa

T1: mm (.) mm

Keijo: (3) ei tartte niin hävetä sitte itseensä

3.3 Väki­valta tutkittavan kumppanin näkökulmasta ja sen yhteys assimilaatioon

Toinen tutkimuskysymykseni koski väkivallan ilmenemistä parisuhteessa ja sen yhteyttä ryhmäkeskusteluissa saavutetun ongelmallisen kokemuksen assimilaation vaiheeseen. Vä­kivallan ilmenemistä (ks. Liite 2, Taulukko 2) tarkastelin Keijon kumppanin puolistrukturoitujen alku-, loppu- ja seurantahaastattelulomakkeiden sekä haastattelujen yhteydessä täytettyjen strukturoitujen ACBI-lomakkeiden avulla väkivallan määrän ja laadun suhteen. Johtopäätöksiä tutkittavan psykoterapeuttisen muutosprosessin ja väkivallan yhteydestä voidaan tehdä pääosin ryhmän ajalta, jolloin tutkittavan assimilaatioprosessista on saatavissa tietoa.

ACBI-lomakkeen perusteella kaikkia väkivallan muotoja (henkinen, seksuaalinen ja fyysinen väkivalta) sekä väkivallan vaikutuksia ilmeni ennen ryhmän alkamista. Alkuhaastattelussa kumppani kertoi, että rankemmasta fyysisestä väkivallasta oli kulunut jo vuosia, eikä fyysistä väkivaltaa ollut tarvinnut pelätä. Henkinen väkivalta, kuten lasten uhkailu oli tuntunut pahimmalta. Kumppani kertoi Keijolla olleen ennalta arvaamattomia, kohtuuttoman suuria reaktioita, ja hän oli kokenut vian olleen muissa, jotka ärsyttivät häntä.

Tutkittavan kumppanin loppuhaastattelun ACBI-lomakkeen vastausten perusteella kaikki väkivallan muodot ja vaikutukset vähenivät ryhmän aikana verrattuna ryhmän alkua edeltävään vuoteen. Henkinen väkivalta väheni suhteellisesti eniten, noin 50 %, ollen kuitenkin melko runsasta ryhmän aikana. Haastattelussa kumppani totesi ryhmän aikaisen väkivallan olleen pääasiassa henkistä. Hän kertoi ryhmän aikana puolison alkaneen ottaa vastuuta suhteessa. Oma-aloitteisuus ja anteeksi pyytäminen olivat lisääntyneet. Keijo oli oppinut osoittamaan heikkoutta, osaamattomuutta ja inhimillisyyttä. Tutkittavan kumppani myös kertoi syyllistämisen ja lapsiin kohdistuvan kontrollin ja raaempien väkivallan muotojen vähentyneen.

Samansuuntaisesti loppuhaastattelun vastausten kanssa todettiin ryhmän aikana tapahtuneen terapeutista muutosta väkivallan selitysmallien muutoksena tarkasteltuna. Ongelmallisten äänten assimilaatiossa Keijon puhe eteni istuntojen aikana vaiheesta APES 1 (ei-toivotut ajatukset) vaiheeseen APES 5 (syventyminen/läpityöskentely). Dialogi vakiintui viimeisten seitsemän kerran ajaksi tähän vaiheeseen ja osoitti ajoittain merkkejä myös vaiheesta APES 6 (ongelman ratkaisu). Tutkittavan ymmärrys väkivaltaisesta käyttäytymisestään kasvoi ja oivallukset vaiheessa APES 4 ja APES 5 mahdollistivat uusien toimintatapojen pohtimisen. Lapsiin kohdistuvan kontrollin väheneminen oli todennäköisesti yhteydessä parisuhteen valtasapainoa korjaavan äänen

pehmenemiseen ja ymmärryksen syntymiseen äänten välillä. Kumppanin raportoimilla lisääntyneellä heikkouden osoittamisella ja inhimillisyydellä saattoi olla yhteyttä Keijon kokemukseen lisääntyneestä armollisuudesta itseään kohtaan ja häpeän poistumisen myötä väkivallan selitysmallien hyväksymisestä osaksi itseä koskevia selitysmalleja. Loppuhaastattelua mukailleen, assimilaation lisääntymisen myötä vastuun ottaminen väkivaltaisesta käyttäytymisestä kasvoi, mikä näkyi väkivaltaa koskevien selitysten vähenemisenä ja muuttumisena vastuullisemmiksi sekä ongelmanratkaisuyritysten lisääntymisenä. Optimismi ja puhe koetuista muutoksista omassa ajattelussa ja toiminnassa, kuten varmuudessa käyttäytymisen kontrollista, lisääntyivät assimilaation myötä.

Assimilaatiotapahtuman edetessä lisääntyneistä edistysaskeleista huolimatta Keijo kertoi henkisestä väkivallasta, joka jatkui, vaikkakin harvenevana, aina viidenteen assimilaatiovaiheeseen asti. Tutkittava saattoi suuttua vaimolleen voimakkaasti ja ennakoimatta tai pyrkiä inttamällä todistamaan olevansa oikeassa ja saamaan vaimon ajattelemaan samoin kuin itse. Varhaisemmissa vaiheissa henkinen väkivalta vaikutti kuitenkin tutkittavankin sanoin rankemmalta, kuten tappouhkaus 17. istunnolla (APES 3,2). Näennäistä ristiriitaa terapeutin muutoksen ja toisaalta väkivallan tekojen välillä selittänee osaltaan se, että väkivalta ja siihen liittyvät ihmissuhdepulmat ratkesivat ensin muissa ihmissuhteissa ja vasta sitten vaimon kanssa. Vaiheessa APES 6 tapahtuvaksi oletettavaa ongelman ratkaisun yleistymistä muihinkin ongelmiin tapahtui siten ennen muutosta varsinaisessa ongelmassa. Keijo otti usein puheeksi muutoksen hitauden vaimon kanssa ja ainakin ajoittain koki sen ahdistavana. Vaiheessa APES 4 ilmeni muutoksia toiminnassa muun muassa tyttären ja esimiehen kanssa niin, että tutkittava kykeni toimimaan rauhallisesti, hermojaan menettämättä. Viidennellä istunnolla tutkittava kertoi keskustelusta esimiehen kanssa.

Keijo: ... (1) ni mä uskalsin siellä hänelle pudotella ihan suoraan tosiasioita (2) aina oli tietysti se vaara että hän hermostuu (1) mutta hänkin pysyi housuissaan ja (.) .hhh ja tuota (1) mä pystyin sanomaan suuni puhtaaksi (1) ihan rauhallisesti (2) ni se (1) että mä uskallan niinku (.) sanoa mikä meidän välissä niinku kivistää ni (1) se helpottaa...

Vaimon kanssa tilanne oli toinen.

T1: mitä sä aattelet onks tää näkyny kotona millään lailla (.) suhteessa (.) ((vaimoon)) tai (.) lapsiin?

Keijo: (7) ei se vielä siellä oikein näy kyllä (2) hhh ((raskaasti)) mulla on siellä vielä (.) iso sarka kynnettävänä että (3) vaimolla on niin terävä kieli että (4) että tuota (.) hän saa mut vielä kyllä aika lailla niinku pois toltaan (2)...

Keijo kertoi kahdeksannella istunnolla häntä kehuttaneen kotona siitä, että selvitti rauhallisesti kiperän tilanteen tyttären kanssa. Hän kertoi kuitenkin, että vaimon kanssa oli

kommunikaatiovaikeuksia ja yhteisen ymmärryksen löytäminen hankalaa. Tällöin tutkittava pyrki saamaan vaimon ajattelemaan samalla tavoin kuin itse. Hän koki olevansa muuttunut parisuhteessa ja ihmetteli, että vaimo ei sitä huomannut. APES:n mukaan kuitenkin vasta kuudennessa, ongelmanratkaisu -vaiheessa, josta oli nähtävissä merkkejä tutkittavan viimeisillä istunnoilla, muiden tulisi huomata henkilön muutos.

Kaksi vuotta ryhmän päättymisen jälkeen järjestetyssä seuranta-haastattelussa kysyttiin väkivallasta ryhmän jälkeisenä kahtena vuotena. Tällöin täytetty ACBI-lomake kertoi väkivallasta (vuoden aikana) alkaen vuosi ryhmän päättymisen jälkeen. ACBI-lomakkeen vastausten perusteella väkivalta kaiken kaikkiaan oli hieman vähentynyt ryhmän alkamista edeltävään vuoteen nähden. Tästä poikkeuksena oli fyysinen väkivalta, joka oli hieman lisääntynyt. Ryhmäaikaan verrattuna kaikki väkivallan muodot olivat jälleen lisääntyneet, seksuaalinen väkivalta suhteessa eniten, joka nousi samalle tasolle kuin ennen ryhmää. Muut väkivallan muodot olivat lisääntyneet noin kolmasosan. Väkivallan teoista eniten olivat lisääntyneet (3 pykälää) seuraavat: ”häirinnyt työtäsi tai opiskeluasi”, ”pidättäytynyt seksistä kanssasi”, ”ei ole huomionnut tarpeitasi ja halujasi” ja ”syyttänyt sinua omasta väkivallan käytöstään”, joista viimeksi mainittu esiintyi myös kumppanin haastattelussa. Haastattelussa tutkittavan kumppani painotti erityisesti henkisen väkivallan jatkumista. Hän oli huomannut joiltain osin tutkittavan käyttäytymisen ryhmäajan parannuksen jälkeen muuttuneen jälleen huonompaan suuntaan. Hän koki miehen katumisen pinnallisena: ”...anteeksipyynnöillä hän antaa itselleen ”luvan” olla uudestaan väkivaltainen”. Kumppani koki tutkittavan käytöstä olleen mahdoton ennustaa.

Edellä kuvatun perusteella ryhmän mukanaan tuomat terapeutit muutokset näyttivät heijastuvan hieman Keijon käytökseen vielä kaksi vuotta ryhmän päättymisen jälkeen. Kuitenkin seuranta-haastattelussa havaittiin väkivallan lisääntyvän ryhmän loppumisen jälkeen. Siten huolimatta assimilaation ryhmän aikaisesta vakiintumisesta läpityöskentelyvaiheeseen (APES 5), terapeutin muutos, myös käyttäytymisessä havaittavana behavioraalisenä muutoksena, ei tutkittavan kohdalla ainakaan ulkopuolisen silmin, näyttäytynyt pysyvänä.

4 POHDINTA

Tutkimuksessa tarkastelin tapaustutkimuksen keinoin psykoterapeuttista muutosta assimilaatiomallin (mm. Stiles ym., 1990; Honos-Webb & Stiles, 1998) pohjalta. Analysoin tutkittavan miehen puhetta parisuhteessaan väkivaltaa tehneille miehille tarkoitettussa Jyväskylän yliopiston Vaihtoehto väkivallalle -ryhmässä. Pyrin selvittämään, miten tutkittava keskustelutapaamisten edetessä assimiloit eli yhdistää ongelmallisen kokemuksen, väkivallan selitysmallit osaksi itseä koskevia selitysmalleja. Lisäksi tutkin, onko tutkittavan puheen perusteella ilmenevän ongelmallisen kokemuksen assimilaation ja kumppanin raportoiman väkivallan välillä havaittavissa yhteyttä.

Tutkimuksessa havaitsin ongelmallisen kokemuksen assimilaation etenevän istuntojen kuluessa assimilaation ensimmäisestä, ei-toivottujen ajatusten vaiheesta assimilaation viidenteen, läpityöskentely -vaiheeseen. Muutosprosessia pyrin ymmärtämään Keijon eri puolten, sisäisten äänten vuoropuheluna, jossa oli havaittavissa muutokseen pyrkiviä, tutkittavan ongelmallisina kokemia ääniä sekä muutosta vastustavia, status quo:ta tukevia, äänten yhteisöä (itseä) hallitsevia ääniä. Äänet olivat vaihtelevassa suhteessa kytköksissä osittain päällekkäisiin teemoihin, väkivaltaan ja psyykkiseen kasvuun, jotka tulivat esiin tutkittavan puheessa kumppaniinsa kohdistamastaan väkivallasta. Useista assimilaatioanalyysiin pohjautuvista tutkimuksista (ks. esim. Honos-Webb ym., 1999; Honos-Webb & Stiles, 1998) poiketen tässä tutkimuksessa terapiapuhe ilmeni useimmiten kahden tietyn, hallitsevan ja ongelmallisen äänen dialogia moniäänisempänä. Tämä johtui todennäköisesti teemojen monella tavalla yhteen kietoutumisesta. Muutokseen pyrkivä, tutkittavan parisuhteessaan päälaelleen kääntyneeksi kokemaan valttasapainoa korjaamaan pyrkivä ääni oli asema, johon Keijo asettui kertoessaan tarkoituksellisesta väkivallasta, pyrkimyksestä alistaa toista. Puhuen ongelmallisella, psyykkiseen kasvuun pyrkivällä äänellä hän kertoi joutuneensa turvautumaan väkivaltaan muiden keinojen puuttuessa ilmaista omaa tahtoa ja tehdä rajaa itsen ja toisen välille. Ääni puhui kasvavasta kypsyydestä ja oman arvon tunteesta. Hallitseva, väkivallan tahattomuuteen vetoava ääni nousi usein syyllisyydestä ja liitti väkivallan teot kontrollin menettämiseen hermostuessa. Toinen muutosta vastustava, tutkittavan kypsytöntä puolta ilmentävä ääni sai tutkittavan kokemaan alemmuudentuntoa ja kypsytöntömyyttä. Keijon väkivaltapuheessa keskeisiä olivat yritykset ja vähitellen kehittyvät keinot omien tarpeiden ja halujen tunnistamiseen ja esiin tuomiseen.

Assimilaatiomallin alkuperäisen muotoilun (Stiles ym., 1990) mukaan ongelmalliset äänet voidaan käsittää ongelmallisina kokemuksina. Tällöin parisuhteen valtatasapainoa korjaamaan pyrkivä ääni vastaa taipumusta ja halua alistaa ja hallita väkivallalla ja psyykkiseen kasvuun pyrkivä ääni halua kokea arvokkuutta ja itsenäisyyttä. Ongelmallinen kokemus itsestä väkivallalla alistamiseen taipuvaisena ei sopinut käsitykseen itsestä kilttinä (avio)miehenä ja isänä (skeema), joka hermostuessaan menettää käyttäytymisen kontrollin. Ongelmallinen kokemus liittyen arvokkuuteen ja erillisyyteen oli puolestaan ristiriitainen suhteessa tutkittavan ihmissuhteitaan koskevaan käsitykseen, jonka mukaan hän oli arvoton ja äidistä tai vaimosta riippuvainen.

Assimilaatiomallin (Honos-Webb & Stiles, 1998; Stiles, 1999) mukaan assimilaatioprosessin tuloksena on entistä moniulotteisempi itse, jossa eri puolet, äänet ovat hyväksytyjä ja voivat joustavasti vaihdella. Tutkimuksessa ongelmalliset äänet tulivat hyväksytyiksi, pehmenivät ja lähenivät toisiaan. Parisuhteen valtatasapainoa korjaava ääni kävi alkuperäisessä muodossaan tarpeettomammaksi keinojen lisääntyttyä ja Keijon huomattessaan voivansa tavoitella arvokkuutta ja itsemääräämisoikeutta tarvitsematta nujertaa toisen tahtoa. Psyykkiseen kasvuun pyrkivä ääni alkoi pyrkiä kompromissina liiallisesta tarvitsevuudesta puhuvan kypsytöntä puolta ilmentävän äänen kanssa yksinäisyyden tavoittelun sijasta yhteyden muiden kanssa. Keijon ajatteluun ja toimintaan tuli joustavuutta. Assimilaatiomallin alkuperäisen muotoilun (Stiles ym., 1990) mukaan onnistuneessa assimilaatioprosessissa ongelmalliset kokemukset hyväksytään osaksi itseä yhdistäen ne omiin mielensisäisiin kognitiivisiin rakenteisiin, skeemoihin. Tällöin ongelmallisen kokemuksen merkitys muuttuu. Assimilaation edetessä sekä skeemojen että ongelmallisten kokemusten nähtiin muuttuneen. Ongelmallisen väkivallalla alistamistaipumuksen suhteen Keijo alkoi kokea kykenevänsä muuttumaan ja toisaalta käsitys itsestä isänä ja aviopuolisona alkoi sisältää enemmän sallivuutta ja realismia. Ongelmallinen kokemus itsenäisyydestä ja arvokkuudesta alkoi sisältää tarvitsevuutta ja ihmissuhteiden käsitteellistäminen lisääntyvää ymmärrystä suhteiden vääristyneestä hahmottamisesta ongelmallisten lapsuuden ihmissuhteiden heijastuessa nykypäivänä. Prosessin kuluessa kokemus itsestä väkivaltaa tehneenä ja toisaalta äänten suhde toisiinsa tuli ymmärretyksi ja aiemmin vaikeat tunteet hyväksytyiksi ja vähemmän ahdistaviksi. Samalla Keijon itsetuntemus parani. Hän tuli entistä sallivammaksi itselleen ja alkoi kokea olevansa arvokas, joustavasti erillinen mutta kunnioittavassa suhteessa toiseen.

Tutkimuksessa ongelmallisen kokemuksen assimilaatio tavoitti valtaosan assimilaatioasteikon vaiheista. Vaiheessa APES 1 (ei-toivotut ajatukset) puheeseen ilmestyi parisuhteen valtatasapainoa korjaamaan pyrkivä ääni, jota hallitseva, väkivallan tahattomuuteen vetoava ääni nousi vastustamaan vähätellen väkivaltaa. Keijo koki voimakkaita kielteisiä tunteita. Ensimmäisestä vaiheesta assimilaatio eteni nopeasti eteenpäin, ja vaiheessa APES 2 (epämääräinen tietoisuus),

jolloin hallitsevat äänet olivat vielä muutokseen pyrkiviä ääniä voimakkaampia, ilmestyi psyykkiseen kasvuun pyrkivä ääni. Näin ollen terapian alkaessa tutkittava koki valtatasapainoa korjaavan äänen psyykkiseen kasvuun pyrkivää ääntä ongelmallisempänä. Vaiheessa APES 3 (ongelman toteaminen/selkiytyminen) äänet alkoivat saada yhtä paljon puhetilaa keskenään, mikä edellytti muutokseen pyrkivien äänten aggressiivista esiintymistä. Ongelma alkoi selkiytyä väkivalloin koskemattomuuden suojelemiseksi ja arvokkuuden kokemiseksi muiden keinojen puuttuessa. Vaiheet APES 2 ja 3 tulivat esiin pääosin alkupään ja keskivaiheen istunnoissa. Vaiheen APES 4 (ymmärrys/oivallus) piirteitä ilmeni hyvin pian terapian alettua, jo tutkittavan toisella istunnolla. Tällä voi olla yhteyttä Vaihtoehto väkivallalle -ryhmän painotukseen. Ryhmään tulevat tiesivät siellä käsiteltävän väkivaltaa, jota he olivat parisuhteessaan käyttäneet. Ongelma oli siten jo tavallaan valmiiksi määritelty ja ehkä pinnallisesti ymmärretty. Assimilaation neljännessä vaiheessa Keijo pohti erillisyyden ja arvokkuuden suhdetta väkivaltaan. Puhe ei ollut enää vihaista tai kiihkeää ja tunneilmapiiri vaihteli surumielisestä myönteiseen. Vaiheesta APES 4 lähtien äänten alkaessa tehdä yhteistyötä niitä oli useimmiten enää vaikea erottaa toisistaan. Siten myös teemat, väkivalta ja psyykkinen kasvu tulivat assimilaation edetessä enenevässä määrin yhdessä käsitellyiksi. Myös aiemmissa tutkimuksissa (Honos-Webb ym., 1998; Honos-Webb ym., 1999; Stiles ym., 1992) on havaittu alun perin erillisiltä vaikuttaneiden teemojen yhdistyvän assimilaation edetessä. Assimilaatioprosessi vakiintui 20. istunnosta lähtien vaiheeseen APES 5 (syventyminen/läpityöskentely), jolla tutkittava jatkoi työskentelyä istuntojen loppuun asti käyttäen vaiheeseen eniten aikaa. Muutoin painottumista tiettyihin vaiheisiin ei ollut havaittavissa. Vaiheissa APES 4 ja 5 Keijo kertoi oivalluksista ja lisääntyneistä muutoksista käyttäytymisessään. Vaiheessa APES 5 positiiviset tunteet, tyytyväisyys ja optimismi, lisääntyivät selvästi.

Tutkittavan ongelmallisen kokemuksen assimilaatio näyttäytyi tutkimuksessa non-lineaarisesti etenevänä, toisin sanoen assimilaatiotasot eivät edenneet APES:n mukaisessa järjestyksessä, vaan assimilaatioprosessin etenemisessä tapahtui usean tason poikkeamia erityisesti taaksepäin. Ilmiö on tuttu aiemmistakin tutkimuksista (Glick Brinegar ym., 2006; Honos-Webb ym., 1999), joissa psykoterapeuttista muutosta on tarkasteltu assimilaatiomallin avulla. Näissä tutkimuksissa tasoilta poikkeamien syiksi on ehdotettu muun muassa mittausvirhettä, assimilaatiota edistäviä tai jo läpikäydylle tasolle palauttavia terapeuttisia strategioita ja elämäntapahtumista johtuvaa tarvetta käydä aiempia vaiheita uudelleen läpi. Stiles ym. (1991) mukaan asiakas saattaa käydä läpi kokemusta monelta kantilta uudelleen ja uudelleen johtuen siitä, ettei ongelmallinen kokemus ole välttämättä johdonmukainen, vaan kokoelma toisiinsa yhteydessä olevia ajatuksia ja tunteita. Tällaisena ongelmallinen kokemus näyttäytyi tutkimuksessani. Tutkittava tarkasteli sitä monelta kantilta ja toi jatkuvasti esiin uusia selityksiä väkivallaiselle käyttäytymiselleen. Erityisesti

psykkiseen kasvuun pyrkivä ääni sisälsi vaihtelevan ongelmallisia, eri tahtiin assimilaatioissa eteneviä piirteitä. Poikkeamat APES:sta, palaamiset usein jo käsitellyille, varhaisemmille tasoille vaikuttivat liittyneen tutkimuksessa laajemminkin havaittuun ilmiöön vastuunoton ja assimilaation yhteydestä. Yksi vastuun kantamista väkivaltaisesta käyttäytymisestä vaikeuttava tekijä oli syyllisyys, jota Keijo koki erityisesti vaiheissa APES 1–2 joutuessaan kertomaan väkivallan teoistaan. Syyllisyys sai tahattomuuteen vetoavan äänen puolustautumaan vetoamalla kykenemättömyyteen hallita käyttäytymistä, muun muassa tunteenpurkauksia traumojen aktivoituessa. Non-lineaarisuuteen näytti liittyvän myös vahvasti nykypäivän tilanteiden ja menneisyyden heijastusten aikaansaaman alistetuksi tulemisen tunteen aiheuttamaa häpeää. Häpeän on kuvattu olevan minuuteen kokonaisvaltaisesti liittyvä tunne (Lewis, 2000). Tällaisena häpeä näyttäytyi väkivallan aiheuttaman syyllisyyden korostaessa sitä. Vastaavaa syyllisyyden ja häpeän yhteen kietoutumista on todettu myös muilla väkivaltaisilla miehillä (Vainio, 2006). Häpeään liittyi itsesääliä, toiveiden ja todellisuuden ristiriidan aiheuttamaa pessimismiiä ja epätoivoa, voimakasta alavireisyyttä, sekä itsen kohdistuvaa ankaruutta. Ankaruus oli puolestaan yhteydessä ehdottomuuteen ja kaksijakoiseen suhtautumiseen itsen. Nämä tutkittavan taipumukset ja ominaisuudet hankaloittivat vastuunottoa erityisesti niihin liittyvän pessimistisen asenteen vuoksi. Toisin sanoen kun Keijo koki, ettei hänellä ollut mahdollisuuksia vaikuttaa omaan käyttäytymiseensä tai asiat eivät yrityksistä huolimatta muuttuneet, koki hän myös turhana pohtia toimintatapojen muuttamista. Pessimismiiä oli havaittavissa Keijon puheessa APES:n mukaisesti pääosin assimilaation varhaisimmilla tasoilla (APES 1–3,4). Sitä ilmeni kuitenkin jonkin verran vielä vaiheissa APES 4 ja 5, mutta se ei tällöin enää ollut pitkäkestoista tai voimakasta, toimintaa lamauttavaa.

Tutkittavan assimilaatio palasi vaiheeseen APES 3 (9. istunnolla) yksilöterapiassa käsiteltyjen asioiden nostettua kypsymättömyyden ja alistetuksi tulemisen tunteet pintaan, mikä aiheutti pessimismiiä ja epätoivoa muutoksen suhteen. Keijo alkoi käydä yksilöterapiassa ryhmäistuntojen rinnalla ryhmän edettyä noin puoleen väliin ja jatkoi käyntejä ainakin ryhmäistuntojen loppumiseen saakka. Hän kertoi käyneensä terapiassa myös ennen ryhmän alkamista. Tutkittava koki ajoittain kahden samanaikaisen terapian raskaana. Yksilöterapiassa käsitellyt asiat limittyivät tutkittavan kertoman mukaan osittain ryhmäistuntojen keskustelujen kanssa. Asioita ei kuitenkaan kahdessa terapiassa käsitelty välttämättä samaan tahtiin, mikä saattoi aiheuttaa ryhmäistunnoissa nähtyjä palaamisia jo aiemmin käsitellyille tasoille. Työyhteisön ongelmien käsittely yksilöterapiassa saattoi osaltaan selittää ryhmäistunnoissa esiin tullutta taipumusta ongelmien ratkeamiseen ensin muiden ihmisten ja vasta sitten vaimon kanssa. Yhteenvetona voitaneen todeta yksilöterapian näyttäytyneen jossain määrin häiritsevänä tutkittavan assimilaatioprosessin kannalta. On kuitenkin

vaikea sanoa, missä määrin terapia myös vauhditti tutkittavan puheessa havaittua muutosta, sillä tutkittavan työyhteisössään kokemat ongelmat vaikuttivat olevan sidoksissa muihin ryhmässä esiin nousseisiin teemoihin, kuten tutkittavan itsearvostuksen ja itseluottamuksen kautta erillisyyteen ja väkivaltaan. Lisäksi Keijon puheessa oli havaittavissa paljon psykologista termistöä. Siten yksilöterapia saattoi tarjota hänelle työkaluja käsitteellistää ja ymmärtää myös väkivaltaista puolta itsessään. Yksilöterapiaa kannattaneet harkita ryhmäistuntojen rinnalle silloin, kun henkilöllä on parisuhdeväkivallan käyttöä laajempaa problematiikkaa, jonka käsittelylle yksilöterapia voisi tarjota ryhmämuotoista hoitoa paremmat edellytykset.

Assimilaation takapakeista huolimatta tutkittavan vastuunotto omasta käyttäytymisestään näytti lisääntyvän selvästi assimilaation etenemisen myötä. Assimilaatiomalli (Honos-Webb & Stiles, 1998; Stiles ym., 1991) vaikuttaa ainakin epäsuorasti tukevan tulosta. Mallin mukaan vaiheeseen APES 3 tultaessa negatiivinen tunne alkaa olla hallittavissa, eikä ongelman ulkoistamiselle ole enää tarvetta. Käyttäytymistä määrittäneet äänet tulevat tietoisuuteen, ja vaiheiden APES 3 ja 4 välillä ongelmalliseen kokemukseen kohdistettu huomio on huipussaan. Puheessa alkaa ilmetä refleksiivisyyttä (Honos-Webb ym., 2003), eli toimijuutta ja tietoisuutta itsestä (Rennie, 1992). Vastuunoton lisääntyminen ilmeni tutkimuksessa ensinnäkin vaiheesta APES 4 lähtien harvenevina väkivallan selityksinä. Myös Pitkänen (2008) havaitsi väkivallan selittämisen vähenevän terapian loppua kohden. Tämä on assimilaatiomallin perusteella oletettavissa, sillä saavutettuaan vaiheen APES 4 ongelmallisen kokemuksen ajatellaan olevan muotoiltu ja ymmärretty. Täysin ulkoistavien, kuten vaimon ei-toivotunlaista toimintaa koskevien, selitysten osuus väheni asteittain ja loppui vaiheeseen APES 5 tultaessa. Tahattomuuteen vetoavan äänen selityksiä väkivallan kontrolloimattomuudesta, joissa vastuu kiellettiin täysin tai lähes täysin, ei ilmennyt enää vaiheen APES 2 jälkeen. Omiin ominaisuuksiin, kuten kypsymättömyyteen, arvottomuuteen ja keinottomuuteen liittyvät selitykset lisääntyivät assimilaation edetessä ja alkoivat pikkuhiljaa sisältää enemmän vastuuta. Tämä ilmeni myös siten, että vaiheesta APES 4 alkaen hallitsevat äänet menettivät valta-asemansa ryhtyen enenevässä määrin ymmärtävään ja kunnioittavaan dialogiin muutokseen pyrkivien äänen kanssa. Assimilaation viidennessä vaiheessa Keijo kantoi aiempaa enemmän vastuuta väkivallasta. Hän puhui parisuhteen valtasapainoa korjaamaan pyrkivästä äänestä kertoessaan halunneensa hallita ja nujertaa muita ja tästä saadusta nautinnosta.

Lisääntyvä vastuun ottaminen assimilaation edetessä ilmeni myös vaihtoehtoisten ajatusmallien ja toimintatapojen, ongelmanratkaisuyritysten lisääntymisenä. Samalla positiivinen tunne sekä itseä että ympäristöä kohtaan lisääntyi. Ongelmanratkaisua oli havaittavissa Keijon puheessa vaiheesta APES 2 lähtien, mutta pääosin vaiheissa APES 4 ja 5. Assimilaatiomallin mukaan ongelmanratkaisu on tyypillistä vaiheelle APES 5. Vaiheissa APES 2–4 tutkittava kertoi

konkreettisista pyrkimyksistä toiminnan muuttamiseen, kuten anteeksi pyytamisestä lapsilta ja yrityksestä riidellä vaimon kanssa rakentavammin sekä edistymisestä itsehillinnässä. Puhe ongelmanratkaisusta keskittyi vaiheessa APES 5 enenevässä määrin keinoihin ja saavutettuihin edistysaskeleisiin, kuten edistymiseen toiminnassa kumppanin kanssa. Tutkittava kertoi myöntäneensä toimivansa väärin, joustavuus ja armollisuus itselle ja toiselle olivat lisääntyneet sekä tunteiden käsittely ja hallinta parantunut, mikä vaikutti olevan yhteydessä ongelmallisten tunteiden hyväksymiseen ja kokemukseen erillisyydestä.

Yksi tutkittavan assimilaatioprosessin etenemistä edesauttavista tekijöistä oli dialogi terapeuttien ja muiden ryhmän jäsenten kanssa. Dialogi syvensi Keijon ymmärrystä muun muassa väkivallan historiallisesta taustasta, rohkaisi ongelmallisia ääniä sekä lisäsi muutosmotivaatiota ja vastuunottoa. Myös Leiman ja Stiles (2001) tarkastelivat asiakkaan ja terapeutin dialogia. He päätyivät siihen, että asiakkaan ongelmallisen kokemuksen assimilaatiota edisti yhteistyö terapeutin kanssa niin, että assimilaatio lähikehityksen vyöhykkeellä eteni tutkittavan omaa, sisäistä assimilaatioprosessia nopeammin. Yhteistyö terapeutin kanssa myös tarjosi työkaluja sisäiseen muutosprosessiin. Keijo saavutti ensimmäistä kertaa assimilaation viidennen vaiheen terapeutin kanssa keskustellen. Tämän pohjalta voi tehdä varovaisen johtopäätöksen siitä, että assimilaatio voi edetä lähikehityksen vyöhykkeellä henkilön omaa työskentelyä nopeammin. Jaetun dialogin lisäksi tutkittavan assimilaatiota näytti edistävän se, että hän oli motivoitunut työskentelemään väkivaltaongelman kanssa, mikä tuli ilmi tutkittavan puheesta ja sitoutumisesta ryhmäistuntoihin. Terapeuttisessa työskentelyssä ja muutoksessa auttoivat myös tutkittavan kielelliset ja psyykkiset valmiudet ja kyvyt monipuoliseen pohdintaan koskien muun muassa toimintansa vaikuttimia.

Tutkimuksessa nähtiin tärkeänä tutkittavan kumppanin näkökulman huomioiminen terapeutin muutoksen konkreettisia seurauksia kartoitettaessa. Toista tutkimuskysymystä tutkittavan kumppanin raportoiman väkivallan yhteydestä ongelmallisen kokemuksen assimilaatioon tarkastelin Keijon terapiapuheen ohella hänen kumppaninsa haastatteluaineiston perusteella. Haastattelut toteutuivat miesten ryhmää ennen, jälkeen ja kaksi vuotta ryhmän päättymisen jälkeen. Puheen muutoksena todettu terapeutin muutos ilmeni myös haastattelujen perusteella tutkittavan käyttäytymisessä havaittavana behavioraalisenä muutoksena. Kaikki väkivallan muodot ja vaikutukset vähenivät ryhmän aikana verrattuna ryhmän alkua edeltäneeseen vuoteen. Henkinen väkivalta väheni suhteellisesti eniten, noin 50 %, ollen kuitenkin melko runsasta ryhmän aikana. Tutkittava kertoi vielä assimilaation viimeisissä vaiheissa käyttäneensä henkistä väkivaltaa. Keijon assimilaatioprosessissa ja kumppanin raportoimissa muutoksissa löytyi useita yhtymäkohtia, kuten kumppanin kokemus Keijon vastuun ottamisen aloittamisesta ryhmän aikana. Toisena vuonna ryhmän päättymisen jälkeen terapeutin muutos näytti vielä jonkin verran

heijastuvan tutkittavan käyttäytymiseen. Tällöin väkivalta oli kokonaisuudessaan vähäisempää kuin ennen ryhmän aloitusta, mutta kuitenkin jälleen lisääntynyt ryhmän aikaiseen väkivaltaan nähden. Kun väkivallan vaikutuksissa oli nähtävissä suhteellisesti suurin väheneminen ryhmää edeltävään vuoteen nähden ilman, että väkivalta olisi välttämättä vähentynyt (seksuaalinen väkivalta säilyi samana ja fyysinen väkivalta lisääntyi ryhmää edeltävään vuoteen verrattuna), voi tämän olettaa kertovan tutkittavan kumppanin selviytymiskeinoista – keinot selvitä ilman ulkopuolista apua parisuhteessa ilmenevän väkivallan kanssa olivat luultavasti parantuneet.

Väkivallan lisääntyminen jälleen Vaihtoehto väkivallalle -ryhmän päätyttyä kertoo saavutetun terapeutin muutoksen lyhytaikaisuudesta. Toisaalta tutkittava ei istunnoilla edennyt assimilaatiossa pidemmälle kuin viidenteen vaiheeseen, jossa ongelman suhteen saavutettua ymmärrystä sovelletaan yksityiskohtaiseen ongelmanratkaisuun siinä täysin onnistumatta. Vaiheessa APES 6 ongelman tulisi olla ratkaistu ja äänten joustavasti yhdistyneitä. Vaiheessa APES 7 ongelman ratkaisua yleistetään lähes automaattisesti uusiin tilanteisiin. Näin ollen assimilaatiomallin perusteella muutoksen pysyvyyttä ei voida olettaa. On myös huomioitava, että ryhmän loputtua katosi ryhmän tuki ja velvoite väkivallattomuuteen parisuhteessa. Tutkittava ei enää ollut vastuussa käyttäytymisestään ryhmälle. Saavutetun terapeutin muutoksen konkreettisten merkkien hävittyä voidaan myös pohtia, oliko tutkittavan kasvava vastuunotto käyttäytymisestään lopulta jossain määrin pinnallista. Toiseksi viimeisen istunnon lopussa tutkittava kertoi, miten oli käsitelty ja surrut asioita, joita aiemmin oli pyrkinyt ”työntämään pois” ja käsittelemään väkivallalla. Lopuksi hän toteaa: ”...en mä nyt itteenikään syyttele (2) totean vaan että (1) olen ollu (2) monella tapaa uhri ja ymmärtämätön...” kieltäytyen vastuun kantamisesta.

Yleisenä tutkimusongelmana esitettiin kysymys siitä, onko assimilaatiomalli sovellettavissa muutoksen kuvaamiseen parisuhdeväkivaltaan syyllistyneiden miesten ryhmämuotoisen hoidon tutkimuksessa. Kuten edellä esitetystä on pääteltävissä, assimilaatiomalli ja -analyysi näyttäytyivät käyttökelpoisina työkaluina väkivaltaongelman suhteen tapahtuvan muutoksen ymmärtämisessä ja kuvaamisessa kyseisessä aineistossa. Assimilaatiomalli auttoi tunnistamaan terapeutin muutoksen sekä kognitiivisia että emotionaalisia elementtejä ja ymmärtämään muutoksen moniulotteisuutta ja kompleksisuutta. Mitä ryhmämuotoiseen hoitoon tulee, dialogi ryhmän muiden jäsenten ja terapeutin kanssa oli myös jossain määrin selitettävissä mallin avulla. Käytin assimilaation piirteiden ymmärtämisen apuna pääosin äänimuotoilua, joka tavoitti erityisen hyvin muun muassa vaiheen APES 3 alatasoille ominaisia äänten emotionaalisia ominaisuuksia. Lisäksi ajatus siitä, että äänet voivat myös kuulostaa erilaiselta keskenään (Osatuke ym., 2005), auttoi analyysissä. Mielestäni aineisto olisi kuitenkin lähes yhtä hyvin, terapeutista muutosprosessia kokonaisuutena ajateltuna jopa selkeämmin, ollut ymmärrettävissä skeemamuotoilun pohjalta.

Toisaalta myös tapaustutkimus muutti ja syvensi kuvaa assimilaatiomallista. Asian voi nähdä myös siten, että mallin soveltaminen aineistoon ei sujunut täysin ongelmitta tutkittavan assimilaation yksilöllisistä, väkivaltaspesifeistäkin piirteistä johtuen. Äänen tai kokemusten ongelmallisuuden ja hallitsevuuden suhde vaikutti ajoittain ristiriitaiselta. Väkivallan käytön käsitteellistäminen ongelmallisena kokemuksena tuntui hankalalta, sillä kokemus väkivallan tekemisestä oli yhtenevä tutkittavan jo ennestään kielteisen minäkuvan tai kypsymätöntä puolta ilmentävän äänen kanssa. Kokemuksesta ongelmallisen teki kuitenkin se, että tutkittava väkivaltaisena muistutti omaa isäänsä, jota kohtaan hän tunsu katkeruutta. Tutkittavasta suri sitä, että omat lapset pelkäsivät häntä. Lisäksi hallitsevana käsitelty, tutkittavan kypsymätöntä puolta ilmentävä ääni sisälsi myös yhtä lailla ongelmallisia piirteitä, kuten kipeitä, lapsuudenaikaisia muistoja ja tunteen riippuvuudesta vaimoonsa. Äänen käsitteellistäminen hallitsevana toi kuitenkin selkeyttä analyysiin.

Tutkimuksessa myöskään assimilaation vaiheet eivät täysin noudattaneet assimilaatiomallia tai APES:a. Aiemmin käsitelty non-lineaarisuus on tästä hyvä esimerkki. Istunnolla saattoi dialogissa olla viitteitä useista vaiheista. Sen lisäksi, että tutkittavan puhe näytti istunnon sisällä liikkuvan eri tasoilla, myös tutkijan pisteyttämisaiveudet saattoivat selittää poikkeamia APES:sta. Lisäksi kaikissa vaiheissa ilmeni piirteitä muistakin vaiheista. Esimerkiksi ongelmanratkaisuyritykset kuuluvat APES:ssa vaiheeseen APES 5, mutta tutkittavalla niitä ilmeni jo vaiheesta APES 2 alkaen. Jatkuva ongelmanratkaisu liittyy väkivaltaongelman luonteeseen siten, että Vaihtoehto väkivallalle -ryhmissä miehiä vastuutetaan käyttäytymisestään jatkuvasti ja ohjelman alusta lähtien pohditaan vaihtoehtoisia toimintamalleja. Miehet ovat myös itse sitoutuneet väkivallattomuuteen. Huolimatta jatkuvista pyrkimyksistä ongelmanratkaisuun väkivaltaan liittyvät ihmissuhdepulmat ratkesivat aluksi muiden kuin vaimon kanssa. Henkinen väkivalta jatkui Keijon kuvaamana pitkään. Ongelman ratkaisu ikään kuin yleisty i muihin ongelmiin ennen sen ratkeamista parisuhteessa, mikä saattaa liittyä erityisesti parisuhdeväkivaltaan. Vaikuttaa siltä, että tutkittavan suhteessa toisiin oivaltama ja kokema erillisyy s oli edellytys väkivallattomuudelle parisuhteessa. Toinen esimerkki vaiheille kuulumattomista, mahdollisesti väkivaltaspesifeistä piirteistä on voimakkaat negatiiviset tunteet ja häpeä, joita esiintyi Keijon puheessa pidempään kuin oli APES:n perusteella odotettavissa. Häpeää havainnollistivat enimmillään hyvin vähän vastuuta sisältävät, vaiheeseen APES 4 asti jatkuvat, väkivaltaa ulkoistavat tai sen kontrolloimattomuuteen liittyvät selitykset. APES:n mukaan ongelman ulkoistaminen on tyypillistä ensimmäiselle, ei-toivottujen ajatusten vaiheelle. On kuitenkin lähes mahdotonta tietää, missä määrin tutkittavan kokemat hyvin voimakkaat, jopa kuoleman haluun johtavat negatiiviset tunteet liittyivät väkivaltaongelman lisäksi tutkittavan muuhun problematiikkaan.

Analyysin tekemisessä haasteita aiheutti lisäksi Keijon pyrkimys assimiloida itseensä väkivaltaongelman lisäksi muitakin ongelmallisia kokemuksia. Väkivaltaongelma näytti nivoutuvan laajasti hänen elämänpiirinsä muihin ongelmiin, eikä ”puhdasta” väkivallan käsittelyä useinkaan ollut nähtävissä. Istunnot näyttäytyivät tutkimuksen valossa paikkana, ei vain oman väkivaltaisuuden, vaan laajemminkin omien heikkouksien ja miehenä olemisen kokemusten käsittelyyn. Myös Keijon kokemus itsestä väkivallan tekijänä oli hyvin moniulotteinen. Siten väkivaltaankin liittyen ongelmallisia ääniä oli useampia, kuin tämän työn rajoitukset huomioon ottaen voitiin käsitellä. Lisäksi assimilaatiomallin (ks. esim. Stiles, 1999) mukaan odotettavissa oleva äänen puhettavan muutos, mikä ilmeni muun muassa äänensävyssä (ks. Osatuke ym., 2005) ja äänen käyttämien termien muutoksena (ks. Stiles & Osatuke, 2000) assimilaatiotapahtuman edetessä teki äänen tunnistamisen ja terapeutin muutoksen seuraamisen ajoittain hankalaksi.

Tutkimuksen tulosten perusteella on tehtävissä useita johtopäätöksiä väkivaltaisten miesten kanssa toteutettavien interventioiden suhteen. Häpeän ja pessimismin hidastaessa muutosta näyttäisi miesten ryhmissä toivon luominen edistymisen suhteen olevan tärkeää. Olen myös samaa mieltä Babcockin, Canadyn, Grahamin ja Schartin (2007) kanssa siitä, että erityisesti vihaan ja häpeään keskittyminen olisi tärkeää. Heidän mukaansa väkivaltaisten miesten vaikeus tunnistaa ja ilmaista tunteita saattaa johtaa vihan kokemiseen. Viitteitä tästä oli nähtävissä tutkimuksessani. Tutkittavan kumppanin haastattelujen valossa psykoterapeuttiseen, psyykkiseen muutokseen liittyvän behavioraalisen muutoksen jatkuvuuden varmistamiseksi tulisi väkivallan hoidon olla pitkäjänteistä. Tämä voisi toteutua hoito-ohjelmien ollessa riittävän pitkiä ja niiden seurantojen melko tiheitä ja pitkäkestoisia. Seurannan yhteydessä olisi hyödyllistä toteuttaa johdonmukaista kannustamista ja ohjausta jatkohoitoon, kuten mahdollisuuksien mukaan ryhmän uudelleenaloittamiseen.

Laadullisen tutkimuksen subjektiivisuus rajoittaa käsillä olevaa tutkimusta monella tavalla (ks. lisää luotettavuustarkastelusta s.14–15). Tutkijana pääosin laadullisen aineiston ja menetelmän edessä aineiston tarkastelu ja analyysi on väistämättä subjektiivista. Tällöin yksi virhelähde liittyy puheotteiden valintaan, jossa käytin harkintaani valitakseni edustavia ja havainnollisia näytteitä. Joku toinen aineistoon perehtynyt olisi kuitenkin voinut valita toisin. Analyysia yksin tehtäessä on oman harkintakykynsä varassa, eikä validiteetin arvioinnissa huomioitavaa tutkijaryhmän yksimielisyyttä tulkinnoista (Stiles, 1993, 2003) voida hyödyntää. Rennie (1992) pohti laadullisen tutkimuksen objektiivisuutta aineistolähtöisen analyysin yhteydessä. Hän päätyi kehittämään kategorioita yksin sillä perusteella, ettei laadullinen tutkimus voi koskaan olla objektiivista, koska todellisuus on konstruoitunutta. Reliabiliteetin arviointia on sanottu (Stiles, 1993, 2003) helpottavan tutkimuksen ja tulkintojen aikaisten tutkijan sisäisten prosessien raportointi. Tutkimusta tehdessä olen pohtinut refleksiivisyyden tarpeellisuutta ja määrää ja pyrkinyt tutkielman rajoitukset

huomioon ottaen tuomaan esiin muun muassa tutkimuksen tekemisen ongelmakohtia. Myös McLeod ja Balamoutsou (2001) pohtivat, mihin laadullisen terapiatutkimuksen refleksiivisyys loppuu. Tutkimuksen rajoittuneisuutta käsiteltäessä on huomioitava myös tutkimuksen tapaustutkimusluonne, mikä asettaa laajempaan joukkoon yleistämisen vähintään epätarkoituksenmukaiseksi. Laadullisen tutkimuksen määritelmien (McLeod, 2001; Stiles, 1993, 2003) tavoin muun muassa kontekstuaalisuuteen liittyen tutkimustulokset ja johtopäätökset ovat alustavia ja vain jossain määrin sovellettavissa muihin parisuhteessaan väkivaltaa tehneisiin miehiin. Tutkittava ja hänen kumppaninsa välttämättä tarkastelivat väkivaltaongelmaa omista näkökulmistaan, mikä rikastutti ymmärrystä, mutta toisaalta tarjosi käytettäväksi vain sen tiedon, minkä tutkittava valitsi istunnoissa kerrottavakseen. Yhden tapauksen tarkasteleminen voi kuitenkin mahdollistaa syvemmän ymmärryksen saavuttamisen koskien parisuhdeväkivaltaa ja terapeutista muutosta (ks. Syrjälä, 1994).

Tutkimus osoitti, että ryhmäkeskusteluissa tapahtuvan psykoterapeuttisen muutoksen, ongelmallisen kokemuksen assimilaation lisääntyminen väkivaltaongelman suhteen on mahdollista. Muutos voi kuitenkin olla tuskallinen ja kompleksinen prosessi, jossa edistymistä seuraa usein palaaminen varhaisemmalle muutoksen tasolle. Tulosten perusteella tuntuisi tärkeältä tutkia väkivaltaa tehneen miehen terapeutista muutosta assimilaatioanalyysillä tämän tutkimuksen aineistoa laajentaen. Näin voitaisiin tarkastella esimerkiksi sitä, esiintyykö tässä tutkimuksessa havaittu ongelman ratkaisun yleistyminen ennen sen ratkeamista parisuhteessa myös muiden miesten kohdalla. Tutkimuksessa kävi ilmi, että ongelmallisen kokemuksen assimilaatio oli yhteydessä käyttäytymisessä ilmenevään väkivaltaan. Olisi kiinnostavaa tietää, miten tämä yhteys näkyy miehen ja hänen kumppaninsa raporteissa väkivallan muutoksesta myös terapian edetessä, ei vain sitä ennen ja jälkeen. Tutkimuksessa assimilaation ja behavioraalisen muutoksen yhteys ei näyttäytynyt pysyvänä. Tarkempaa analyysia kaipaisi siten myös assimilaatiota edesauttavien tekijöiden, kuten terapeuttien strategioiden, selvittely. Terapeutin muutoksen prosesseja väkivaltailmiön suhteen yksityiskohtaisesti tarkasteltaessa on varmasti löydettävissä tekijöitä, jotka käytännön terapiatyössä mahdollistavat toivon ylläpitämisen ja parhaassa tapauksessa tarjoavat keinoja ja lisää ymmärrystä henkilön sisäisistä ja ulkoisista, muutoksen mahdollistavista tekijöistä.

LÄHTEET

Ajo, A., Alasaarela, S., Grönroos, S., Holma, J.M., Kapanen, K., Liikamaa, M., Partanen, T., Tantarimäki, T., & Wahlström, J. (2005). Lähisuhdeväkivalta – selitysmallit ja puhetaiposten tutkimus. Teoksessa J.M. Holma & J. Wahlström (toim.), *Iskuryhmä. Miesten puhetta Vaihtoehto väkivallalle -ryhmissä* (s. 11–23). Helsinki: Yliopistopaino.

Ajo, A., & Grönroos, S. (2005). Selittäminen ja vastuunotto miesten puheessa. Teoksessa J. M. Holma & J. Wahlström (toim.), *Iskuryhmä. Miesten puhetta Vaihtoehto väkivallalle -ryhmissä* (s. 90–113). Helsinki: Yliopistopaino.

Alasaarela, S. (2005). Ryhmäidentiteettien rakentuminen ryhmähoidon aikana. Teoksessa J.M. Holma & J. Wahlström (toim.), *Iskuryhmä. Miesten puhetta Vaihtoehto väkivallalle -ryhmissä* (s. 135–153). Helsinki: Yliopistopaino.

Babcock, J.C., Canady, B.E., Graham, K., & Schart, L. (2007). The Evolution of Battering Interventions: From the Dark Ages Into the Scientific Age. Teoksessa J. Hamel & T.L. Nicholls (toim.), *Family Interventions in Domestic Violence: A Handbook of Gender-Inclusive Theory and Treatment* (s.215–244). New York: Springer Publishing Company.

Bakhtin, M. (1979). *Kirjallisuuden ja estetiikan ongelmia*. Suom. K. Kyhälä-Juntunen & V. Airola. Moskova: Progress.

Davies, L., Holmes, M., Lundy, C., & Urquhart, L. (1995). *Re-education for Abusive Men: The Effect on the Lives of Women Partners*. Health Canada: Family Violence Prevention Division.

Dobash, R.E., Dobash, R.P., Cavanagh, K., & Lewis, R. (2000). *Changing violent men*. Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage Publications, Inc.

Elliot, R. (1985). Helpful and Nonhelpful Events in Brief Counseling Interviews: An Empirical Taxonomy. *Journal of Counseling Psychology*, 32 (3), 307–322.

Elliot, R., Slatick, E., & Urman, M. (2001). Qualitative Change Process Research on Psychotherapy: Alternative Strategies. Teoksessa J. Frommer & D.L. Rennie (toim.), *Qualitative Psychotherapy Research Methods and Methodology* (s. 69–111). Lengerich: Pabst Science Publishers.

Glick Brinegar, M., Salvi, L.M., Stiles, W.B., & Greenberg, L.S. (2006). Building a Meaning Brigade: Therapeutic Progress From Problem Formulation to Understanding. *Journal of Counseling Psychology*, 53 (2), 165–180.

Harré, R. (1986). Psykyke sosiaalisena rakenteena (esitelmä). Suom. K. Helkama. Helsingin yliopistossa 28.3.1984. *Psykologia*, 3, 177–186.

Hermans, H.J.M. (2004a). The dialogical self. Between exchange and power. Teoksessa H.J.M. Hermans & G. Dimaggio (toim.), *The Dialogical Self in Psychotherapy* (s. 13–28). Hove, New York: Brunner-Routledge.

Hermans, H.J.M. (2004b). The Innovation of Self-Narratives. A Dialogical Approach. Teoksessa L.E. Angus & J. McLeod (toim.), *The Handbook of Narrative and Psychotherapy. Practice, Theory and Research* (s. 175–191). Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage Publications.

Hermans, H.J.M., Kempen, H.J.G., & van Loon, R.J.P. (1992). The Dialogical Self. Beyond Individualism and Rationalism. *American Psychologist*, 47 (1), 23–33.

Holma, J.M., Laitila, A., Wahlström, J., & Sveins, P. (2005). Miehet väkivaltahoito-ohjelmien kohteena: Lähtökohtia ja toimintaperiaatteita. Teoksessa J.M. Holma & J. Wahlström (toim.), *Iskuryhmä. Miesten puhetta Vaihtoehto väkivallalle -ryhmissä* (s. 24–50). Helsinki: Yliopistopaino.

Holma, J.M., Partanen, T., Wahlström, J., Laitila, A., & Seikkula, J. (2006). Narratives and Discourse in Groups for Male Batterers. Teoksessa M. Lipshitz (toim.), *Domestic Violence Reverberations* (s. 59–83). New York: Nova Science Publishers, Inc.

Holma, J.M., & Wahlström, J. (toim.) (2005). *Iskuryhmä. Miesten puhetta Vaihtoehto väkivallalle -ryhmissä*. Helsinki: Yliopistopaino.

- Honos-Webb, L., Greenberg, L.S., & Stiles, W.B. (2003). A Method of Rating Assimilation in Psychotherapy Based on Markers of Change. *Journal of Counseling Psychology*, 50, 2, 189–198.
- Honos-Webb, L., & Stiles, W.B. (1998). Reformulation of Assimilation Analysis in Terms of Voices. *Psychotherapy*, 35 (1), 23–33.
- Honos-Webb, L., Stiles, W.B., Greenberg, L.S., & Goldman, R. (1998). Assimilation Analyses of Process-Experiential Psychotherapy: A Comparison of Two Cases. *Psychotherapy Research*, 8 (3), 264–286.
- Honos-Webb, L., Surko, M., Stiles, W.B., & Greenberg, L.S. (1999). Assimilation of Voices in Psychotherapy: The Case of Jan. *Journal of Counseling Psychology*, 46 (4), 448–460.
- Husso, M. (2003). *Parisuhdeväkivalta. Lyötyjen aika ja tila*. Tampere: Vastapaino.
- Kapanen, K. (2005). Naiskuvat miesten puheessa. Teoksessa J.M. Holma & J. Wahlström (toim.), *Iskuryhmä. Miesten puhetta Vaihtoehto väkivallalle -ryhmissä* (s. 72–89). Helsinki: Yliopistopaino.
- Keisala, H. (2006). *Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 68. Parisuhdeväkivalta moniammatillisen työn kohteena. Arviointitutkimus Espoon yhteistyöverkoston ja Lyömättömän Linjan toiminnasta parisuhdeväkivallan lopettamiseksi*. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Keltanen, J., & Räsänen, E. (2007). *Psykoterapeuttisen muutoksen rakentuminen väkivaltaisten miesten ryhmäterapiassa: refleksiivisyyden näkökulma*. Jyväskylän yliopisto. Psykologian laitos. Pro gradu -tutkielma
- Kelly, L. (2001). Perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan syyllistyneiden miesten ohjelmien arviointi. Suom. R. Brelih. Teoksessa M. Rautavaara & S. Perttu (toim.), *Tavoitteena uhrin turvallisuus. Näkökulmia naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyyn* (s. 61–67). Kotka: Stakes/Naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyprojekti.
- Laine, K., & Metsäpelto, R. (1997). *Terapeuttinen muutos sosiaalisen jännittäjän persoonallisessa merkitysorganisaatiossa*. Jyväskylän yliopisto. Psykologian laitos. Pro gradu -tutkielma.

- Laitila, A., & Aaltonen, J. (1998). Application of the Assimilation Model in the Context of Family Therapy: A Case Study. *Contemporary Family Therapy*, 20 (3), 277–290.
- Leiman, M. (2004). Vaikuttavuustutkimuksen pulmallisuus psykoterapiassa, katsaus. *Duodecim*, 120, 2645–2653.
- Leiman, M., & Stiles, W.B. (2001). Dialogical Sequence Analysis And the Zone of Proximal Development as Conceptual Enhancements to the Assimilation Model: The Case of Jan Revisited. *Psychotherapy Research*, 11 (3), 311–330.
- Lewis, M. (2000). Self-conscious emotions: Embarrassment, Pride, Shame, and Guilt. Teoksessa M. Lewis & J.M. Haviland-Jones (toim.), *Handbook of Emotions*, 2. painos (s. 623–636). New York: Guilford Press.
- Luostari, M. (2005). *Sukupuolistuneet tavat kertoa parisuhteesta ja parisuhdeväkivallasta väkivallan hoito-ohjelman aikana*. Jyväskylän yliopisto. Psykologian laitos. Pro gradu -tutkielma.
- McLeod, J. (2001). *Qualitative Research in Counselling and Psychotherapy*. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.
- McLeod, J., & Balamoutsou, S. (2001), A Method for Qualitative Narrative Analysis or Psychotherapy Transcripts. Teoksessa J. Frommer & D.L. Rennie (toim.), *Qualitative Psychotherapy Research Methods and Methodology* (s. 128–152). Lengerich: Pabst Science Publishers.
- Metsämuuronen, J. (2003). *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä* (2.painos). Helsinki: International Methelp Ky.
- Nyqvist, L. (2001). *Väkivaltainen parisuhde, asiakkuus ja muutos. Prosessiarviointi parisuhdeväkivallasta ja turvakotien selviytymistä tukevasta asiakastyöstä*. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.

- Osatuke, K., Humpreys, C.L., Glick, M.L., Graff-Reed, R.L., McKenzie Mack, L.T., & Stiles, W.B. (2005). Vocal Manifestations of internal multiplicity: Mary's voices. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, 78, 21–44.
- Piaget, J. (1987). *Play, dreams, and imitation in childhood* (La formation du symbole chez l'enfant). Engl. C. Gattegno & F.M. Hodgson (1951). Näköispainos käännöksestä. Michigan: UMI.
- Pitkänen, M. (2008). *Miesten selitysmallien ja vastuunoton muutos väkivaltaisten miesten ryhmäterapiassa*. Jyväskylän yliopisto. Psykologian laitos. Pro gradu -tutkielma.
- Rennie, D.L. (1992). Qualitative Analysis of the Client's Experience of Psychotherapy: The Unfolding of Reflexivity. Teoksessa S.G. Toukmanian & D.L. Rennie (toim.), *Psychotherapy Process Research. Paradigmatic and Narrative Approaches* (s. 211–233). Newbury Park, London, New Delhi: Sage Publications.
- Salgado, J., & Hermans, H.J.M. (2005). The Return of Subjectivity: From a Multiplicity of Selves to the Dialogical Self. *E-Journal of Applied Psychology: Clinical Section*, 1 (1), 3–13.
- Sandhu, S., & Äikäs S. (1999). *Sosiaalisen jännittäjän psyykkinen muutosprosessi kognitiivis-konstruktivisessa ryhmäterapiassa*. Jyväskylän yliopisto. Psykologian laitos. Pro gradu -tutkielma.
- Stiles, W.B. (1993). Quality Control in Qualitative Research. *Clinical Psychology Review*, 13, 593–618.
- Stiles, W.B. (1999). Signs and Voices in Psychotherapy. *Psychotherapy Research*, 9 (1), 1–21.
- Stiles, W.B. (2003). Qualitative Research: Evaluating the Process and the Product. Teoksessa S. Llewelyn & P. Kennedy (toim.), *Handbook of Clinical Health Psychology* (s. 477–499). New York: John Wiley & Sons.
- Stiles, W.B., & Angus, L. (2001). Qualitative Research on Client's Assimilation of Problematic Experiences in Psychotherapy. Teoksessa J. Frommer & D.L. Rennie (toim.), *Qualitative Psychotherapy Research. Methods and Methodology* (s.112-127). Lengerich: Pabst Science Publishers.

Stiles, W.B., Elliot, R., Llewelyn, S.P., Firth-Cozens, J.A., Margison, F.R., Shapiro, D.A., & Hardy, G. (1990). Assimilation of Problematic Experiences by Clients in Psychotherapy. *Psychotherapy*, 27 (3), 411–420.

Stiles, W.B., Meshot, C.M, Anderson, T.M., & Sloan, W.W.Jr. (1992). Assimilation of Problematic Experiences: The Case of John Jones. *Psychotherapy Research*, 2 (2), 81–101.

Stiles, W.B., Morrison, L.A., Harper, H., Shapiro, D.A., Haw, S.K., & Firth-Cozens, J. (1991). Longitudinal Study of Assimilation in Exploratory Psychotherapy. *Psychotherapy*, 28 (2), 195–206.

Stiles, W.B., & Osatuke, K. (2000). *Assimilation analysis*. Unpublished manuscript. Departement of Psychology, Miami University. Viitattu 17.5.2011

http://www.users.muohio.edu/stileswb/assimilation_model.htm

Stiles, W.B., Osatuke, K., Glick, M.J., & Mackay, H.C. (2004). Encounters between internal voices generate emotion. Teoksessa H.J.M. Hermans & G. Dimaggio (toim.), *The Dialogical Self in Psychotherapy* (s. 90–107). Hove, New York: Brunner-Routledge.

Syrjälä, L. (1994). Tapaustutkimus opettajan ja tutkijan työvälteenä. Teoksessa L. Syrjälä, S. Ahonen, E. Syrjäläinen, & S. Saari, (toim.), *Laadullisen tutkimuksen työtapoja* (s. 9–24). Helsinki: Kirjayhtymä Oy.

Vainio, J. (2006). Ryhmätyöskentely. Teoksessa H. Säävälä, R. Pohjoisvirta, E. Keinänen, & S. Salonen, (toim.), *Mies varikolle: apua lähisuhdeväkivaltaan* (s.111–136). Oulu: Oulun ensi- ja turvakoti.

Varvin, S., & Stiles, W.B. (1999). Emergence of Severe Traumatic Experiences: an Assimilation Analysis of Psychoanalytic Therapy With a Political Refugee. *Psychotherapy Research*, 9 (3), 381–404.

Vornanen, A. (2008). *Traumapuhe parisuhdeväkivaltaan syyllistyneiden miesten ryhmämuotoisessa hoidossa*. Jyväskylän yliopisto. Psykologian laitos. Pro gradu -tutkielma.

- Wahlström, J. (1992). *Merkitysten muodostuminen ja muuttuminen perheterapeuttisessa keskustelussa. Diskurssianalyttinen tutkimus.* Jyväskylän yliopisto. Psykologian laitos. Väitöskirja.
- Wampold, B.E. (2001). *The Great Psychotherapy Debate. Models, Methods and Findings.* Mahwah, New Jersey, London: Lawrence Erlbaum Associates.
- Watt, D. (2007). On Becoming a Qualitative Researcher: The Value of Reflexivity. *The Qualitative Report*, 12 (1), 82–101.
- Weiner, B. (1985). An Attributional Theory of Achievement Motivation and Emotion. *Psychological Review*, 92 (4), 548–573.
- Williams, J.M.G., Stiles, W.B., & Shapiro, D.A. (1999). Cognitive mechanisms in the avoidance of painful and dangerous thoughts: Elaborating the assimilation model. *Cognitive Therapy and Research*, 23, 285–306.
- Yin, R.K. (2009). *Case Study Research. Design and Methods* (4. painos). Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC: Sage.

Liite 1

TAULUKKO 1. Tiivistelmä assimilaation vaiheista (APES), alatasoista ja esimerkkejä tunnusmerkeistä

0. Torjutut ajatukset

Henkilö ei ole tietoinen ongelmasta. Ongelmallinen ääni on hiljainen. Tasolla voi ilmetä emotionaalisesti häiritsevien kohteiden välttämistä, somaattisia oireita, tietoisuuteen pyrkiviä muistoja tai häiritsevää käyttäytymistä. Epämääräinen negatiivinen tunne (erityisesti ahdistus) kasvaa edetessä tasolta 0,1 tasolle 0,9. Tunnusmerkki: somaattiset oireet

1. Ei-toivotut ajatukset

Puheessa ilmenee epämiellyttäviä ajatuksia, joista henkilö ei halua puhua. Ongelmalliset äänet saattavat ilmestyä vastauksena terapeutin puheeseen tai ulkoisiin olosuhteisiin, mutta ne koetaan pelottaviksi ja niitä yritetään vältellä. Henkilöllä ilmenee usein asiasisältöä ilmeisempiä vahvoja negatiivisia tunteita: ahdistusta, pelkoa, vihaa, surua. Tunteiden yhteys puheen/ajatusten sisältöön voi olla epäselvä. Edetessä tasolta 1,1 tasolle 1,9 tunne vahvistuu ja ongelmallisen kokemuksen välttely vaimenee. Tunnusmerkit: äkillinen aiheen muutos/väärä johtopäätös, epäjohton mukainen narratiivi, kontrollin menettämisen pelko, keskittyminen ulkoisiin asioihin

2. Epämääräinen tietoisuus

Asiakas myöntää ongelmallisen kokemuksen olemassaolon ja kuvailee tuskallisia ajatuksia, muttei kykene muotoilemaan ongelmaa selkeästi. Ongelmallinen ääni tulee tietoisuuteen hallitsevien äänien vallitessa: henkilö puhuu ongelmallisella äänellä, muttei ongelmallisesta äänestä. Henkilö tuntee akuuttia psyykkistä tuskaa tai paniikkia liittyen ongelmallisiin ajatuksiin ja kokemuksiin. Tasolta 2,1 edetessä tasolle 2,9 kokemuksen sisältö selkiytyy ja negatiiviset tuntemukset vaimenevat. Tunnusmerkit: Ongelmallinen reagointi, tuska, hämmennys, äänten eriarvoinen painottuminen, refleksiivisyyden puuttuminen

3. Ongelman toteaminen/selkiytyminen

Henkilö toteaa selvästi ongelman, joka on työstettävissä. Toisiaan vastustavat äänet ovat eriytyneitä ja voivat puhua toisistaan. Tunne on negatiivinen, muttei hallitsematon, paniikinomainen. Tasolta 3,1 tasolle 3,9 aktiivinen, keskittynyt työskentely ongelmallisen kokemuksen ymmärtämiseksi kasvaa. Tunnusmerkit: äänen ilmestyminen (henkilö ymmärtää ongelmallisen äänen olevan osa itseä, ei itse, hän ei puhu enää äänellä vaan äänestä), jumiutuneisuus, selkeys, äänten tasaveroinen painottuminen, refleksiivisyys

3.2. Nopea ristituli

Ongelmallinen ääni puhuu hallitsevalle äänten yhteisölle, mutta se keskeytetään kesken lauseen. Ristiriitaiset äänet taistelevat hallinnasta. Äänet puhuvat vain lyhyesti johtuen jatkuvista keskeytyksistä.

3.4. Oikeutus

Ongelmallinen ääni puhuu pitempään keskeytyksettä. Ääni pitää voimakkaasti puoliaan, tuntee olevansa oikeutettu ja puhuu vaativasti.

3.6. Kunnioitus ja huomiointi

Äänet tulevat suvaitsevaisemmiksi toisilleen. Ne kuuntelevat toisiaan keskeytyksettä ja kunnioittavat enemmän toistensa kantoja. Äänet puhuvat pidempään ja lähes saman aikaa. Puheen sisältö on aiempaan verrattuna vähemmän emotionaalisesti latautunut, ja äänet eivät ole niin hyökkäviä.

3.8. Yhteinen ymmärryksen etsiminen

Äänet työskentelevät yhdessä ymmärtääkseen ongelman selkeämmin. Tietoisuus kasvaa ja oivallus lähestyy. Äänet alkavat sekoittua ja niiden erottaminen toisistaan hankaloituu.

4. Ymmärrys/oivallus

Ongelmallinen kokemus on muotoiltu, ymmärretty ja selkeiden yhteyksien avulla sijoitettu skeemaan. Äänet saavuttavat keskinäisen ymmärryksen (merkityssilta) ja voivat neuvotella, tehdä yhteistyötä ja olla samaa mieltä keskenään. Ongelman myöntäminen/tunnistaminen voi tuntua hieman epämiellyttävältä, mutta myös uteliaisuutta herättävältä. Voi syntyä myös miellyttäviä oivalluksia. Tasolta 4,1 tasolle 4,9 liikuttaessa ongelman ymmärrys selkeytyy ja yleistyy. Tähän liittyy yleisesti positiivisen tunteen lisääntyminen. Tunnusmerkit: ratkaisu itsen jakamiseen/halkomiseen, henkilökohtaisen historiallisen taustan ymmärtäminen

5. Syventyminen/läpityöskentely

Ongelman kanssa työskennellään pyrkien yksityiskohtaiseen ongelmanratkaisuun siinä täysin kuitenkin onnistumatta. Henkilö saattaa kertoa eri vaihtoehtojen harkinnasta tai järjestelmällisestä toiminnan suunnan valitsemisesta. Äänet työskentelevät yhdessä. Tunneilmapiiri on positiivinen, optimistinen. Tasot 5,1–5,9 ilmentävät lisääntyvää, kouriintuntuvaan edistystä ongelman ratkaisussa jokapäiväisessä elämässä. Tunnusmerkit: mahdollisten ratkaisujen tutkiskeleminen, ymmärryksen yleistynyt soveltaminen

6. Ongelman ratkaisu

Henkilö saavuttaa menestyksekkään ratkaisun spesifiin ongelmaan, mikä edustaa monien äänien joustavaa integroitumista. Tunne on positiivinen ja tyytyväinen. Tasot 6,1–6,9 heijastavat ratkaisun yleistymistä muihinkin ongelmiin ja ratkaisujen sisällyttämistä tavanomaiseen käyttäytymiseen. Ongelman vähentyessä tunne neutraloituu. Tunnusmerkit: ylpeyden tunne, onnistuminen toivotussa tilanteessa, muut huomaavat muutoksen

7. Ongelman hallinta

Henkilö yleistää onnistuneesti, lähes automaattisesti, ratkaisuja uusiin tilanteisiin. Äänet ovat yhdistyneet ja toimivat resursseina toisilleen uusissa tilanteissa. Asiasta keskustellessa tunne on positiivinen, muutoin neutraali.

Liite 2

TAULUKKO 2. Tutkittavan kumppanin parisuhteessa kokema väkivalta osa-alueittain eri haastatteluajankohtina sekä ajan myötä tapahtuva muutos väkivallassa. ACBI-lomakkeella raportoituna.

Kysymys	Ajankohta			Muutos välillä		
	Alku*	Loppu**	Seuranta***	Alku-loppu	Alku-seuranta	Loppu-seuranta
Henkinen väkivalta						
k1	6	2	4	4	2	-2
k2	2	1	1	1	1	0
k3	4	3	2	1	2	1
k4	0	0	1	0	-1	-1
k5	6	3	4	3	2	-1
k6	1	1	0	0	1	1
k7	0	0	1	0	-1	-1
k8	0	0	0	0	0	0
k9	1	1	1	0	0	0
k10	1	0	4	1	-3	-4
k11	3	0	2	3	1	-2
k12	0	0	0	0	0	0
k13	2	1	1	1	1	0
k14	2	2	1	0	1	1
k15	0	0	0	0	0	0
k16	0	0	0	0	0	0
k17	3	1	1	2	2	0
k18	2	1	4	1	-2	-3
k19	2	2	2	0	0	0
k20	1	1	0	0	1	1
k21	2	0	0	2	2	0
k22	0	0	0	0	0	0
k23	0	0	0	0	0	0
k24	3	2	2	1	1	0
Yhteensä	41	21	31	20	10	-10
Seksuaalinen väkivalta						
k25	1	0	0	1	1	0
k26	0	0	0	0	0	0
k27	0	0	1	0	-1	-1
k29	3	0	3	3	0	-3
k30	3	0	3	3	0	-3
k31	0	0	0	0	0	0
k32	0	0	0	0	0	0
k33	0	0	0	0	0	0

k34	0	0	0	0	0	0
k35	0	0	0	0	0	0
k36	0	0	0	0	0	0
Yhteensä	7	0	7	7	0	-7

Fyysinen väkivalta

k37	1	1	1	0	0	0
k38	1	1	1	0	0	0
k39	0	1	1	-1	-1	0
k40	0	0	1	0	-1	-1
k41	1	0	1	1	0	-1
k42	0	0	0	0	0	0
k43	1	1	0	0	1	1
k44	1	0	0	1	1	0
k45	0	0	1	0	-1	-1
k46	0	0	0	0	0	0
k47	0	0	0	0	0	0
k48	0	0	0	0	0	0
k49	0	0	0	0	0	0
Yhteensä	5	4	6	1	-1	-2

Väkivallan vaikutukset

k50	0	0	0	0	0	0
k51	0	0	0	0	0	0
k52	6	1	2	5	4	-1
k53	0	0	0	0	0	0
k54	2	1	1	1	1	0
k55	3	0	0	3	3	0
Yhteensä	11	2	3	9	8	-1

*"Alku" viittaa alkuhaastatteluun ryhmän alkaessa, jolloin kysyttiin väkivallasta ryhmää edeltävänä vuotena.

** "Loppu" viittaa loppuhaastatteluun ryhmän loputtua, jolloin kysyttiin väkivallasta ryhmän aikana.

*** "Seuranta" viittaa seurantahaastatteluun, jossa kysyttiin väkivallasta edeltävän vuoden aikana kaksi vuotta ryhmän päättymisen jälkeen.

Liite 3

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

PSYKOLOGIAN LAITOS
PSYKOTERAPIAN OPETUS-
JA TUTKIMUSKLINIKKA

KYSELYLOMAKE naisiin kohdistetusta hyväksikäytöstä ja väkivallasta (Abusive and controlling behaviour inventory. Davies, L., Holmes, M., Lundy, C. & Urquhart, L.)

Haastateltava: _____

Pvm: _____

Ole hyvä ja täytä lomake sen mukaan, kuinka usein (ex)kumppanisi on käyttänyt sinua kohtaan emotionaalista tai psykologista väkivaltaa viimeisen 12 kuukauden aikana.

0 – ei koskaan	5 – kerran tai kahdesti viikossa
1 – kerran tai kahdesti	6 – useita kertoja viikossa
2 – useita kertoja	7 – kerran tai kahdesti päivässä
3 – kerran tai kahdesti kuukaudessa	8 – useita kertoja päivässä
4 – useita kertoja kuukaudessa	EI – ei sovellu minuun ollenkaan

Kuinka usein kumppanisi on

- _____ loukannut tai kironnut sinua
- _____ kritisoinut sinun vaatteitasi tai fyysistä olemustasi
- _____ murjottanut tai kieltäytynyt puhumasta asioista
- _____ ollut tyyne/epämiellyttävä ystäviäsi kohtaan
- _____ huutanut ja raivonnut sinulle
- _____ vaatinut sinua tilille siitä, miten olet käyttänyt rahaa
- _____ tehnyt taloudellisia päätöksiä neuvottelematta kanssasi
- _____ epäillyt ja syyttänyt sinua pettämisestä/toisesta suhteesta
- _____ koettanut estää tai häirinnyt kontaktejasi ystäviin ja/tai sukulaisiin
- _____ häirinnyt työtäsi tai opiskeluasi
- _____ nolannut sinut muiden edessä
- _____ estänyt sinun auton tai puhelimen käyttöäsi
- _____ ajanut autoa huolimattomasti/vastuuttomasti pelotellaksesi sinua
- _____ kritisoinut sinun lasten hoitoasi ja äitiyttäsi

- _____ uhannut viedä lapset sinulta pois
- _____ uhannut soittaa sosiaalitoimistoon tai vastaavaan ilmoittaakseen sinusta lasten hyväksikäytön takia
- _____ häirinyt nukkumistasi tai ruokailuasi kiusatakseen sinua
- _____ syyttänyt sinua omasta väkivallan käytöstään
- _____ uhannut satuttaa itseään tai sinua, jos jätät hänet
- _____ seurannut sinun tekemisiäsi/menemisiäsi
- _____ tarkkaillut sinun ajankäyttöäsi ja vaatinut sinua tilille jokaisesta minuutista
- _____ evännyt/pidättänyt sinulta rahaa
- _____ uhannut soittaa poliisille sinusta
- _____ kritisoinut työtäsi kotona (ruoanlaittoa, pyykinpesua, siivousta yms.)

Kuinka usein (ex)kumppanisi on käyttänyt seksuaalista väkivaltaa sinua kohtaan viimeisen 12 kuukauden aikana?

0 – ei koskaan	5 – kerran tai kahdesti viikossa
1 – kerran tai kahdesti viikossa	6 – useita kertoja viikossa
2 – useita kertoja	7 – kerran tai kahdesti päivässä
3 – kerran tai kahdesti kuukaudessa	8 – useita kertoja päivässä
4 – useita kertoja kuukaudessa	EI – ei sovellu minuun ollenkaan

Kuinka usein kumppanisi on

- _____ verrannut sinua seksuaalisesti toisiin naisiin
- _____ pettänyt sinua/ollut suhteessa
- _____ uhannut aloittaa suhteen
- _____ pidättäytynyt hellyydenosoituksista
- _____ pidättäytynyt seksistä kanssasi
- _____ ei ole huomionnut tarpeitasi ja halujasi
- _____ painostanut sinut seksiin
- _____ satuttanut sinua seksuaalisesti
- _____ fyysisesti pakottanut sinut seksiin
- _____ tullut vihaiseksi kun et ole suostunut hänen vaatimuksiinsa seksissä

- _____ painostanut sinua sellaiseen seksuaaliseen tekoon, jota et olisi itse halunnut
- _____ painostanut sinua sellaiseen seksuaaliseen tekoon, jonka hän on nähnyt pornografiassa

Kuinka usein kumppanisi on ollut fyysisesti väkivaltainen sinua kohtaan viimeisen 12 kuukauden aikana?

0 – ei koskaan	5 – kerran tai kahdesti viikossa
1 – kerran tai kahdesti	6 – useita kertoja viikossa
2 – useita kertoja	7 – kerran tai kahdesti päivässä
3 – kerran tai kahdesti kuukaudessa	8 – useita kertoja päivässä
4 – useita kertoja kuukaudessa	EI – ei sovellu minuun ollenkaan

Kuinka usein kumppanisi on

- _____ fyysisesti vahingoittanut lemmikkieläintä
- _____ heittänyt tai särkenyt jotakin sinun läsnäollessasi
- _____ tönäissyt esim. pöytää sinun läsnäollessasi
- _____ heittänyt jotakin sinua kohti
- _____ työntänyt, tarttunut kiinni tai töninyt sinua
- _____ läimäyttänyt sinua
- _____ potkaissut sinua
- _____ lyönyt sinua nyrkillä
- _____ lyönyt tai yrittänyt heittää sinua sinua jollakin esineellä
- _____ kuristanut sinua
- _____ uhkaillut sinua veitsellä tai aseella
- _____ käyttänyt veistä tai laukaissut aseensa läsnäollessasi
- _____ hakannut sinut

Millainen vaikutus kumppanisi väkivallalla on ollut sinuun viimeisen 12 kuukauden aikana?

- _____ Tarvitsit hoitoa saamiisi vammoihin.
- _____ Et pystynyt hoitamaan normaaleja päivärutiinejasi vammojen takia.
- _____ Et pystynyt hoitamaan normaaleja päivärutiinejasi väkivallan aiheuttaman ahdingon/uupumuksen/hädän takia.
- _____ Poliisia tarvittiin paikalle kumppanisi sinuun kohdistaman väkivallan takia.
- _____ Sinun täytyi lähteä kotoa oman turvallisuutesi takia.
- _____ Olet saanut tukea naisten (tuki)ryhmästä tai turvakodista yms.

Liite 4

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

PSYKOLOGIAN LAITOS
PSYKOTERAPIAN OPETUS-
JA TUTKIMUSKLINIKKA

**Vaihtoehto väkivallalle -ryhmään tulevien miesten kumppaneiden/ex-kumppaneiden
haastattelulomake/ALKUHAASTATTELU**

Haastattelija: _____

Pvm: _____

Nimi: _____

Osoite: _____

Puh: _____

Synt.: (Ei pakollinen) _____

Ammatti: _____

Työssä/työtön: _____ **Nykyisen suhteen kesto:** _____

Lapset (nimet ja iät): _____

**Miksi ja kuinka päätös syntyi (ex)kumppanisi Vaihtoehto väkivallalle -ryhmään
tulemisesta? (kuvaile tilannetta)**

Onko kumppanisi päätös ryhmään tulemisesta vaikuttanut päätökseesi jatkaa suhdetta? (tai palaamiseen, jos olet aiemmin lopettanut suhteen)

Tunnetko nyt olosi turvallisemmaksi suhteessa?

Millaiseksi tunnet oman asemasi tällä hetkellä suhteessa?

Milloin mielestäsi alkoi

emotionaalinen (psykykinen/henkinen) väkivalta? Kuinka kuvailisit tilannetta ja miten/mistä huomasit hyväksikäytön?

fyysinen väkivalta? Kuinka kuvailisit tilannetta ja miten/mistä huomasit hyväksikäytön/väkivallan alkamisen?

muunlainen hyväksikäyttö (taloudellinen, seksuaalinen, verbaalinen jne.)? Kuinka kuvailisit tilannetta ja miten/mistä huomasit hyväksikäytön alkamisen?

Haluaisin ymmärtää hyväksikäytön luonteen ja määrän, jota olet kokenut viimeisen 12 kuukauden aikana ennen kuin (ex)kumppanisi aloitti ryhmän. (Anna ACBI-kyselylomake täytettäväksi)

Onko (ex)kumppanisi koskaan käyttänyt sinua hyväkseen/ollut väkivaltainen sinua kohtaan lasten nähden?

Jos hän on ollut väkivaltainen sinua kohtaan lasten nähden, millainen tilanne oli tai millaisia tilanteet ovat olleet?

Millaiset olivat vaikutukset lapsiin?

Onko (ex)kumppanisi väkivallan käyttö vaikuttanut sinun suhteisiisi lapsiin?

Mistä olet saanut/saat tukea, jos tunnet tarvitsevasi sitä? (perhe, ystävät, tukiryhmä, muu)

Oletko koskaan hakenut apua/ottanut yhteyttä esim. turvakotiin yms. paikkoihin?

Oletko joutunut lähtemään kotoasi väkivallan takia? Mihin (ystävät, sukulaiset, turvakoti yms.)? Kuinka pitkän aikaa olit väkivallan takia kotoa poissa?

Tiedätkö sellaisista paikoista, joihin voit mennä, jos joudut väkivallan kohteeksi?

(Informaatiota mahdollisista paikoista.)

Toisinaan naiset, joita kohtaan on oltu väkivaltaisia, käyttävät selviytymiskeinonaan esim. alkoholia tai muita päihteitä. Oletko joutunut turvautumaan alkoholiin/muihin päihteisiin selviytyäksesi/voidaksesi paremmin?

Jos olet joutunut turvautumaan päihteisiin, niin kuinka usein/kuinka paljon?

Millaiset olivat /ovat vaikutukset?

Lääkärit määräävät usein rauhoittavia tai unilääkkeitä/nukahtamispillereitä tällaisissa tilanteissa eläville naisille. Oletko saanut mitään lääkitystä? (millaisia, kuinka paljon?)

Oletko kokenut hyväksikäyttöä/väkivaltaa muissa tilanteissa, kuten

muissa suhteissasi?

seksuaalista hyväksikäyttöä lapsena?

Oletko kertonut hyväksikäytöstä tätä ennen? Kenelle? Milloin? (informaatio auttajatahoista.)

seksuaalista häirintää työpaikalla?

väkivaltaa kadulla yms. paikoissa?

Mikä on ollut mielestäsi tähän mennessä sinulle avuksi? Oletko saanut mielestäsi tarpeeksi apua?

Jos ET koe saaneesi apua, millaista tukea itse haluaisit tällä hetkellä? (naisten tukiryhmä, yksilötapaamiset yms.)

Miten haluaisit, että sinuun otettaisiin tällöin yhteyttä?

Jos koet saaneesi tukea/apua aiemmin, niin tiedätkö keneen ottaa yhteyttä, jos tunnet tarvitsevasi tällä hetkellä tukea/apua?

Tunnetko voivasi ottaa yhteyttä, jos sinulla on siihen tarvetta?

Onko sinulla jotain lisättävää – kysymyksiä?

Miltä tämä haastattelu on tuntunut sinusta?

Vaihtoehto väkivallalle -ryhmiin liittyy tieteellistä tutkimusta Jyväskylän yliopiston psykoterapian opetus- ja tutkimusklินิกalla. Myös tällä lomakkeella tarkoitettuja tietoja on tarkoitus käyttää tutkimusmateriaalina. Tutkimuksessa tarkastellaan uhrin antamia tietoja väkivallasta ja sen vaikutuksista sekä hänen saamansa avun riittävydestä. Tietoja saa käsitellä vain sellaiset klinikan työntekijät, opiskelijat ja tutkijat, jotka tekevät tutkimusta klinikan tutkimusprojekteissa kyseisestä hoitotapahtumasta ja joita koskee salassapitovelvollisuuslainsäädäntö. Materiaalin tutkimuskäytöstä on vastuussa klinikan johtaja prof. Jarl Wahlström. Henkilöiden tunnistuksen mahdollistavaa materiaalia ei julkaista. Tämä ei sido jatkotapaamisiin eikä kieltäytymisellä ole seurauksia miehen meneillään olevaan ryhmään.

SUOSTUN ETTÄ TÄLLÄ LOMAKKEELLA ANNETTUJA TIETOJA SAA KÄYTTÄÄ EDELLÄ ESITELLYSSÄ TIETEELISESSÄ TUTKIMUKSESSA.

ALLEKIRJOITUS

EN SUOSTU

Liite 5

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

PSYKOLOGIAN LAITOS
PSYKOTERAPIAN OPETUS-
JA TUTKIMUSKLINIKKA

**Vaihtoehto väkivallalle – ryhmän miesten (ex)kumppaneiden haastattelulomake/
LOPPUHAASTATTELU (välissä ei tehty puhelinhaastattelua)**

Nimi: _____

Pvm: _____

Haastattelija: _____

(Ex-)kumppanisi Vaihtoehto väkivallalle –ryhmä on päättynyt. **Millaisia ryhmän aikaiset
kuukaudet ovat olleet sinulle?**

Millaiseksi tunsit oman asemasi suhteessa sen jälkeen kun (ex)kumppanisi tuli mukaan ryhmään?

(Tunnetko nyt olosi turvallisemmaksi suhteessa? Millaiseksi tunnet oman asemasi tällä hetkellä suhteessa?)

Seuraavaksi haluaisin tietää, onko **ryhmällä ollut mielestäsi jonkinlaisia vaikutuksia** (ex)kumppaniisi ja hänen käyttäytymiseensä.

Onko fyysinen väkivalta suhteessa loppunut?

Onko sinun ja (ex)kumppanisi välinen suhde jotenkin muuttunut ryhmän loppumisen jälkeen? Millainen asemasi on suhteessa nyt ryhmän loppumisen jälkeen (esim. onko vaikuttanut suhteessanne tapahtuvaan päätöksentekoon jne.)

Seuraavaksi haluaisin ymmärtää hyväksikäytön luonteen ja määrän, jota olet kokenut (ex)kumppanisi ryhmään osallistumisen aikana. Sitä varten haluaisin sinun täyttävän saman kyselylomakkeen kuin alkuhaastattelussakin. Lomaketta täyttäessäsi tarkoituksenasasi on ajatella sitä aikaa, kun (ex-)kumppanisi oli mukana ryhmässä.

(ACBI-kyselylomake)

Mistä saat tällä hetkellä tukea, jos tunnet tarvitsevasi sitä? (perhe, ystävät, vertaisryhmä, Mobile, jne.)

Mitä vastaisit naiselle, joka kysyy sinulta: ”Kumppanini on väkivaltainen.

Haluaisin hänen osallistuvan Vaihtoehto väkivallalle – ryhmään. Auttaisiko se häntä?”

Onko sinulla jotain lisättävää? Mitä haluaisit vielä sanoa?

Miltä tämä haastatteluprosessi on sinusta tuntunut? (alkuhaastattelu – loppuhaastattelu)

TÄMÄ KYSYMYS VAIN JOS PARISUHDE JATKUU!

Tarjoamme ryhmän loppumisen jälkeen pariterapiaa psykoterapiaklinikalla ryhmään osallistuneelle miehelle ja hänen puolisolleen. Tarkoituksena on käydä yhdessä läpi väkivallan vaikutuksia parisuhteeseen ja ajankohtaisia parisuhteeseen liittyviä asioita. Olisitko kiinnostunut tästä mahdollisuudesta? Saako sinuun ottaa yhteyttä tässä asiassa?

Terapiatyöskentely saattaa onnistuessaankin nostaa perheen/parin keskistä jännitettä. Mitä itse arvelet, onko tuollainen mahdollinen jännitteen nousu Sinun kannaltasi turvallista ja onko Sinun mahdollista puhua siinä ehkä heräävästä pelosta?

Vaihtoehto väkivallalle – ryhmään liittyen ryhmän jäsenille (miehet) olisi tarkoitus järjestää kahden vuoden päästä vielä yksi seurantatapaaminen? Saako sinuun olla silloin yhteydessä ?

Vaihtoehto väkivallalle –ryhmiin liittyy tieteellistä tutkimusta Jyväskylän yliopiston psykoterapian opetus- ja tutkimuslinikalla. Myös tällä lomakkeella tarkoitettuja tietoja on tarkoitus käyttää tutkimusmateriaalina. Tutkimuksessa tarkastellaan uhrin antamia tietoja väkivallasta ja sen vaikutuksista sekä hänen saamansa avun riittävydestä. Tietoja saa käsitellä vain sellaiset klinikan työntekijät, opiskelijoilla ja tutkijoilla, jotka tekevät tutkimusta klinikan tutkimusprojekteissa kyseisestä hoitotapahtumasta ja joita koskee salassapitovelvollisuuslainsäädäntö. Materiaalin tutkimuskäytöstä on vastuussa klinikan johtaja prof. Jarl Wahlström. Henkilöiden tunnistuksen mahdollistavaa materiaalia ei julkaista. Tämä ei sido jatkotapaamisiin..

SUOSTUN ETTÄ TÄLLÄ LOMAKKEELLA ANNETTUJA TIETOJA SAA KÄYTTÄÄ
YLLÄ ESITELLYSSÄ TIETEELISESSÄ TUTKIMUKSESSA.

ALLEKIRJOITUS

EN SUOSTU

Mikä oli nyt kahden vuoden jälkeen ajatellen merkittävin tekijä väkivallan loppumisessa/vähentymisessä (jos loppunut/vähentynyt)?

Mikä oli merkittävin tekijä näin jälkeensä ajatellen mikä sai puolisoasi hakeutumaan Mobileen ja ryhmään?

Seuraavaksi haluaisin ymmärtää hyväksikäytön luonteen ja määrän, jota olet kokenut (ex)kumppanisi ryhmän loppumisen jälkeen. Sitä varten haluaisin sinun täyttävän saman kyselylomakkeen kuin aikaisemmissa haastattelussa. Lomaketta täyttäessäsi tarkoituksena on ajatella viimeistä 12 kuukautta.

(ACBI-kyselylomake)

Mistä saat tällä hetkellä tukea, jos tunnet tarvitsevasi sitä? (perhe, ystävät, vertaisryhmä, Mobile, jne.)

Mitä vastaisit naiselle, joka kysyy sinulta: ”Kumppanini on väkivaltainen. Haluaisin hänen osallistuvan Vaihtoehto väkivallalle – ryhmään. Auttaisiko se häntä?”

Onko sinulla jotain lisättävää? Mitä haluaisit vielä sanoa?

Miltä tämä haastatteluprosessi on sinusta tuntunut? (**alkuhaastattelu –loppuhaastattelu - seurantahaastattelu**)

Vaihtoehto väkivallalle –ryhmiin liittyy tieteellistä tutkimusta Jyväskylän yliopiston psykoterapian opetus- ja tutkimuslinikalla. Myös tällä lomakkeella tarkoitettuja tietoja on tarkoitus käyttää tutkimusmateriaalina. Tutkimuksessa tarkastellaan uhrin antamia tietoja väkivallasta ja sen vaikutuksista sekä hänen saamansa avun riittävydestä. Tietoja saa käsitellä vain sellaiset klinikan työntekijät, opiskelijoilla ja tutkijoilla, jotka tekevät tutkimusta klinikan tutkimusprojekteissa kyseisestä hoitotapahtumasta ja joita koskee salassapitovelvollisuuslainsäädäntö. Materiaalin tutkimuskäytöstä on vastuussa klinikan johtaja prof. Jarl Wahlström. Henkilöiden tunnistuksen mahdollistavaa materiaalia ei julkaista. Tämä ei sido jatkotapaamisiin eikä kieltäytymisellä ole seurauksia miehen meneillään olevaan ryhmään.

SUOSTUN ETTÄ TÄLLÄ LOMAKKEELLA ANNETTUJA TIETOJA SAA KÄYTTÄÄ YLLÄ ESITELLYSSÄ TIETEELISESSÄ TUTKIMUKSESSA.

ALLEKIRJOITUS

EN SUOSTU